

První bilance CHARTY 77

Zdeněk Mlynář

Dělat dobře špatnou politiku je mimořádně obtížné, někdy nemožné. To je jistě polehčující okolnost, posuzujeme-li celou tzv. normalizační politiku v Československu v posledních devíti letech. Přesto však tím nelze ani omluvit, ani vysvětlit politické třeštění, které sama moc rozpoutala na počátku ledna kolem Charty 77.

Schopný politik, který by se chtěl vyhnout tomu, aby Charta 77 rozvířila hladinu vnitropolitické i zahraniční pozornosti směrem pro něho nežádoucím, měl k tomu všechny možnosti. Mohl po nějaký čas prostě ignorovat publikaci tohoto textu v zahraničí; za týden se pak mohl zmínit o věci okrajovým způsobem. Mohl hledat cesty, jak ztlumit skutečné společenské příčiny, které ke zrodu Charty vedly, to jest jak rozředit (jestliže už nemá možnost rozřešit) skryté napětí, po léta vzrůstající proto, že se mezkovitě a mstivě trvá na diskriminaci skupin občanů, kteří se stále ještě nevzdali svých kritických názorů na "normalizační politiku".

Neschopný politik se mohl pokusit o totéž nešikovně a proto s určitými maléry. Ale jen ten, kdo politikem vlastně vůbec není, kdo snad drží ve svých rukou mocenské prostředky, ale pod politikou chápe prostě vynucené prosazení svých extremistických, sektářských postojů bez ohledu na potřeby občanské společnosti, kdo se při tom vsukrytu duše strašně bojí tušené slabosti své pozice – jen ten by mohl vědomě rozpoutat něco, co se podobá represivní a propagandistické kampani v Československu od počátku ledna 1977. Buď tedy někdo takový

má značný vliv na naši oficiální politiku, anebo k lednovému politickému třeštění došlo nahodile, tím, že z nějakých příčin se první kroky vymkly kontrole a pak už se kampaň řítí jako lavina, jíž není nikdo s to včas účinně čelit.

Ať už tak či onak – v politice jsou konec konců vždy důležité výsledky a důsledky. Pokusím se tedy především o jejich bilanci – tak jak to je možné udělat narychlo, v "polních podmínkách" situace.

I. Oč jde Chartě 77 a co si z toho udělala politická moc.

Obsahem Charty 77 je, jak známo, jediný problém: rozpor mezi existující perzekucí skupin občanů za jejich politické či jiné přesvědčení a mezi tím, že formálně se vláda hlásí k Mezinárodním paktům o lidských právech, které podobnou perzekuci vylučují. Není to rozpor malý. Svým způsobem je to skutečně politicky klíčová otázka, či jedna z klíčových otázek. Přesto však tento problém sám o sobě nestaví ještě do centra pozornosti celý komplex rozporů současné československé reality, jak to posléze dokázala oficiální propaganda a represe.

Vše, co bylo v Chartě 77 napsáno, bylo již mnohokrát napsáno a řečeno před tím. Doklady o diskriminacích jsou všeobecně známy doma i v zahraničí. Věcně tedy nebyla moc postavena

před žádný nový problém, byl jí jen v určité situaci a poněkud odlišným způsobem prezentován problém dávno známý. Snad ovšem právě tato situace a tento způsob ovlivnily první kroky mocenské reakce. Pár měsíců před bělehradskou konferencí o kontrole plnění závěrů z Helsinek, v situaci, kdy vnitropoliticky si moc vůbec nemohla přát ohňostroj politických útoků, nýbrž usilovala o příznivější klima pro řešení celé řady neodkladných (a ne populárních) ekonomických problémů – v této situaci se objevila Charta 77. Odlišný způsob prezentace otázky – to jest nikoliv individuální vystoupení nebo protest desítky známých jmen, nýbrž protest několika stovek lidí, oznamující systematickou občanskou aktivitu těchto lidí, opřenou o právní řád (zejména ratifikované Mezinárodní pakty o lidských právech) – to vše někoho tak pobouřilo a postrašilo, že přestal vidět vše ostatní v normálních barvách a proporcích. Někdo tu uviděl "organizaci" – a někteří lidé, kteří tak věří, že všechno lze "naorganizovat", se přízraku organizace bojí jako čert kříže. Možná, že vzniklou situaci překotně a špatně zhodnotil i někdo mimo Prahu; neboť Charta 77 se objevila v době, kdy problémy podobného druhu začaly poutat pozornost také v Polsku a NDR (a – byť i již navyklym způsobem – i v Sovětském svazu).

Čím více byl první reagující krok moci ovlivněn iracionálními faktory (zlobou, strachem, mstivou agresivitou), tím více se musil podobat chování nikoli myslícího politika, ale Pavlovského pokusného pejska. Převládaly podvědomé reflexy, získané dávno dříve v jiných situacích a podmínkách: reflexy padesátých let. Zamlčet, oč jde. Nediskutovat, nejednat. Potlačit. Vypustit policii po stopě. Někoho zavřít, jiného vyhodit z práce. Všechny pomluvit. A organizovat si podporu lidu – rezoluce, prohlášení, podpisy požadující tresty pozemské i pekelné.

Nedomyslelo se ovšem, že tento způsob reagování vyvolá nutně a nezadržitelně některé nechtěné a neplánované důsledky, pro samu moc nepříjemné. Samozřejmě, že se povedlo i zastrašení. Lidé se právem vždycky bojí, vidí-li rádit iracionální a bezuzdné násilí, bojí se zloby a mstivosti moci, neboť ta má prostředky, jak jim pošramotit jejich život. Ale – bilancováno koncem měsíce – zatrašení se zase nepovedlo tak účinně, jak by asi bylo potřeba (o tom v další kapitole). A navíc – viděno jenom vnitropoliticky – jsou tu ony nechtěné důsledky.

Na politické scéně se objevily figurky, postupně již samotnou mocí odložené do zákulisního odpočinku. Antonín Černý, Vilém Nový a podobní "důchodci" jakoby určují v televizi a v radiu linii strany. To sotva mohou vítat ti, kdo v politickém vedení dobře vědí, že po nějakém týdnu bude nutno tyto postavy z jiné komedie zase pracně ukládat za scénu, má-li se hrát nikoli fraškovitá repríza nepotřebných scének, ale hra o řešení ekono-

mických a politických problémů současnosti. Sotva lze najít třeba v referátu L. Štrougala ze září loňského roku o problémech našeho strojírenství místo pro linii, jakou by politickému životu předepsal A. Černý. A při tom ovšem právě problémy, jejichž malou část poodhalil onen referát o strojírenství, tu jsou a bude je nutno řešit. Atmosféra, vyvolaná kampaní proti Chartě 77 proto vytvořila nikoli vhodné, nýbrž naopak zcela nevhodné předpoklady.

Nikoli Charta 77 sama o sobě, šířená sice ve stovkách strojopisných kopií, ale přece jen – pokud by byla ponechána sama sobě – uzavřená do vymezeného prostředí, ale oficiální kampaň proti ní udělala z otázek diskriminace skupin občanů otázku, k níž je soustředěna politická pozornost uvnitř země. Již po týdny je to vnitropolitická otázka číslo jedna. Zájem o vlastní text Charty 77 byl povzbuzen tak, jak by to nikdo nemohl dokázat. Je při tom samozřejmé, že kdokoli si Chartu sám přečte, udělá si také vlastní úsudek o postupu politické moci proti ní. Není při tom ani tak důležité, zda týž člověk pak na svém pracovišti trpí, aby i on byl jako anonymní jednotka pracovního kolektivu svého závodu započítán mezi ty, kdo "odsoudili ztroskotance a samozvance". Trpí to ze strachu, nikoli z přesvědčení. Lidí, kteří opravdu z přesvědčení vyhlašují silácké vyhrůžky na adresu signatářů Charty 77, je v národě zanedbatelně málo. Sotva více než těch, kteří opravdu z přesvědčení považovali srpnovou vojenskou intervenci v roce 1968 za nutný krok k záchraně socialismu. I v prostředích, kde by zájem o problematiku Charty 77 sám o sobě buď vůbec nebyl nebo by byl jen okrajový (protože tato prostředí sama nejsou citelněji postihována dosud diskriminačními kroky v posledních devíti letech), byl tedy takový zájem oficiální kampaní vyvolán. Na způsobu vedení kampaně pak lidé vidí, že signatáři Charty 77 se nebrání proti větrným mlýnům, ale že se brání proti reálnému násilí: toto násilí předvádí kampaň celému národu a tím v jeho očích plně ospravedlňuje postup signatářů Charty 77.

Jestliže tedy ještě 7. ledna 1977 (kdy text Charty 77 vyšel v zahraničí) měla vláda před sebou jen další z mnoha již předcházejících protestních aktů diskriminovaných občanů, má dnes před sebou pozměněnou vnitropolitickou situaci – a to nikoli ve prospěch svých vlastních dlouhodobějších záměrů a potřeb. Způsobila si to ovšem v podstatě sama.

II. Meze účinnosti strachu a problém morálky v politice

Politická moc v dnešním Československu sama ví, oč se především opírá. Desiluze a rezignace po násilném potlačení politické linie roku 1968 vnější přesilou zplodila vhodné podmínky pro to, aby lidé masově hledali východisko ve svérázne "dohodě" s mocí: ve

veřejné sféře se podrobí vyžadovanému rituálu souhlasu s tím, co moc dělá – a moc jim za to umožní žít mimoveřejně, mimopoliticky, soukromě docela slušně a nechá je jako soukromníky na pokoji. Kdo chce být nadprůměrně oficiálně preferován, může toho dosáhnout horlivou nadprůměrnou službou politické moci. Vcelku moc také trpí, aby si každý myslel svoje – jen říkat to nemůže. V Čechách situace nijak nová, spíše historicky až moc dobře známá.

K zajištění této “dohody” ze strany moci ovšem nutně patří strach, který je jejím nejdůležitějším garantem. Strach z toho, že kdokoli vybočí z rámce “dohody”, bude postižen docela a beze zbytku, i ve své soukromé sféře: diskriminován v práci a výdělku, s celou rodinou a dětmi.

Občané samozřejmě vědí, že s morálkou je taková “dohoda” jaksi ne docela v souladu. Ale v normálních, relativně pokojných každodenních časech to řeší většinou na úkor morálky a ve prospěch plnějšího ukojení svých spíše neduchovních potřeb. Není to nic hodného chvály, ale také nic nevídaného a mimořádného v moderních společnostech, ba ani v historii. V Čechách pak zase zvláště ne.

Kampaň proti Chartě 77 se viditelně dotkla i této hlavní společenské základny “normalizované” politické moci u nás. Neboť podstatnou vlastností této základny je, že občané jsou ve své mase ponecháváni relativně v klidu, že za svůj soukromý život musí platit jen obvyklé, dohodnuté daně: účast na schůzích a v průvodech, pasivní souhlas s různými kroky moci, členství ve všelijakých celonárodních organizacích, vhození hlasovacího lístku do urny při volbách atd. Vypsání jakýchkoli “mimořádných daní” je však riskantní, neboť potenciálně vždy narušuje již navyklou rovnováhu: na občanech se chce najednou něco navíc, aniž se jim za to něco navíc nabízí a dává.

Fakt, že pod Chartu 77 se plnými jmény za současných podmínek podepsalo na 300 lidí (a nyní už vlastně na 600) sám o sobě znepokojivě působí na vnitřní kompromis, který občan, žijící podle zmíněné “dohody” s politickou mocí, v sobě stále nosí a který i bez toho ho občas znepokojuje. Je to výzva k tomuto kompromisu. Ať už si občan říká, že je to výzva bláznů, snůlků, lidí nerealistických či lidí, kteří se vlastně nemusejí o nic bát, protože nemají co ztratit – přece jen je to výzva. Někteří lidé jsou neradi, že vůbec vznikla, protože je ruší z jejich vlastního klidu a takového vyrušení se vlastně vnitřně pořád sami v sobě bojí. Ale docela všichni, kdo žijí podle uvedené “dohody”, jsou velice neradi, jitrí-li sama oficiální moc jejich vnitřní problém a vyhrocuje ho až po krajní mez tím, že od nich žádá, aby svým vlastním jménem odsoudili Chartu 77 a její stoupence. A navíc to dělá, aniž za to cokoli nového slibuje, jen zachování již bez toho daného statu quo. To je i pro kramářskou morálku, podle níž mnoho lidí v “dohodě” žije, vlastně nepoctivé.

Schopný politik by se všemi prostředky snažil vyhnout tomu, aby do základní “dohody” s lidem nešetrně šfoural. Zejména v situaci, kdy stejně – ať chce či nechce – musí daň za rituál souhlasu tiše zvyšovat, protože musí tiše zvyšovat ceny a protože – jak se u nás říká – “se nemůžeme vyhnout některým důsledkům krizových jevů ve světovém kapitalistickém hospodářství”.

Přesto však i v tomto choulostivém bodě ztratila politická moc v politickém pomatení kolem Charty 77 cit i míru a spustila podpisové akce pracujících proti Chartě 77. Snad si tím někdo chtěl ověřit účinnost strachu v praxi. Snad někdo tím chtěl účinnost strachu zvýšit. Snad nějaký extremistický sektář v politice propadl blouznění natolik, že si opravdu myslel, že národ smýšlí tak jako on sám. Ať už však k takovému kroku došlo z jakýchkoli příčin, jeho výsledek není zase pro moc příznivý a je tu mnoho nechtěných důsledků pro moc vysloveně nepříznivých.

Předně se při tom ukázalo, že odpor k jednání s lidmi jako s nemyslicím stádem je v naší společnosti větší, než snad se někdo domníval. Hlasy, žádající před podpisem odsuzujících rezolucí, aby lidé byli s Chartou 77 seznámeni, se vyskytovaly velmi často. Většinou to vedlo k ústupu moci od původního záměru nutit shromážděné lidi podpisovat jednotlivé svými jmény takové rezoluce; věc se vyřešila tím, že jménem tolika a tolika desítek, stovek, či tisícovek pracujících se podepsaly “složky” – vedení pracoviště, organizace KSČ a ROH a pod. Nemám samozřejmě k dispozici objektivní statistické podklady o síle těch či oněch tendencí při tzv. podnikové kampani. Snad je má alespoň oficiální moc a nechť s nimi pracuje. Nesporné však je, že typickou se forma individuálního podpisování nestala v závodech, mezi dělnickou třídou. Tu zastupovaly “složky” v závodech a vybraní mluvčí – jednotlivci nebo menší kolektivy. Ani v jiných výrobních odvětvích (včetně JZD) tato forma nemohla být použita výrazněji. Typickou se naopak stala v úřadech a institucích, kde samo pracovní zařazení je přímo závislé na administrativních mocenských centrech. V těchto prostředcích ovšem je řada lidí, kteří takto podepisovali v posledních čtyřiceti letech tolik různých prohlášení loyality k tolika různým politickým směrům, že cena dalších projevů loyality je tu politicky (a tím spíše morálně) zanedbatelná.

Nucení lidí k podpisovým akcím proti Chartě 77 zároveň vyvolalo ještě další nežádoucí důsledky. Jednak se našlo i v mimovýrobních, závislých prostředcích relativně dost jednotlivců, kteří to odmítli. Okruh lidí, kteří dali občanům žijícím v “dohodě” s mocí morální výzvu, se tedy nečekaně rozšířil. A to nikoliv o lidi prodaný kolektiv neznámé, ale o jejich vlastní spolupracovníky. Dále pak ti, kdo podepsali ze strachu, aby nebyli existenčně a jinak postiženi, byli politickou mocí veřejně a hrubě

ponížení. Nesou svůj podpis v sobě jako skvrnu na vlastním svědomí. To v nich budí větší odpor a často skrytou, ale hlubokou nenávisť vůči těm, kdo je ponížili před jejich vlastním svědomím, před jejich dětmi, spolupracovníky a často před širší veřejností (např. uveřejněním jmen těchto lidí v novinách atd.).

Politicky viděno je tedy důsledkem pokusu rozpoutat jmenovitou podpisovou kampaň proti Chartě 77 jen velmi malý úspěch, zato však velký neúspěch. Pokud se měla zkoumat míra účinnosti strachu, musí moc – je-li schopna objektivního hodnocení – vidět, že je menší než se snad předpokládalo. Ve výrobních prostředích moc sama raději včas ustoupila a nejitřila lidi přespříliš. Výsledkem akce je zároveň růst skryté nespokojenosti i takových vrstev, které předtím byly ochotny žít podle “dohody” o rozdělení veřejné a soukromé sféry života. Myslím, že problémy, před které bude vláda nutně postavena, až kampaň proti Chartě se vyčerpá, problémy zejména ekonomické, nikterak růst nespokojenosti tohoto druhu nepotřebují, ba právě naopak.

Z hlediska zasažení morálního cítění a vědomí lidu jsou pro moc důsledky kampaně ještě horší. Obecně platí, že každá situace, v níž silný a mocný pronásleduje slabšího a bezmocného, staví civilizovaného člověka na stranu pronásledovaného a nikoliv pronásledovatele. To je nutno mít na zřeteli i v politice – dokonce bez ohledu na to, za co je kdo pronásledován. Připočítáme-li k tomu, že v celonárodním vědomí je zároveň jasné, že pronásledovaná skupina stoupenců Charty 77 trpí za to, že vyslovila to, co se ostatní vyslovit bojí, ale také si to většinou myslí – pak je politicko-morální prohra oficiální moci v kampani proti Chartě 77 už docela zjevná.

Oficiální kampaň proti Chartě sama zveličila tuto petici či protest do rozměrů, v nichž se se vším všudy rýsuje rok 1968. Strach má totiž vždy velké oči. V morálně-politickém smyslu tím ovšem oficiální kampaň pomohla oživit celonárodně nejbolestnější zážitek nedávných let – srpen 1968. Nechci usuzovat, zda za to politická moc dostane pochvalu nebo ne ze strany těch politických sil, jež si naopak (ze svého hlediska zcela rozumně) přejí, aby se na srpen 1968 postupně zapomnělo. Vnitropoliticky je však důležité, že tím oficiální kampaň propojila časem již oddělované generační postoje a propojila také kritické proudy, vycházející politicky a světonázorově z různých, v mnohém často protichůdných východisek. Mezi mládeží je o Chartu 77 mimořádný zájem. Lze dokonce říci, že je to poprvé, co nějaké vystoupení kritiků dnešního režimu vyvolalo výraznější ohlas mezi mládeží. Této mládeži bylo v roce 1968 asi 10 až 15 let a vlastní zážitek této doby tedy v sobě nenese jako politicky pochopený zážitek. Kampaň proti Chartě 77 však ve vědomí mládeže spojuje nejasné (vlastně dětské) osobní zážitky s pro-

blematikou dneška, s otázkami, jimž už mladí sami rozumějí jako svým vlastním problémům.

To všechno je tedy pro moc mnohem více neúspěchem než úspěchem. Jen v jediném případě zaznamenala moc v podpisové kampani přece jen relativní úspěch: v případě prohlášení uměleckých svazů ze dne 23. ledna 1977. Zřejmě tou dobou již byl krach extremistů natolik jasný, že se ke slovu dostaly politické proudy uvnitř mocensko-politické struktury, jež se orientují na postupné, snášenlivější, kompromisnější řešení (či opět spíše ředění) vnitro-politických konfliktních situací. V tomto prohlášení uměleckých svazů totiž již bylo vůbec vypuštěno samo slovo Charta 77. Podpisy se tu sbírají pod souhrn rituálních politických frází, jež nevybočují za rámeček běžné a po léta vybírané “daně” ze strany politické moci. V přívalu těchto frází se pak cudně krčí větička o pohrdání “těmi, kdo v nezkrtné pýše, ješitné nadřazenosti, sobeckém zájmu nebo dokonce za mrzký peníz se kdekoli na světě... odtrhnou a izolují od vlastního lidu”; a teprve v této větičce je ještě uvnitř zabaleno konstatování, že “také u nás”, se našla taková skupinka odpadlíků a zrádců. Je to tedy jakési luxusní balení, přizpůsobené jemnějšímu vkusu zaměstnanců “kulturní fronty”. Až k takovému prohlášení “de luxe” musila moc ustoupit, aby se pod ním objevilo několik jmen, jež v národní kultuře (zejména v divadelnictví) opravdu něco znamenají bez ohledu na politickou konjunkturu.

Morální problém, který z toho plyne, je ovšem problémem nositelů těchto jmen i stovek dalších slušných lidí, kterým ovšem tato jména dávají něco jako morální alibi. Viděno z politického hlediska je to ovšem úspěch té linie uvnitř politické moci, která se snaží o kompromisní řešení konfliktů a porážka linie extremistické, která jinak v celé kampani až do konce ledna vysloveně vládla. A to samo o sobě je zase už relativním úspěchem platformy Charty 77, neboť důsledně prováděný pokus o kompromisní východiska z konfliktních situací by časem musel dojít k tomu, aby se hrubé potlačování práv velkých skupin občanů zmírnilo a – viděno dlouhodoběji – konec konců odstraňovalo.

III. Situace různých politických orientací a směrů

Jakkoli politický život v Československu vypadá pro povrchního pozorovatele v posledních letech jednobarevně šedě, je to jen zdání. Všude viditelná šed' je jen plísňovým povlakem, pečlivě pěstovaným a ošetřovaným oficiální mocí, pod níž však je skryta mnohem pestrobarevnější paleta skutečných politických orientací a směrů. Platí to jak o světě potlačovaných oponentů a kritiků, tak o světě oficiálních politicko-mocenských struktur.

Charta 77 nepochybně překvapila oficiální

moc mimo jiné tím, že na rozdíl od dřívějších protestů a peticí nebyla politicky jednobarevná. Moc si již zvykla na to, že několik desítek jmen (s malými obměnami) se objevuje pod různými protesty a peticemi. Šlo převážně o jména komunistů, zbavených členství v KSČ proto, že setrvali na politické linii této strany z roku 1968. A teď najednou je tu Charta 77 se stovkami jmen, kde vedle sebe najdeme komunisty a marxisty, křesťany i lidi známé jako odpůrce a kritiky komunistické politiky či marxismu. Pro oficiální propagandu to má jedině vysvětlení, které do omrzení stále omílá ve všech sdělovacích prostředcích: tito lidé se spojují, protože jsou všichni vlastně "agenty imperialismu", protože je spojuje "nenávisť k socialismu", "pohrdání lidem", po případě různé společné vlastnosti jako je "nezkrotná pýcha".

Jen máloco ukazuje tak názorně neschopnost normalizační politiky pochopit vůbec, co se ve společnosti, kterou se snaží ovládnout, vlastně děje. Primitivní uvažování těch, kdo jsou u moci, dělá jednoduchou analogii: vědouce, že je všechny drží pohromadě nejčastěji právě jenom to, že jsou "u moci", předpokládají, že stejně tak se sjednocují ti, kdo "u moci" nejsou – a to za jediným účelem: k moci se dostat. Je to primitivní myšlení lidí, jejichž celá osobnost stojí a padá s jejich zařazením do oficiální, systemizované struktury důležitosti. Kdyby byli z této struktury vyřazeni, zmizí docela jejich osobnost; jak se říká – pes po nich neštěkne. I kdyby dostali všechna občanská a lidská práva, zaručená mezinárodními pakty, na významu jim to nepřidá. Neboť by jen získali právo projevit se. Ale co by vlastně měli projevit, aby to stálo za řeč, nemajíce moci?

Příčiny politické a světonázorové pestrobarevnosti podpisů pod Chartou 77 jsou však docela jiné než společné ambice těchto lidí "dostat se k moci". Nikdo z nich nepotřebuje být "u moci", aby mohl realizovat svou občanskou aktivitu. Tito lidé se domáhají jenom a výlučně práva na to, aby v souladu s normami, zakotvenými v Mezinárodních paktech o lidských právech, mohli projevit a uplatnit své názory a přesvědčení, svou pracovní kvalifikaci, realizovat svou potřebu žít i jiným okruhem problémů než jsou problémy holé, soukromé osobní existence a zajištění materiálních potřeb takové existence. Kdyby jim tato práva byla reálně poskytnuta, stačí jim to k realizování vlastní osobnosti, k jejich společenskému a lidskému uplatnění. Proto se sjednotili na požadavku těchto práv – nikoli na nějakém společném (byť třeba opozičním) politickém programu. Proto je ona pasáž v "Prohlášení Charty 77", která jasně říká, že nejde o žádný politický program, nýbrž jen o snahu zajistit všem občanům formálně deklarovaná práva, pasáží nikoli taktickou (jak se domnívá moc), ale hluboce pravdivou, zásadní.

Kdyby politická a občanská práva u nás byla

opravdu realizována v tom přesném vymezení, jaké dávají Mezinárodní pakty, dojde samozřejmě mimo jiné k tomu, že právě signatáři Charty 77 se mezi sebou začnou přít o otázky, na které nemají a ani nepředstírají že mají shodný názor. Docela jistě by začala diskuse mezi marxisty a nemarxisty. Ale byla by to právě diskuse, nikoli potlačování jedněch druhými bez řešení problémů, o které je spor. Politická a světonázorová diferenciaci na straně stoupenců Charty 77 je faktem. Ale stejným faktem je i to, že v otázkách, jichž se Charta dotýká, je mezi nimi jednota.

Tato jednota znamená v podstatě to, že pod letitým tlakem zvěle a násilí politické diktatury u nás pochopily různé politické orientace i směry, že ke svému normálnímu životu a uplatnění potřebují prostě atmosféru politické demokracie, atmosféru reálně účinného právního řádu. Oproti létům před rokem 1968 je tu podstatná změna v tom, že takovou nutnost pochopili i komunisté a marxisté, vyvržení ze sféry privilegované vrstvy do normálního světa pracujících občanů této země. Nás, komunisty – tj. komunisty-reformátory z roku 1968 – v tomto smyslu rovněž změnila životní zkušenost posledních let. Jsou totiž věci nesdělitelné slovy a úvahami, jsou věci, jichž se člověk opravdu zmocňuje jen vlastním prožitkem reálných situací. Jak ví už lidová moudrost, sytý hladovému nevěří. Přesnější by snad mnohdy bylo říci, že jeden druhého nechápe. A obdobně to platí i o privilegovaných a utlačovaných v diktátorských systémech. Paradoxní zásluhou normalizované KSČ v posledních létech je to, že doslova dokopala statisíce komunistů k pochopení významu politické demokracie i pro přesvědčené marxisty a komunisty samotné. Jsou to tíž lidé, kteří bez vlastního zážitku diskriminace se snad mohli dostat k obhajobě tolerantnějších a pružnějších metod politické vlády, ale nedostali se k vnitřnímu pochopení nedělitelnosti občanských a politických práv. K tomu jim dopomohla až vlastní životní zkušenost – nejužitečnější školení, jaké jim kdy jejich mateřská KSČ poskytla.

Někde daleko za tímto reálným vývojem v naší společnosti se plouží stupidní myšlení oficiální propagandy se svými řečmi o sjednocení "na příkaz antikomunistických centrál" nebo "za mrzký peníz". Jak sama dobře ví, příkazy z jakýchkoli centrál a peníze (či jiné nejrůznější formy korupce) mohou udržet jen docela pochybnou a vnější jednotu lidí, kteří se bojí a zároveň touží po hodnotách, které lze koupit.

Pohlédneme však také do světa oficiálních politicko-mocenských struktur, kde to navenek vypadá, jako by tam nebylo žádných rozdílných orientací a proudů. Nejde vůbec o to, zda se na posledním zasedání jakéhosi mocenského orgánu pohádal XY a YZ. To nemusí mít také vůbec žádný jiný než osobně konkurenční a rivalitní význam. Jde o to, že celkově i ve sféře oficiální moci lze poslední dobou stále výrazněji

pozorovat dvě trvale neslučitelné tendence. Jedna z nich se snaží v podstatě žít z minulosti a v první řadě vidí problémy tam, kde se "objevuje nebezpečí", že se cosi, co už tu bylo, bude opakovat: že se bude opakovat rok 1968, že se bude opakovat únor 1948 a co všechno ještě. Nositelé této tendence žijí v absurdním světě vlastních příznaků a všechno současně, všechno nové nazírají optikou tohoto "světa za zrcadlem". Vyvolává v nich strach všechno, co jim připomíná situace, v nichž se v minulosti sami nejvíce báli – o svou pozici a vliv v mocenské struktuře. Tato extremistická tendence prosazuje v posledních letech stále znovu a znovu bezperspektivní orientaci vnitřní politiky, jejíž součástí je snaha nikdy nedat nikomu právo a svobodu, aby vyjádřil kritické názory a postoje nad rámec moci stanovený – neboť to právě by byl začátek, jehož konce nelze dohlédnout (na jehož konci stojí některé ze strašidel – například rok 1968). Je to snaha udržet do smrti v bezprávném postavení zejména ty lidi (i s potomstvem), kteří už "jednou ukázali, co jsou zač", tj. kteří kdykoli stáli v nějakém názorovém či politickém střetnutí v opozici k této extremistické tendenci a jejím nositelům. Je to tendence, neschopná řešit správně a neodkladně společenské problémy z hlediska potřeb samotné moci; je bytostně neschopná řešit zejména věcné ekonomické a sociální problémy, neboť její nejvlastnější doménou je čistě politicko-ideologická sféra, spojená přímo se sférou holého násilí proti všemu, co strnulým ideologicko-politickým schématům a absurdním názorům jejich nositelů odporuje. Rok 1968 ukázal mimo jiné, že z vnitropolitického poměru sil by tato tendence vždy vyšla jako poražená, že naše společnost sama by její nositele odložila mezi monstrozní rekvizity historických peripetií vývoje. Jen s vnější pomocí, jen podpořena vnější silou se mohla ve vnitřní politice znovu nejenom objevit, ale získat a podržet si v mnoha situacích rozhodující politicko-mocenský vliv.

Druhá tendence ve sféře oficiální moci je naopak tendencí, která realističtěji vnímá skutečné problémy, zejména problémy ekonomického vývoje. V podobě, v níž dnes existuje, není tendencí demokratickou a politické demokracie se koneckonců také bojí. Její pohled však není natolik zastřen minulostí a stupidní vírou ve všemohoucnost násilného vnucování schémat reálnému společenskému životu, že přece jen registruje i reálné problémy a snaží se na ně reagovat tak, aby neústily v konflikty pro moc samu nežádoucí a zbytečné. Odtud sklon k hledání způsobů, jak postupně ředit napětí tam, kde vzniká a je pro racionálnější postupující politiku překážkou. Tato orientace by zřejmě – kdyby byla dosti silná – řešila i konflikt mezi mocí a diskriminovanými velkými skupinami občanů takovými kompromisy, aby to umožnilo vládě relativně v klidu provádět zejména potřebnou ekonomickou a

sociální politiku. Je to tendence pragmatičtější, podřizující ideologicko-politická schémata pragmaticky pochopeným potřebám moci.

Rok 1968 ukázal, že tato tendence je v mocensko-politických strukturách velmi významná, že spolu s ní se může rozvíjet za jistých podmínek i úsilí o skutečnou politickou demokracii, jakkoli pomalými a dílčími reformními kroky. Kdyby nebylo vnějšího zásahu do vývoje naší společnosti v srpnu 1968, byl by dnes zhruba na této bázi dosažen zřejmě stav, který by otevíral cestu k rozvíjení politické demokracie na bázi socialismu.

Zkušenosti však ukazují, že jednak tato tendence byla po roce 1969 velmi citelně oslabena co do pozic, které v mocensko-politických strukturách zaujímají její nositelé, jednak nikdy během posledních devíti let nedokázala efektivně uskutečnit žádný vážnější reformní krok ve směru efektivního snížení napětí, jež neustále plodí nadvláda tendence extremistické.

Politické třesnění kolem Charty 77 bylo v lednu letošního roku novým skrytým měřením sil obou tendencí ve sféře oficiální moci. Nositelé realističtější tendence mají dokonce sklon vyčítat stoupencům Charty, že tak nerozumně vystavili jejich pomalé rozumnější úsilí náporu extremistických sil, vycházejí z názoru, že tím stoupenci Charty ohrozili i své vlastní zájmy, jež by je – správně viděny – měly vést k podpoře snah o umírněné reformy v duchu "pokroku v mezích zákona", již za Haška tradičního.

Ve skutečnosti je tomu podle mého názoru docela jinak. Jednak není jisté, že lednové intermezzo dlouhodobě posílilo extremisty a oslabilo racionálnější tendenci. Naopak, myslím, že další vývoj ukáže spíše opak – pokud ovšem racionálnější tendence se sama neutopí ve zcela neúměrné zbabělosti svých vlastních nositelů v okamžicích, kdy propuká konflikt. Jednak je třeba, aby se i nositelé oné racionálnější tendence zamysleli kriticky nad vlastním postupem v uplynulých letech. Kdyby byli totiž cosi efektivního opravdu dokázali, kdyby aspoň v nejkřiklavějších výstřelcích výrazněji prosadili protixtremistický kurs (a nezůstalo vždy jen u polovičatých slov a slibů bez praktických výsledků) – nebyla by se situace těch, koho vyjadřují stoupenci Charty 77, stala tak bezvýchodnou a nemusila proto plodit takovou formu protestu, jakou je Charta 77.

Namísto faktického snižování napětí ve společnosti však i tato realističtější tendence uvnitř oficiální moci ve skutečnosti jen podporovala stav, v němž se udržuje jakási rovnováha s extremisty a nikde nedochází k jejich porážce. Takový stav logicky a nutně nabývá pak formu režimu osobní moci. Zdánlivě nedochází ke konfliktu, neboť obě rozporné politické tendence udržují na vrcholu mocenské pyramidy cosi navenek podobného absolutnímu vladaři. Ve skutečnosti však vždy v dějinách byli absolutní vladaři produktem vnitřního rozporu

ve sféře moci. Jen někteří z nich dokázali ze své pozice opravdu věcně řešit i společenské problémy a otevírat (jakkoli často absurdními prostředky) cestu historickému pokroku. Ke jménům takových výjimečných jedinců pak učebnice dějepisu připojují přídomek "osvícený", někdy "Veliký", případně také "Hrozný". Ke jménům ostatních se nepřipojuje nic, neboť by tam patřil jediný přídomek – vladař "Trapný". Vladaři tohoto typu nedosáhli v dějinách nic kromě ukojení vlastních mocenských ambicí, ješitnosti a dutého velikášství.

Pod příkrovem režimu osobní moci zaostává tedy i dnes u nás také ona realističtější a racionálnější tendence za skutečnými potřebami vývoje socialistické společnosti. Snad v nějaké jiné zemi je obdoba této tendence v souladu s vnitřními potřebami společnosti. Ale u nás ne. Pokud tato tendence nedokáže navázat vnitřní kontakt s těmi potřebami společnosti, které vyžadují rozvoj politické demokracie a překonání forem byrokratické politické diktatury, rozvoj občanské společnosti a překonání prvků předobčanských, nevolnických rysů v chování politické moci – potud bude vždy tendencí stagnační. Taková stagnace by mohla být co do formy kultivovanější a pro občany snesitelnější než život podle představ extremistů, přesto však zůstane stagnací. Bude navíc vždy lidem této země pocífována po právu jako stagnace vnucená násilím, jako plod přezírání historického vývoje našich národů, jako důsledek pohrdání specifickými potřebami národního vývoje.

IV. Mezinárodní ohlas a důsledky tažení proti Chartě 77

Mezinárodní ohlas kampaně proti Chartě 77 v lednu byl – snad pro všechny zúčastněné strany a proudy – mimořádně velký a intenzivní. Oficiální propaganda se snaží zúžit celou problematiku a vybírá si jen to, co se zdánlivě hodí k důkazu jejího tvrzení, že Charta 77 posloužila zájmům "reakce, která je proti politice mírového soužití a proti závěrům konference v Helsinkách". Není pochyby o tom, že šlape-li někdo tak hrubě a soustavně po závazcích, které sám oficiálně přijal v oblasti lidských práv, jako to dělá politická moc v Československu, využijí toho všechny politické síly, které ve skutečnosti také nebojují za uplatnění lidských práv, ale mají své vlastní, politicky reakční zájmy. Ubohost pozice politické moci však pouze zdůrazňuje to, že se v takové situaci snaží svalit odpovědnost na oběti vlastního násilí, které se hlasitě brání. Odpovědnost očividně spočívá na tom, kdo právo porušuje, nikoli na tom, kdo se proti tomu brání.

Typické pro celou kampaň proti Chartě 77 ovšem je, že oficiální propaganda drtivou většinu hlasů, které se v zahraničí pozvedly

na obranu stoupenců Charty, musí prostě zamlčet. Neboť jakmile by přiznala, kdo všechno a proč se Charty 77 zastává, bylo by už nemožné tvrdit, že na obranu Charty 77 povstala "mezinárodní imperialistická reakce".

Od protestů demokratických buržoazních vlád a parlamentů – tj. těch oficiálních sil, s nimiž právě bylo dojednání v Helsinkách uzavřeno – přes liberální humanistické proudy k socialistům a komunistům v západní Evropě se ve věci odsouzení perzekucí v Československu vytvořila jedna souvislá politická fronta. A jsou to právě komunisté (italští, francouzští, britští, švédští a další) a socialisté, kteří otevřeně poukazují na základní souvislosti – na násilné potlačení politiky KSČ v roce 1968 jako na prvopříčinu dnešního stavu v Československu.

Mimořádnost situace navíc charakterizují i některé jiné momenty. Tak např. první veřejné stanovisko v oblasti politiky vůči zemím Varšavské smlouvy bylo formulováno u příležitosti kampaně proti Chartě 77 na jedné straně novou Carterovou administrativou v USA a na druhé straně tiskem nového politického vedení v Čínské lidové republice.

Postup politické moci v Československu v lednu proti Chartě 77 způsobil, že se doslova zhroutily sporé výsledky, jež tak pracně budovala po léta normalizovaná čs. diplomacie ve snaze moci se vůbec objevit ve společnosti. Obtížné přijetí této dámy ve společnosti je důsledkem toho, že jí po srpnu 1968 – přes všechna "Poučení" a jiná vlastní usnesení – přece jen málokdo vážně bere jako diplomacii suverénního státu. Dlouho a urputně se pracovalo na tom, aby se tento kaz nějak zašmínoval. Nakonec už to normalizovaná zahraniční politika dotáhla tak daleko, že byla v situaci dámy, která se – má-li špatné osvětlení a dobrou švadlenu – přece jen ve společnosti objevit může a už se pořád nemluví o tom, že má s sebou garde. Kampaní proti Chartě 77 se však tato politika postavila nevhodně přímo pod soustředěné světlo veřejného mínění. A tu se ukázaly nejenom vrstvy líčidla na obličejí, ale i to, že šaty této dámy šil docela neschopný krejčí.

Není pochyby o tom, že oficiální propaganda určitě vynaložila všechno úsilí, aby zaznamenala jakýkoli zahraniční ohlas, pozitivně hodnotící její boj proti "ztroskotancům a samozvancům". A přece mohla zaznamenat pod titulkem "ohlasů ve světě" jen hlasy tisku z Moskvy a Sofie, sporadičtěji pak z Berlína, Varšavy a Budapešti. Navíc byly jen hlasy v listech *Unsere Zeit*, *Volksstimme* a *Daily World*. Jednou přibyly i hlasy z Hanoje a Kypru. Pokud jde o hlasy ze západní Evropy, musilo Rudé právo sáhnout až k dosud nevídané praxi: uveřejnilo "z množství dopisů pracujících", které údajně do redakce z této části světa přišly, názory v podstatě anonymních jednotlivců (např.: S.W. z Innsbrucku, E.P. z Holandska, F.U. ze Švédska, Carlos Oliviera z

města Porta – viz RP 29-1-1977), plně schvalující kampaň proti Chartě 77!

Zcela obdobně jako si ve vnitřní politice moc vykládá politickou pestrobarevnost signatářů Charty 77 tím, že “všichni slouží anti-komunistickým centrálam”, vykládá si i jednotu různorodých politických sil v odporu proti jejím násilnickým metodám tím, že tu levicové síly “sklouzávají na netřídní a buržoazní pozice, propadají antisovětiismu” atd. Neschopnost pochopit, co se vlastně děje doma, vede nutně i k neschopnosti pochopit, co se děje v Evropě a ve světě.

Problém lidských, občanských a politických práv, problém politické demokracie se stal ústřední otázkou pro různé politické orientace a směry v Evropě totiž právě v důsledku toho, že politika mírového soužití a vývoje v duchu jednání v Helsinkách se začala ukazovat jako reálná perspektiva. Dokud reálnou alternativou byla možnost nukleární katastrofy v důsledku válečného zešílení hlavních velmocí, nutilo to závislejší, nevelmocenské síly v Evropě k extrémnímu rozhodování, neboť byly stavěny před extrémní, na nich málo závislé alternativy. Představy o samostatném, suverénním vývoji v nevelmocenských zemích byly tísněny realitou atomové hrozby se strany těch, kdo ji mohli rozpoutat. To napomáhalo i tomu, aby konflikt mezi socialismem a kapitalismem byl méně chápán jako záležitost vnitřního, suverénního vývoje socialistických sil v buržoazních zemích a aby byl více koneckonců spojován s vojenskou (jadernou) mocí jednoho z bloků ve velké mocenské světové konstalaci. Čím méně reálnou se však stává hrozba atomové katastrofy, čím reálnější je perspektiva vývoje v podmínkách mírového soužití – tím reálnější také je počítat v každé nevelmocenské zemi s možnostmi suverénního řešení vnitropolitických problémů, včetně takového problému, jakým je konflikt třídních zájmů, konflikt mezi kapitalismem a socialismem.

Praktický vývoj v západoevropských zemích – výrazně např. v Portugalsku, Španělsku a Řecku – v několika posledních letech ukazuje, že toto nové klima mezinárodních vztahů, klima mírového soužití, je nepříznivé pro extremistické pravicové diktatury (dědice fašistické tradice) a je příznivé i v zemích, kde takové diktatury vládly, pro postupný rozvoj politické demokracie. Pro všechny politické síly – mimo síly krajní reakce, blouznící stále ještě v duchu fašistické ideologie – je za těchto nových mezinárodních podmínek atmosféra politické demokracie jediným možným rámcem k tomu, aby se vůbec reálně mohly pokusit o řešení vnitrosociálních rozporů ve svých zemích jako síly politicky suverénních států. (Z hlediska cílů komunistů k tomu ovšem ještě přistupuje řada faktorů, daných vývojem soudobého kapitalismu a jeho třídní struktury, jimiž se však v této souvislosti nelze zabývat).

Právě pro politickou levici včetně komunistů

je proto také velmi negativním faktorem všechno, co svědčí o tom, že v zemích “reálného socialismu” (jak zní dnešní termín, jímž sami sebe označují země Varšavské smlouvy) je velmi mnoho skutečností, které jsou v evidentním rozporu s pravidly politické demokracie a svědčí o snaze uplatňovat mnohá politická a občanská práva lidí v ještě omezenější podobě než v buržoazních demokraciích. Diskredituje to socialismus – jak na to výslovně upozornil právě v souvislosti s kampaní proti Chartě 77 v Československu nedávno G. Marchais.

Politické uvažování, vycházející z mrtvého schematu, podle něhož je antikomunismem a antisovětiismem všechno, co se nehodí do momentálního oficiálního kalkulu dané garnitury sovětského vedení, je dnes už neschopné postihnout správně vývoj socialistických sil a třídního boje ve světě. Přesto však právě ono se tak výrazně uplatnilo v lednové kampani československých extremistických sil, jež jím snad chtěly posloužit sovětské politice. Právě ta je však sotva bude moci z dlouhodobějšího hlediska za to chválit a tolerovat.

Mezinárodní ohlas na kampaň proti Chartě v Československu byl zřejmě politicky nejvlivnějším činitelem, který nakonec vedl ke snaze politické moci v Praze stáhnout džina zpátky do láhve. To je vždycky úkol obtížný – ale naši oficiální politickou propagandu právě čeká. Zdá se, že nějaký měsíc před Bělehradem by to mělo být hotovo a že by moc chtěla, aby dejme tomu do května nebylo po celém skandálu ani stopy. To není záměr, který by stoupenci Charty 77 měli odsuzovat. Jde jen o to, zda si moc nepředstavuje, že toho lze dosáhnout prostě tím, že sice ustane štvavá kampaň, ale že se při tom nikterak věcně nevyřeší problémy, kvůli nimž Charta 77 vznikla a o jejichž řešení její stoupenci usilují a samozřejmě budou usilovat dál.

Kdyby si to moc představovala takto, sotva se její záměr zdaří. Myslím, že situace není taková, aby mezinárodní pozornost problémům, jež kolem Charty 77 soustředily na sebe pozornost, prostě ustala, zůstane-li ve skutečnosti všechno při starém. Jde totiž zase o víc než o vnitro-politické československé problémy, než o osudy desetitisíců diskriminovaný občanů v Československu. Jde o zásadu závaznosti mezinárodně přijatých závazků.

Diktátorské systémy všeobecně mají sklon k tomu, aby navenek skrývaly skutečné poměry doma. Proto také často ochotně deklarují svůj souhlas s různými mezinárodními úmluvami a pakty. Spoléhají však při tom na to, že ve skutečnosti si tam, kde by jim to příliš vadilo, vyřídí věci po svém – bez ohledu na takové úmluvy. Doba, kdy se podobná praxe více méně mezinárodně tolerovala, začíná však končit zase právě proto, že na skutečném dodržování přijatých mezinárodních závazků závisí vůbec reálnost vztahů, jaké například koncipovala konference v Helsinkách. Všechny zúčast-

něné vlády – a občané příslušných států – koneckonců vědí, že reálná je tato smluvně zajištěná perspektiva jenom tehdy, jestliže se reálně také vyloučí možnost, aby někdo smlouvy a dohody fakticky nakonec popřel a nerespektoval. Pravda, vnitropolitické otázky jsou při tom v pořadí důležitosti až za závazky přímého mezinárodního významu. Mají však přece stejnou povahu: i na nich se ukazuje skutečný vztah k hlavní zásadě celé koncepce – k zásadě respektování práva, podřízení vlastních mocenských interesů, omezení možností vlastní síly právem a normami dohod a paktů. Snaha podvádět byt i jen v některých vnitropolitických otázkách vyvolává nutně podezření, že podvádět se může i v otázkách přímého mezinárodního významu. A to je faktor, s nímž musí dnes počítat každá politická moc v Evropě – ať už se jí to líbí nebo ne.

Z téhož důvodu je také v podstatě směšná snaha oficiální moci v Československu tvrdit, že problém zachování Mezinárodních paktů o lidských právech, vyhlášených v ČSSR za platné, je výlučně vnitřní záležitostí, do níž nemá nikdo co mluvit, aniž by tím porušil zásadu nevměšování do vnitřních věcí. Moc, která za svou existenci vděčí "internacionální pomoci" cizích armád není navíc právě tím nejlepším subjektem, jestliže se mluví o zásadě nevměšování do vnitřních věcí.

* * *

Co bude dál?

V prvních dnech února se zdálo, že politická moc chce zabrzdit pohyb, který v lednu vyvolala. Snad se při tom na příslušných místech debatuje – byt i jiným jazykem – o některých z problémů, kterým je věnována tato stať. Bohužel však se zdá, že základní chybné východisko moci zůstává beze změn: neuznat vůbec příčiny, jež k protestu Charty 77 vedly a neřešit problémy, které s tím souvisejí. Moc hodlá zřejmě diferencovat mezi těmi, kdo jsou diskriminováni, ale mlčí a v těžké chvíli lednové kampaně se dali získat k nějakému druhu prohlášení ve prospěch moci a mezi těmi, kdo jsou tak nenapravitelní, že stále kritizují, opouňjí a aktivně se brání. Ti první by asi měli být postupně bráni na milost. Ti druzí v tichosti a postupně likvidováni.

Není to nadsazené slovo. Již dnes jsou první náznaky praktických prostředků, jak by se to dalo dělat. Výsledkem ledna je také to, že četní lidé jsou trestně stíháni (mezi nimi jeden z mluvčích Charty 77, dramatik Václav Havel), že stovky signatářů prošli policejním výslechem a nadále je jim věnována aktivní pozornost policejního aparátu, že desítky byli vyhozeni z práce (a u dalších se to všelijak odkládá na dobu pozdější nebo se to řeší přeřazením na ještě horší práci atd.), že z práce jsou vyhazováni i ti, kdo sice nepodepsali nikdy Chartu 77, ale odmítli podepsat prohlášení proti

ní, aniž ji mohli číst, že signatářům byly protizákonně odebrány řidičské průkazy nebo technická osvědčení jejich osobních aut, že se vyhledávají nejrůznější administrativní cesty, jak šikanovat je i jejich rodiny. To všechno dohromady – bude-li to přijatá linie postupu – má tyto lidi buď neustále a bez omezení dále štvát a diskriminovat, nebo je přimět k tomu, aby raději žádali o asyl v Rakousku. Politická moc u nás už po roce 1970 předvedla, co dovede, když se chopí podobné linie.

Není sporu o tom, že moc může své hrozby v tomto směru opravdu provést. Nebylo by to poprvé, kdy lidé, kteří uvedou nějak do pohybu před tím skryté síly, na to osobně těžce doplatí. Co však už moc provést nemůže, je také jasné: nemůže zprovodit ze světa sám tento pohyb a jeho vnitropolitické i mezinárodní důsledky. Viděno dlouhodoběji se zdá spíše pravděpodobné, že celkovým důsledkem nastoupeného pohybu přece jen bude jakýsi pokus o řešení některých problémů, které Charta 77 vyzvedla. Ve sváru dvou tendencí uvnitř politické moci samé považují za pravděpodobnější, že výsledně bude oslabena extremistická tendence a posílena tendence racionálnější. Už proto, že bez ohledu na Chartu vzniknou problémy, které nebude možno odložit, především problémy ekonomické. Ve stejném směru bude dlouhodoběji působit i mezinárodní vývoj, včetně dlouhodobějších zájmů sovětské politiky, kterou z nastoupeného kurzu sotva svedou českoslovenští extremističtí blouznivci.

Až se tyto vlivy aktuálně projeví jako konkrétní politické tlaky, dojde pravděpodobně i k tomu, že ve sféře moci se vyvodí i personální důsledky. Objeví se asi noví velvyslanci, kteří uprázdňují nějaké to systemizované místo ve vnitropolitické hierarchii novým kádrům. Snad někdo přejde z Prahy do Bratislavy a naopak, někdo ze stranické funkce do státní či odborářské atd, atd. – jak je to všechno už tak známé a nudně stejné v podobných situacích.

Než k tomu všemu dojde, nelze ovšem vyloučit i všelijaké zákruty a nahodilosti. Lednové zkušenosti varují. Moc si stále myslí, že všechno dění závisí jen na jejím rozhodnutí, co a jak má být. Nepočítá vůbec s tím, že rozhodovat se je jedna z možností člověka i tehdy, jestliže se mu vezme zaměstnání, byt, řidičský průkaz a kdoví co ještě. Předpokládat, že stoupenci Charty 77 prostě umlknou, že zapomenou na svou snahu bránit se proti bezpráví a diskriminaci – to není reálný odhad situace. Takže nejlepší by přece jenom bylo udělat to, co se mělo udělat už před léty a nejpozději minulý měsíc: začít nějakým způsobem – a moc má možnost vybrat si způsob pro sebe přijatelný – věcně jednat o problémech, řešit je, snižovat efektivně existující společenské napětí kolem diskriminace občanů. V to je však možno jenom doufat – ne věřit.

Svědomy kontra existence

(ZPRÁVA O VZNIKU A VÝVOJI CHARTY 77) **Druhá fáze**

První fáze

Stáli jsme ve dveřích kuchyně, když řekla "S tím by se snad mělo něco dělat" a po třech krocích otočila kohoutkem vodovodu, aby tekoucí voda překryla naše hlasy již předtím příkrčené v šepot. Ona věta těsně před vodopádem neměla na konci vykřičník ani otazník. Neměla tam nic než ten čůrek vody a byla předznamenáním rozhovoru o občanských a politických právech. Bylo to ve čtvrtek 11. listopadu 1976, kdy se objevila v prodeji Sbirka zákonů ČSSR, částka 23, a v ní mimo jiné Vyhláška ministra zahraničních věcí ze dne 10. května 1976 pod číslem 120 s nadějným názvem: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Cena výtisku 2,60 Kčs – tedy spousta práv pro občana za vcelku levný peníz, nepočítáme-li poněkud zvýšené poplatky za tekoucí vodu při rozhovoru o nich.

Zmíněné mezinárodní Pakty byly v New Yorku otevřeny k podpisu dne 19. prosince 1966 a jménem ČSSR podepsány v New Yorku 7. října 1968 – čtyřicet sedm dní po vstupu spřátelených armád do Československa. Federální shromáždění ČSSR vyslovilo souhlas s oběma Pakty 11. listopadu 1975 – sedm let po podpisu v New Yorku. President republiky Pakty ratifikoval a příslušné listiny byly uloženy u generálního tajemníka OSN 23. prosince 1975. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech vstoupil v platnost 23. března 1976 a od toho dne platí i pro ČSSR. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech vstoupil v platnost 3. ledna 1976 a pro ČSSR platí rovněž od 23. března 1976. Vyhláška číslo 120 vyšla ve Sbírce zákonů ČSSR 13. října 1976 a prodávat se začala, jak již známo, za 2,60 Kčs v den oné památné věty S tím by se snad mělo něco dělat... zakončené pootočením vodovodního kohoutku.

V preambuli Paktů se praví, že "uznání přirozené důstojnosti a rovných a nezcizitelných práv všech členů lidské rodiny je základem svobody, spravedlnosti a míru ve světě" a že "jednotlivec, mající povinnosti k jiným a ke společenství, ke kterému přísluší, je povinen usilovat o rozvíjení a dodržování práv uznaných v tomto Paktu". Vzhledem k uznání přirozené důstojnosti a nezcizitelných práv se tam nic neříká o potřebě tekoucí vody při rozhovorech o nich. Holt jsme si nějak moc zvykli.

Zrodila se tedy myšlenka "něco dělat" a protože bylo těch hlav, kde se rodí podobné myšlenky jistě mnohem víc, než si vůbec dovedou představit naši oficiální signatáři Paktů, vzniklo Prohlášení Charty 77. Toto prohlášení se odvolává na přijaté Pakty, vítá skutečnost, že ČSSR k nim přistoupilo a konfrontuje naši dnešní realitu s jejich postuláty. Prohlášení připomíná kolik základních občanských práv platí v naší zemi – bohužel – jen na papíře a nabízí spoluodpovědnost za dodržování těchto práv, neboť "Každý nese svůj díl odpovědnosti za obecné poměry a tedy i za dodržování uzákoněných paktů, které k tomu ostatně zavazují nejen vlády, ale i všechny občany".

To je hlavní poslání Charty 77, která "není organizací, nemá stanovy, stále orgány a organizačně podmíněné členství".

Důležitost tak dlouhé citace z Prohlášení Charty 77 se prokáže později – až po zveřejnění – ale zatím je prosinec 1976, kdy se teprve formují myšlenky v souvislý sled. Zdá se totiž, že přichází doba pro ně příznivější: Jsou podmíněně propuštěni čtyři političtí vězňové a i když to zdaleka nejsou všichni, kteří byli u nás odsouzeni v rozporu s právy zaručenými Pakty, aspoň ve čtyřech rodinách budou veselé vánoce. Je dohodnuto a realizováno osvobození L. Corvalána a V. Bukovského a jejich vzájemná výměna v Curychu, ať tomu oficiální místa v té či oné zemi říkají jakkoliv. Pokoj lidem dobré vůle.

Jsou vánoce a jak už to v kalendáři bývá – nezadržitelně se blíží rok 1977, který byl prohlášen Rokem práv politických vězňů.

Jsou vánoce a lidé jsou si jaksí blíž než jindy, dávají si dárky a přejí si obvykle hodně zdraví a spokojenosti. Tím chce být i Charta 77 a proto své prohlášení uzavírá slovy: "Věříme, že Charta 77 přispěje k tomu, aby v Československu všichni občané pracovali a žili jako svobodní lidé".

Tedy takové skromné PF pro všechny. Jak asi bude přijato? Věřit nebo nevěřit? Máme smutné zkušenosti s přesvědčením a činy pocházejícími jen z pouhé víry. Tou se dá později zakrýt i hrdelní zločin vysvětlovaný jako omyl, i zlo páchané na tisících pocukrované později omluvou, i křivda na statisících později vykupovaná odpustky. Anebo jen zkroušeným pokáním, které vůbec nic nestojí. Tak tedy: nejen věřit, ale také konat.

Souhlasné podpisy pod Chartou 77 se množí. Šťastný a veselý – ten sedmdesátý sedmý!

Třetí fáze

Je 6. ledna 1977 – den tříkrálový. Býval u nás takový “buržoasní” zvyk rozšířený zejména na chudobném venkově, že od domu k domu chodili tři králové: Kašpar, Melichar a Baltazar, což byli kouzelně naličení kluci s papírovými korunami na hlavách. Nad dveře chalup malovali křídou K + M + B. Jen z nich byl černý a ten byl vzadu.

V Československu ten letošní den tříkrálový popisuje Prohlášení Charty 77 čís. 2 takto: “Dne 6. ledna 1977 před polednem obklíčily vozy státní bezpečnosti uprostřed normálního provozu osobní vůz, ve kterém jeli spisovatelé Václav Havel a Ludvík Vaculík s hercem Pavlem Landovským, aby doručili vládě ČSSR, Federálnímu shromáždění a ČTK text Charty se všemi podpisy a zaslali jej poštou i jeho signatářům. Jmenovaní a dále spisovatel Zdeněk Urbánek byli pak řadu hodin vyslýcháni, ačkoliv už z obsahu zabavených obálek muselo být bezpečnosti zřejmé, že její akce je nepřiměřená i neoprávněná, protože Charta 77, jak dokazují i právní expertízy, které si dala vypracovat, neporušuje v nejmenším čs. zákony, ale naopak je hájí... Zadržení byli během výslechu filmováni televizními kamerami a fotografováni jako špioni nad korespondencí, adresovanou nejvyšším státním orgánům... Během tříkrálové noci a také další den proběhly u jmenovaných domovní prohlídky, při nichž byl zabaven bezpočet věcí, především knihy, korespondence, fotografie i věci naprosto osobní... Burcující je, že byly zabaveny i úředně vydané texty o občanských právech, které byly právě uveřejněny ve Sbírce zákonů ČSSR... Současně byli zatčeni, vyslýcháni a podrobeni domovní prohlídce spisovatel dr. František Pavlíček a novinář Jan Petránek... První čtyři byli postupně propuštěni po půlnoci 7. ledna a Václav Havel po svém druhém zadržení 7. ledna ve 22. hod. Druzí dva byli propuštěni o den později, na sklonku lhůty, za níž začíná vazba... Provedené domovní prohlídky byly nezákonné, protože nebylo zahájeno trestní stíhání, což je podle čs. zákonů podmínkou. Filmování osob proti jejich vůli i jejich bytů a soukromých předmětů lze považovat za trestný čin útisku podle § 237 trest. zákona... Mluvčí Charty 77 prohlašují, že předběhla-li publikace textu v zahraničí jeho odevzdání čs. vládním místům, jde to rovněž na vrub ministerstva vnitra, které tomu zabránilo”.

Zde končí citace Prohlášení čís. 2 a nabízí se vysvětlení: Ve skutečnosti byla Charta 77 podána k doručení našim nejvyšším orgánům 6. ledna před polednem, neboť bezpečnost vlastně sama dobrovolně převzala úlohu pošty, což je v daném případě jistě rychlejší instituce. Jen je třeba ještě doplnit, že mezitím k 242 podpisům pod Chartou 77 jich v těch dvou dnech přibýlo dalších čtyřicet.

V závěru Prohlášení čís. 2 se říká: “Mluvčí Charty 77 věří, že vedoucí státníci zabrání dalším svévolím ministerstva vnitra, která neohrožují pouze nás a většinu občanů, ale – jak o tom svědčí příklady z minulosti – i je samotné. Podepsáni mluvčí Charty 77: prof. dr. Jan Patočka DrSc, Dr. h.c., Václav Havel, prof. dr. Jiří Hájek DrSc.”.

Opět ta “víra” – ale v té době již seděli šéfredaktoři uniformovaného tisku a ostatních sdělovacích prostředků na obvyklém, avšak neobvykle ostrém promývání obsahu svých hlav, kde jim současní ideologové vštěpovali informace: a) jde o akci protistranickou a tím nezákonnou, b) pravice nespí, zdvíhá hlavu, chce zneužít naší velkorysosti, c) akce není izolovaná, třeba hledat spojení s nepokoji v Polsku, NDR a jiných socialistických státech, vždyť i v moskevském metru vybuchla puma, d) organizátoři si vybrali pro ně výhodný čas – nástup nového amerického presidenta, skládání účtů za Helsinky v Bělehradě, naše ekonomické potíže v souvislosti se změnami plánů na základě nových velkoobchodních cen. A začala transplantace směrnic: 1. Zostudit špičky mezi signatáři (konkrétní jména a příslušné přívlastky). 2. Rozbít jednotu ostatních a naleptat jejich falešnou solidaritu (třeba to někdo podepsal bílko, naznačit, že tím by se z toho mohli dostat se zdravou kůží). 3. Urychlit diferenciaci ostrým zákrokem bezpečnosti (strach z protistátní činnosti, však kdyby bylo třeba, prokuratura to odklepne). 4. Nátlak u zaměstnavatelů (ono nakonec každému jde o ten kus žvance). 5. Spustit lavinu protestních rezolucí všech vrstev, ale především dělníků (ať slyší, co si o nich pracující myslí – stačí trochu zadupat, uvidíte, jak zalezou). 6. Celou kampaň vést nanejvýš inteligentně.

Vše bylo splnitelné až na bod poslední – jak se ostatně brzy ukáže.

Čtvrtá fáze

Nejde to u nás jinak. Signál musí dát Rudé právo, což se stalo ve středu 12. ledna článkem “Ztroskotanci a samozvanci” – satirik by nevymyslel lepší titul, vždyť se přímo nabízí dvojí výklad těchto slov. Obsah článku však nenechává nikoho na pochybách, je napsán přesně podle směrnic – až na bod šestý, který by v něm čtenář marně hledal. Špičky mají přívlastků, že by se z nich dal sestavit nový významový lexikon, jen výběr výrazů je jaksi omšely – naposled se takto psalo o protistranickém a protistátním centru nebo o slovenských buržoasních nacionalistech v padesátých letech neblahé paměti.

Jestliže by výběr výrazů v článku Rudého práva mohl být zajímavý pro filologa, právníka jistě více zaujmou věty “Jde o protistátní, protisocialistický, protilidový a demagogický hanopis, který hrubě a lživě pomlouvá Československou

socialistickou republiku a revoluční vymoženosti lidu... Autoři pamfletu jsou agenty anti-komunistických centrál". Byly autoritativně vytištěny před ukončením výslechů (ve většině případů dokonce před jejich zahájením), mnohem dříve než prokurátor vznesl obvinění a v době, kdy výrok soudu je v nedohlednu. Vskutku poučná lekce, jak plnit ustanovení mezinárodních paktů závazných i pro náš stát. A ještě něco pro statistika: z Charty 77 jsou citována 23 slova, z dr. Goebbelse 32 slova (nepřímocitace z druhé ruky) a z projevu současného generálního tajemníka ÚV KSČ 68 slov. Poslední číslice cosi připomněla – v článku se několikrát objevuje rok 68. a to není od autorů zrovna příliš chytré, zvláště když v Chartě 77 o něm není ani zmínka.

Současně začaly výslechy signatářů Charty 77 – zatím jako svědků. Ale způsob, jakým jsou tito lidé předváděni, je poplatný článku Rudého práva (nebo snad jiným instrukcím?), jde o vyvrhly, kteří jsou již předem odsouzeni. "Inkriminovaní" jsou veřejně vytahováni uniformovanou bezpečností ze svých pracovišť, jako by právě ukradli soustruh, eskorty je vodí po ulicích jako prostitutky či notorické alkoholiky a na obvodních odděleních, kde čekají na odvoz, také tak s nimi zacházejí, za hluboké tmy se v domech rozléhá řinčivé zvonění u dveří bytů, je vyhrožováno násilím, jestli nepůjdou ihned, jsou vyzýváni Jménem zákona, v budovách státní bezpečnosti jsou zastrašováni všelijakými floutky "že by se měli řezat bičem", množí se nezákonné prohlídky prováděné až devíti "pracovníky". Písemné příkazy buď vůbec neexistují, nebo jsou nedbale vyplněny. Zkrátka jste spodina a tak bude s vámi nakládáno. A to jde pořád ještě jenom o svědeckou výpověď.

Naproti tomu jednání referentů při výslechu je vcelku korektní, někdy sice zdoluhavé, ale stále v mezích zákona. Je totiž zájem sepsat nějaký protokol, jen nesmíte chtít, aby v něm byla nějaká stížnost na způsob předvádění, to prý není jejich starost a práce prý je tolik, že jsou nasazeni příslušníci, kteří se obvykle zabývají kriminalitou jiného druhu. Zlodějům tedy nastaly zlaté časy.

Zatímco "prostí" signatáři jsou obvykle předváděni k výpovědi jen jednou, několik "vybraných" pobývá u výslechů každý den od rána do večera, ale vyspat se smějí doma, tím se ušetří místo i ložní prádlo.

Lavina je ošklivé slovo, mnohdy při ní bývají oběti na životech, ale přikázali lavinu, tak se nedá nic dělat. Už se valí ze všech stran: potrestejte je, vyvezte je za hranice, přiveďte je, ať si plivnem, zničte je! Kdyby člověk nevěděl, jak se to dělá – že kdo má razítka, hravě nahradí i tisíc podpisů – musela by mu naskočit husí kůže z té krvelačnosti. Rezoluce startují na stisknutí knoflíku (předlohy pečlivě rozmnožené na obvodních či okresních sekretariátech KSČ), někde lidé skutečně pode-

pisují, aby nepřišli o to, co mají, jinde jen hlasují, což se později zapomene, a kde to narazí na rozpaky či dokonce na odpor, tam to podepíší vedoucí a složky. Ovšem jsou i

spravedlivě rozhořčení, kteří jsou pupeční šňůrou spojeni právě s touhle garniturou moci a jsou tím pádem na výplatní listině současného režimu, bez něhož by se jim nevedlo tak dobře, jako se jim právě teď vede. Jsou pro práva a svobody třídní – rozuměj práva a svobody jejich nové třídy. Není třeba je blíže charakterizovat a ověřovat přívlastky, slovník toho druhu je vyhrazen Rudému právu a ostatním sdělovacím prostředkům.

Pátá fáze

A Charta 77 se šíří. Čím víc jsou její signatáři pronásledováni a čím víc jsou lidé nuceni je odsuzovat – tím větší je zájem o skutečný text prohlášení. Lidé chtějí vědět, proti čemu mají protestovat. Mají hlad po informacích, poslouchají zahraniční rozhlasové vysílání, sami si Chartu 77 rozepisují. Bylo by výmyslem (to opět přenechme jiným) tvrdit, že s ní všichni souhlasí, někteří ji považují za předčasnou, jiní za naivní dráždění moci, někomu se zdá málo radikální, jinému připadá jako donkichotství. Ale čtou ji a hovoří o ní. A to je důležité.

Dokonce se po ní pídí funkcionáři stranických sekretariátů a redaktoři sdělovacích prostředků, po kterých se chce, aby proti ní psali. A to je ještě důležitější, protože u normálních lidí je to normální, kdežto tohle už je opovržlivost – pochybovat o pravdivosti směrnic a chtít se přesvědčit na vlastní oči. Nakonec je tu i trocha obavy, zda se všechno neobráti proti nim, když podcenili inteligenci lidí, nemajíce svou vlastní. Holenkové, propaganda se musí umět dělat, aby z ní lež nečouhala jako sláma z bot!

Organizátoři pogromů chtěli diferencovat signatáře Charty 77 a ona se jim zatím diferencuje společnost. Ovšem zdaleka není vyhráno, zápas Svědomí kontra Existence ještě neskončil, ten teprve začíná a skóre vůbec není jasné. Kromě obdivu se ozývá i skepse, ba dokonce se také někteří namíchli: co do toho šťouráte, když už se lecos začalo měnit k lepšímu, svým spěchem jen pokazíte, co už jsme pracně "urvali". Věru "zdravá" morálka spokojeného socialistického konzumenta: vždyť vy jste vstavu pranýřovat i korupci! Bane, Existence má silný mančaft, na to nelze zapomínat.

Taky se začala projevovat závist, nojo vy jste hrdinové, ale co my? A to zase berem, to je zdravé. Kdo jim brání, aby šli s námi? Vůbec nejde o hrdinství, jsme normální lidé s chybami a slabostmi, dokonce i strach někdy míváme, ale moc bychom chtěli, aby napříště měl člověk strach jen ze zubaře nebo jen o

to, aby na jaře nepomrzly meruňky. K tomu potřebujeme pomoc všech doma i lidí venku. Nedovoláváme se však imperialistických centrál, nýbrž myslících a čestných občanů celého světa bez ohledu na zeměpisné určení. Taková solidarita by nám opravdu píchla, tu taky berem.

Šestá fáze

Začalo zatýkání. V Prohlášení Charty 77 čís. 3 se o tom píše: Dne 13. ledna byl zatčen na základě domovní prohlídky novinář Jiří Lederer, dne 14. ledna se z výsledku nevrátil mluvčí Charty 77 spisovatel Václav Havel. Na oba byla uvalena vazba údajně z jiného důvodu než je Charta 77. Docenti pedagogické fakulty dr. F. Jiránek a dr. R. Palouš byli usnesením kolegia University zbaveni funkce výhradně proto, že podepsali Chartu 77. U řady dalších signatářů se chystá výpověď z práce z těchto důvodů.

Dne 17. ledna krátce po výsledku byla ředitelem Muzea oznámena výpověď ze zaměstnání dr. Z. Mlynářovi.

Dne 18. ledna byla ve všech čs. novinách zveřejněna následující zpráva ČTK: V minulých dnech byli podle příslušných zákonných ustanovení zadrženi čs. občané Oto Ornest, V.H., J.L. a F.P. pro závažnou trestnou činnost namířenou proti základům republiky. Dosud provedeným vyšetřováním bylo zjištěno, že delší dobu udržovali styky se zahraničními nepřátelskými silami a emigrantskými centry a předávali jim materiály poškozující zájmy ČSSR. Tyto materiály byly zneužívány proti zájmům ČSSR v emigrantských centrech a také v zahraničních sdělovacích prostředcích, v různých publikacích, které byly tajně přepravovány zpět do naší republiky. K této činnosti využívali zadrženi i pracovníků některých diplomatických misí kapitalistických států v ČSSR. Na základě uvedených zjištění bylo proti O. Ornestovi a dalším vzneseno obvinění pro závažný trestný čin proti základům republiky podle hlavy I. zvláštní části trestního zákona. Z rozhodnutí generálního prokurátora ČSSR byli vzati do vazby. Ve vyšetřování se pokračuje.

Potud zpráva ČTK. Pro vysvětlení: Oto Ornest býval ředitelem Městských divadel pražských a z titulu této funkce se kdysi stýkal s divadelními kolegy ze zahraničí. Pod Chartou 77 jeho podpis není a zřejmě proto "vede" skupinu, aby se mohlo říct, že signatáři Charty 77 nejsou zatýkáni za svůj podpis. Zbývající tři jsou signatáři: spisovatel Václav Havel, novinář Jiří Lederer a spisovatel František Pavlíček.

Nositelé moci v Československu začali "dialog" po svém, ničím se nepoučili. Prohlášení Charty 77 čís. 3 končí slovy: "Vázání odpovědností, kterou jsme jako mluvčí Charty 77 na sebe vzali, žádáme:

Zastavit policejní represálie proti signa-

tářům Charty 77 a propustit na svobodu občany zadržované v souvislosti s jejím prohlášením.

Zastavit všechny formy nátlaku-zejména existenčního-proti občanům, kteří požadují uskutečňování závazků z mezinárodních paktů o lidských právech.

Umožnit pravdivou informaci čs. veřejnosti o obsahu Prohlášení Charty a započít ze strany orgánů politické moci jednání o tom, jak řešit věcné problémy uplatňování těchto práv v Československu.

K takovému jednání jsme zcela ochotni a připraveni". Mluvčí Charty 77: prof. PhDr. Jan Patočka, prof. JUDr. Jiří Hájek.

Klame své vlastní svědomí, kdo si myslí, že tohle je výlučně věc Charty a jejích signatářů. To je začátek útoku proti občanským právům, k nimž jsme oficiálně přistoupili: President, Federální shromáždění, vláda ČSSR a spolu s nimi také my všichni. K tomu nás mezinárodní paktů zavazují.

Sedmá fáze

Je obtížné psát zprávu o něčem, co se dosud nestalo. Věštit se dá lecos, nikoliv však další život člověka, který zvedl hlas nejen za sebe, ale hlavně za jiné, a teď sedí ve věznicí vyšetřovací vazby a je denně vystaven otázkám vyšetřovatelů a starostem o rodinu jen proto, že zvedl ten svůj hlas za občanská práva. Věštbám nelze věřit, neboť skutečnost je taková, že vůbec nezáleží na vyšetřovateli, ani na vyšetřovaném, ani na obhájci, ani na prokurátorovi, ani na soudci – jak tenhle "dialog" s mocí skončí. Existence vsítla další branku, ale Svědomí se nevzdává, protože zápas není zdaleka dohrán.

Rok 1977 byl prohlášen Rokem práv politických vězňů. Odváží se představitelé ČSSR jít do Bělehradu skládat účty za Helsinky s tímto závažím? Usednou s nimi čestní představitelé jiných států za jeden stůl?

Jestliže ano, pak ani nově stavěné přehradu nebudou stačit zásobovat všechny vodovody v Československu, když člověk bude chtít hovořit s přítelem o občanských právech. Všechny kohoutky budou otevřené a voda poteče a poteče. Kde pořád brát tolik vody?!

Praha, březen 1977

CHARTAN*

L13

Liga proti bolševismu

Tenkrát se ještě psal bolševizmus se s. Výstava, na kterou se povinně dojíždělo z celého protektorátu zvláštními vlaky, kam se vodily školní výpravy i exkurze ze závodů a úřadů, se jmenovala SOVĚTSKÝ RÁJ. Jejím hlavním tématem byla bída, zaostalost a popravčí čety. Za bolševiky s nožem v zubech se s plakátů šklebili pupkatí plutokrati s americkou či britskou vlajkou. Všichni dohromady měli na rukou, nebo spíš na pařátech, rudou krev, která kapala na ležící oběti. Bylo tu všechno, čeho třeba k přesvědčení lidu, že nacizmu (který se taky tenkrát psal se s) je třeba dát přednost před bolševizmem, neboť je koneckonců zachráncem západní civilizace, k níž by mohli patřit i Češi, když se budou dobře chovat, aby vůdce zapomněl na jejich slovanskou minulost. (Kdo tenkrát tušil, že přijde čas, kdy se bude stejným způsobem a stejnými metodami týmž Čechům doporučovat, aby zapomněli na svou západní minulost a stali se plnokrevnými statisty slovanského mýtu báňšky Mikuláše, Karla Kramáře a Zdenka Nejedlého, neboť co je slovanské, to je hezké, i když z toho třeba taky kape krev). Školáci a středoškoláci – vysokoškoláků nebylo, problémy se tehdy řešily jednoznačněji, bez prověrek a třídní selekce – chodili na výstavu s blahým pocitem, že toho dne nebudou zkoušeni z počtů ani němčiny, výpravy zemědělců se jezdily podívat do Prahy za poloviční jízdné, a Pražané klopili hlavy, protože jim bylo hanba, a tak koukali, aby je radši nikdo neviděl. Všechny pak spojoval jeden společný pocit, že to je důsledek okupace, že za tím vším stojí německý voják či gestapák s flintou, takže komu lze koneckonců něco vyčítat.

Nejinak tomu bylo, když noviny tiskly a rozhlas vysílal (televize naštěstí tehdy nebyla, ani se s) životopisy emigračních politiků, zkrachovalých představitelů liberální buržoazie, povídky o jejich nemravném životě, židovském původu a neblahých koncích. Národ je měl chovat v opovržení, ale jaksi to bylo všechno jinak. Lidé noviny nečetli, rádio vypínali a jedinci těmito prostředky (tenkrát se jim neříkalo sdělovací ani zvělovací) vláčení a tupení rostli do hrdinských rozměrů, někdy zasloužené, někdy míň, ale zato naprosto spolehlivě. Neboť jedno věděl tehdy lid i národ zcela bezpečně: všechno je jinak než se píše či hlásá. A pokud není – například zprávu o nacistických válečných úspěších až k nepřekonaní dlouho odpovídaly skutečnosti –, bude.

Pak přišel Stalingrad, karta se začala obracet, a tehdy se v Goebbelsově hlavě zrodila Liga proti bolševismu. Nikdo dost dobře nevěděl, co to je. Jakési mystické společenství lidí, jež nemělo ani předsedu, ani ústřední výbor, lidí,

kterí se většinou báli víc nacizmu než bolševizmu, třeba jen proto, že jeden znal pouze z doslechu, kdežto druhý z přímé zkušenosti, a jež spojovala jen jedna jediná, velká, svatá, hrdinská myšlenka: přežít. A tak se v novinách objevovaly a v rozhlase předčítaly nekonečné sloupce jmen, občas známých, většinou méně známých až docela neznámých, jmen těch, kteří, jak se tenkrát říkalo, "podepsali Ligu proti bolševismu". Národ jim to neměl příliš za zlé, ani tenkrát, ani později, i když podle politických okolností to v poválečných letech někomu prošlo a někomu ne, podle toho, jak se v nové situaci hodil nebo nehodil, jaký měl původ, jaký hřbet a jaké oko u policajtů. Ale jedno mu neušlo: že v těch dlouhých sloupcích nebyla, pěkně jedno za druhým, jména dělníků z fabrik, podruhů z polí, uklízeček, pradel a služek, kopáčů či umyvačů výkladních skříní ale jen a jen jména těch kteří svým podpisem museli za něco zaplatit. Za maličké privilegium, za o trochu lepší místo, za právo pracovat podle svých schopností, ale také třeba jen za slib ba dokonce i jenom za možnost mlčet doma a ne v kriminále či v lágru (chyběly v tom seznamu příčin tenkrát ovšem děti na vysokou či střední školu).

Všem dohromady – až na pár výjimek – ať byl jejich názor na bolševizmus jakýkoli, bylo hanba. Všichni dohromady – skoro bez výjimky – do hloubi duše nenáviděli ty, kteří je takto pokořili, ponížili, donutili je veřejně přiznat, že mají strach. Nebyli sami, to ne, strach měl tenkrát kdekdo, ale oni to museli veřejně podepsat. Utěšovali se aspoň tím, že čím je těch podpisů víc, tím méně znamenají, když podepíší všichni, je to, jako by nepodepsal nikdo. A tak na sebe tenkrát hleděli, ty stovky podepsaných, jak je našli v telefonním seznamu či na seznamech členů různých spolků a organizací, zaručujících jim možnost pokračovat, přežít – a ty milióny nepodepsaných, za které podepsal výbor, ředitel, jménem osazenstva, za všechny zaměstnance, a jak všelijak se to tenkrát říkalo. Hleděli na sebe, bez zloby, bez nenávisti, ale s nedůvěrou, protože doba je naučila nevěřit. Přitom se jedni i druzí ptali: K čemu ten cirkus? Nač to potřebují? Co tím chtějí dokázat? Sobě? Nám? Vždyť mají všechnu moc, kriminály, koncentráky, Gestapo, špicla na každém rohu, za každým učitelem i farářem. Nač tedy tahle komedie? Cožpak nechápou, že nás jen všechny zahrnuli do jednoho kouta, že ponížení se neodpouští, že za pokoření se platí pohrdáním, že naše děti jim vrátí za nás to, že jsme se před nimi museli stydět.

Pak najednou pochopili: Tahle Liga proti bolševismu je vlastně společenství strachu.

My ze strachu podpis neodepřeli, ale vy jste nás ze strachu donutili podepsat. A my i vy strašně závidíme těm, kteří se nebojí, kteří se už nedovedou bát.

* * *

Celá jedna evropská generace tohle už nepamatuje. A děti té generace pomalu už ani nevědí, že byla nějaká válka, nacismus, neřku-li Liga proti bolševizmu se sloupci podpisů. Všechno jim připadá nové. I ty sloupce, i ty novinové a rozhlasové životopisy buržoazních liberálů, chlípných, odrodilých Židů, i strach vlastních rodičů a učitelů. Nechápu, proč policie, která v Brazílii rozšiřuje neoblečené fotografie katolického biskupa, aby tak potupila a zhanobila odpůrce vlastního teroru, je policie fašistická, zatímco policie, která totéž provozuje s čelným českým spisovatelem, na taková adjektiva nerada slyší. Nechápu, proč se v rozhlase, v novinách a v televizi nazývají policejní metody, jichž se používá ve světě k potlačování nekonformních menšin, či nepohodlné většiny, metodami fašistickými, když u nás jsou právě tak každodenní praksí. Nerozumějí, proč se to kdysi jmenovalo Liga proti bolševizmu a dnes se tomu lidově říká anticharta, ačkoli by se to – z týchž důvodů, jako kdysi –, mělo spíš jmenovat Liga pro bolševizmus. Až když jim to dědeček s babičkou vysvětlí, pochopí konečně, že není nic divného, když mezi těmi, co ty podpisy sbírají dnes, jsou i někteří, kteří je sbírali tenkrát, a že i ty podpisy jsou někdy stejné, jako třeba soudruh Otakar Vávra, soudruh Vladimír Šmeral... A tak se i dětem nakonec rozjasní, porozumí kontinuitě jedné části národních dějin, i tomu, jak je na světě čím dál tím těžší vymyslet něco nového.

DALIMIL

Zatčení Laštůvky a Macháček

V lednu tohoto roku byli zadrženi Vladimír Laštůvka a Aleš Macháček.

Vladimír Laštůvka byl zadržen dne 20. ledna 1977 při služební cestě, kterou podnikl z Děčína do Středočeského kraje. Podle zpráv dobře informovaných kruhů jeho samotné zadržetí bylo motivováno snahou Státní bezpečnosti zabránit mu v činnosti, která souvisela s Chartou 77. Dne 25. ledna byl v Ústí nad Labem zadržen Aleš Macháček.

Při domovních prohlídkách byly zabaveny periodické publikace vycházející v české řeči v zahraničí: Svědectví, Listy a Informační materiály, dále české knihy, převážně romány, povídky a eseje vydávané v Kanadě, NSR, a Švýcarsku. Kromě toho byly zabaveny celé ročníky časopisů, které v Československu vycházely před dubnem 1969 (Reportér, Literární Listy, Listy), výstřižky z denního tisku oné doby (včetně Rudého práva) a knihy, vydané v Československu před dubnem 1969. Důležitá je okolnost, že byl zabaven nejméně jeden strojopis Prohlášení Charty 77 z 1. ledna 1977.

Vladimír Laštůvka a Aleš Macháček jsou obviněni z trestného činu pobuřování podle § 100, odst. 1 trestního zákona a hrozí jim tedy trest odnětí svobody od 6 měsíců do 3 let. Jejich trestná činnost měla spočívat v rozšiřování uvedených písemných materiálů. Oba jsou ve vazbě ve věznici v Litoměřicích, a to na základě rozhodnutí krajského prokurátora v Ústí nad Labem.

Pětatřicetiletý Vladimír Laštůvka je jaderný inženýr (fysik) a pracuje n.p. Chepos Děčín. Je ženatý, má jedno dítě (6 let). Bydlí ve Fučíkově ulici 132 17 v Děčíně 10.

Jedenatřicetiletý Aleš Macháček je zemědělský inženýr a pracuje jako projektant Krajského projektového ústavu v Ústí nad Labem. Je ženatý, má dvě děti (6 let a 2 a půl roku). Bydlí v Kozinově ulici 5 v Ústí nad Labem – Střekově.

Z uvedených skutečností plyne, že přes zákonnou záruku svobody "... vyhledávat, přijímat a rozšiřovat myšlenky a informace všeho druhu bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění, nebo jakýmikoliv prostředky podle vlastní volby..." (Sb. zákonů č. 120/76, čl. 19/2) jsou oba jmenovaní pro výkon svých práv trestně stíháni, a dokonce vězněni.

Okolnosti tohoto trestního stíhání jsou silně znepokojující právě v tomto případě, který ukazuje, že dvěma mladým, schopným a uznávaným odborníkům nechybělo v prostém materiálním smyslu nic, – leč právě základní svobody osobní a společenské. Případ má ovšem obecnější společenskou platnost. O popularizaci se postarala horlivost severočeské Státní bezpečnosti a její snaha vymýt v kraji Chartu 77.

Z uvedeného je rovněž zřejmé, že jedním, ne-li hlavním důvodem tohoto trestního stíhání je činnost ve prospěch Charty 77. Je tedy třeba konstatovat, že je vězněno v souvislosti s Chartou (ne-li přímo pro činnost Charty 77) pět osob: dramatik Václav Havel, novinář Jiří Lederer, režisér Ota Ornest, jaderný fysik Vladimír Laštůvka a projektant Aleš Macháček. Dosáhnout jejich okamžitého propuštění je věcí čs. i světové pokrokové veřejnosti, která usiluje o prosazení lidských práv a demokratických svobod.

Praha, březen 1977

“Případ” Ota Ornest

Pražská televize vysílala v lednu 1977 záběr, ukazující režiséra Městských divadel pražských Oto Ornesta, jak se v nějakém pražském parku setkává s mužem, který byl komentátorem označen za kanadského diplomata. V záběru bylo vidět číslo auta Oty Ornesta, pak ruku (domněle téhož Ornesta) předávající onomu muži jakousi aktovku a pak oba muže, jak se společně procházejí. Tento záběr byl provázen bombastickým komentářem, který chtěl přesvědčit diváky, že tento snímek je “důkazem” o špionážní činnosti Oty Ornesta, který je ve vazbě v Ruzyni.

Čs. televize (která snímek dostala od StB) jej považovala za tak senzační, že jej nabídla a prodala četným televizím v západní Evropě. Jestli ovšem vedoucí pracovníci bezpečnosti jsou tak neinformovaní, že si nedvedli představit skutečný “dopad” tohoto snímku na západní veřejné mínění, pak to překvapuje u Jana Zelenky, ředitele Čs. televize, který na Západě sloužil jako diplomat a na svých cestách přece jen něco viděl a slyšel (dokonce se proto kdysi jako šéfredaktor “Made in” rozhořčoval nad neefektivností a hloupostí naší oficiální propagandy). Západní veřejné mínění a novináři totiž reagovali na tento snímek zcela jinak, než si Praha představovala: vidí v tom konkrétní důkaz absurdnosti nynějšího pražského režimu, v němž stačí snímek občana, který se setká s cizím diplomatem k obvinění ze špionáže!

Samozřejmě, že tento snímek mohl být i zmanipulován technicky tak, že osoba, která podává diplomatovi jakési zavazadlo nemusí být vůbec Ota Ornest. Ale i kdyby to skutečně byl býval on sám, co tato skutečnost dokazuje, když se nemluví vůbec o tom, co vlastně bylo v té aktovce? Knihy? Rukopisy? Nebo brambory, kterých tehdy byl v Praze nedostatek? Nebo staré ročníky Playboy? Ota Ornest se k tomu vyjádřit nemůže, protože je ve vězení. Kanadský diplomat by se k tomu vyjádřit mohl, ale neví se, zda existuje a kde je? Mohla by to říci bez problémů naše bezpečnost, ale ta právě mlčí a mluví raději o špionáži a o Ornestově spojení s “anglickou rozvědkou”. Bezpečnosti a oficiální propagandě stačí, že Ota Ornest za války, jako účastník odboje, pracoval v českém vysílání BBC, že po válce překládal z angličtiny četné divadelní hry, že do Anglie jezdil a měl tam mnoho přátel, aby byl “usvědčen” ze špionáže.

Mohou si tito strážcové pořádku představit, jak působí takové “důkazy” na Západě? Co by se stalo, kdyby anglická nebo německá či italská policie obvinila některého občana ze špionáže proto, že se schází (či prochází) se

západními diplomaty nebo že někdo předal západnímu diplomatu aktovku? Nejen západní, ale i východoevropští diplomaté se v těchto zemích setkávají docela běžně s občany, jezdí s nimi společně na výlety, předávají si dary a často se jejich prostřednictvím posílají do příslušných zemí rukopisy, knihy, dokumentace. Špionáží se takový styk může stát jen tehdy, když se jedná o předávání vojenských nebo průmyslových či jiných tajných informací, chráněných zákonem. Ale jaké tajné informace mohl předávat Ota Ornest tajné službě Jeho Veličenstva nebo co od ní dostávat? V armádě, pokud je známo, nebyl, technikou se nezabýval, z politiky byl vyřazen v roce 1970.

Možná, že se nakonec odhalí, že chtěl získat ze Západu nějaké divadelní hry, aby je přeložil nebo některému ze svých kolegů posílal hry našich autorů, kteří jsou t.č. na černé listině. Pro místodržící by snad i toto stačilo jako důkaz “podvratné činnosti”, neboť považují styk s diplomaty za svou výsadu, jež není dovolena jiným občanům. Ale pro západní veřejné mínění dodali jen nový důkaz absurdních poměrů, které u nás vládou a tím oprávněnosti Charty 77.

KH (Praha)

A. DUBČEK a CHARTA 77

Z Bratislavy, z okruhu přátel Alexandra Dubčeka došla tato informace: Alexander Dubček byl velmi udiven tím, jak si korespondent Volkstimme (orgán rakouské KS, pozn. red) dovolil interpretovat jeho současné názory, pocity, postoje, navíc když nehovořil ani s Dubčkem osobně, ani s nikým z jeho rodiny či jinou osobou, kterou by Dubček pověřil tlumočením svého stanoviska. Tvrzení Volkstimme ze 30. ledna a znovu 2. února 1977 jakoby Alexander Dubček nesouhlasil s Chartou 77, jejím obsahem či zveřejněním, neodpovídá skutečnosti a je v rozporu s názory, které Dubček sděluje v této věci svým přátelům nebo “patričním” místům. Nakonec Dubčekovy vlastní dopisy z let 1972-75 (Národnímu shromáždění a pod.) obsahovaly obecnou kritiku poměrů s obdobnými požadavky po obnově občanských práv. V dané chvíli A. Dubčeka velmi zneklidnila série policejních výslechů, domovních prohlídek a celé propagandistické kampaně; je zvláště znepokojen, že mezi zatčenými je člen ÚV KSČ z roku 1968 dramatik František Pavlíček, známý ze zasedání pléna ÚV KSČ

svou obhajobou Dubčekovy polednové politiky*. Zcela jednoznačně odmítavé stanovisko vyjadřuje A. Dubček rovněž k pokusu Husákova vedení vystěhovat některé ze svých kritiků do zahraničí-připomíná to Husákův pokus ze 17. dubna 1975 umlčet podobným způsobem samotného A. Dubčeka. V takových věcech nemůže být tedy pochyb o Dubčekových názorech a stanoviscích.

Pokud Volkstimme dokonce v titulcích uvádí Dubčekovo jméno s tvrzením, že odmítl podepsat Chartu 77, když mu byla dána k podpisu, neodpovídá toto tvrzení pravdě; k ničemu takovému nedošlo. Je známo, že politik volí chvíli i formu svého vystoupení podle svého uvážení a z toho hlediska je absence Dubčeka podpisu pod Chartou 77 věcí účelovou; rozhodně z ní nelze vyvozovat tvrzení, která chce svým čtenářům namlouvat redaktor Volkstimme. Pokusy zneužívat Dubčekova jména v kampani proti signatářům Charty 77 by mohly vytvořit situaci-říká se v kruzích dobře informovaných přátel A. Dubčeka-ve které by musel, přes rezervy, jež si dosud ukládal, vystoupit sám osobně, aby uvedl takové dezinformace na pravou míru a jejich šířitele odkázal do patřičných mezí.

Konečně i u nás svoboda tisku!

Julián Slatina

Dočkali jsme se jí. Přilétla s novým jarem. Odešla dlouhá zima, a s ní žalářování lidí za podpis petic presidentovi, chráněných ústavou; za podpis prohlášení upozorňujících občany na ústavní právo nehlasovat ve volbách; za publikování článků a vysílání rozhovorů v cizině; za podpis Charty 77, informující o porušování platných československých zákonů a republikou podepsaných mezinárodních dokumentů chránících lidská práva. S mrazy a fujavicemi odešlo i mnohodenní a mnohonoční vyslýchání bez soudní obžaloby, ozbrojené vpády do příbytků lidí podezíraných, že něco napsali, krádeže rukopisů, knih, osobních archivů, psacích strojů; pryč je i odnímání osobních aut, odposlouchávání hovorů, odřezávání telefonních linek, čtení soukromé korespondence, špiclování a nasazování provokátérů, podvrhy údajných prohlášení; to tam je vyhazování nepohodlných osob mocných pera

* F. Pavlíček byl mezitím v březnu t.r. propuštěn (pozn. red.).

ze zaměstnání i jejich morální ničení beztrestně publikovanými nežalovatelnými a v projevech vedoucích funkcionářů opakovanými nejsprostšími pomluvami, urážkami a stokovými drby.

Ale to vše pominulo. Potvrzuje to "Rudé právo" z 12. března t.r.: "V Československu je svoboda tisku".

Lze nyní předpokládat, že v rámci svobody tisku budou moci všechny oběti uvedených útoků na ně v "Rudém právu" a jinde v čs. tisku odpovědět? Že budou tisk, rozhlas a televize zpřístupněny zastáncům různých názorů, že bude moci kterýkoli občan napsat nebo říci upřímně své, poukázat na jakýkoli zlořád nebo navrhnout alternativní řešení?

Neukvapujme se. Podívejme se raději, *kdo* to využil svobody tisku do té míry, že si musilo "Rudé právo" pospíšet uplatnění tohoto jeho občanského a lidského práva obhajovat. Byli to autoři tvrzení - vysílaného pražským rozhlasem 2. března, opakovaného zpravodajstvím ČTK a otištěného v "Práci" - že Otto Šling, bývalý vedoucí tajemník krajského výboru KSČ v Brně, byl "odhalený a odsouzený jako nepřítel socialismu, sionista a agent kapitalismu".

Mladším čtenářům by se mohlo zdát, že takové obvinění není nic nového ani odlišného od způsobu, jakým lidé perzekvováni režimem, např. dr. Kriegel, Zdeněk Mlynář, prof. Hájek, Václav Havel, Pavel Kohout, profesor Patočka (který tragicky skončil po příliš důkladných "výsleších" státní bezpečností) a další byli po týdny a měsíce "odhalováni" jako rozvratníci, kontrarevolucionáři, zrádci, špioni Západu, perverti, práskači, vyvrhelové a kriminální zločinci. Zdánlivě to nové není, a přece je tu podstatný rozdíl.

Žádné dřívější sebelživější tvrzení o uvedených osobách nebylo v znormalizovaném tisku a rozhlase nikdy odvoláno. Proč tedy bylo odvoláno tvrzení o Šlingovi? Je pravda, že ihned následoval ostrý protest pozůstalých po některých z obětí podvodných procesů let 1952-53. Poukázali na to, že Slánský, Šling a další nevinně popravení a mnoho jiných obětí stalinistické perzekuce bylo od té doby prohlášeno za nevinné a plně soudně rehabilitováno. Rovněž řada západních listů, včetně komunistických, reagovala obdobně na uveřejněnou formulaci a vyslovila vážné znepokojení nad náznaky návratu do padesátých let.

To přirozeně nemůže vrátit život např. popravenému Slánskému a jeho spoluodsouzcům, jejichž popel byl tehdy vyvezen v pytlech za Prahu a rozsypán na předměstské silnici. Nemůže to ani vrátit uloupené zdraví a v žaláři protrpěná léta těm, kdo přežili. Ale uveřejněný útok tentokrát *byl* následován bezprecedentním chvatným ústupem oficiálního tisku. Ústup byl doslova zmatený, a byl by k smíchu, kdyby nešlo o věc tak vážnou. Vysvětlení, že šlo o projev "svobody tisku", totiž nebylo první výmluvou úředních orgánů.

Už o den dříve se ozval Čs. rozhlas s výmluvou zcela jinou. Večer 11. března (tedy v době, kdy "Rudé právo" již tisklo verzi o "svobodě tisku" – režie jaksi neklapla!) obvinil "buržoazní novináře", že zneužívají "dokonce jakoukoli tiskovou chybu nebo přeřeknutí" k tomu, aby ihned "naprosto nesprávně" spekulovali o návratu padesátých let v Československu...

Tak co to tedy bylo – tisková chyba, přeřeknutí nebo projev svobody tisku? A dále: kdo se tu přepsal, přeřekl či *svobodně* projevil?

Navrhuji odpověď: někdo, kdo se cítí – nebo dokonce je – tak mocný, že může do tisku umístit i tvrzení, které sice – jak bylo "Rudé právo" nuceno přiznat – "je v rozporu s platnými usneseními", ale přesně odpovídá závěrům vnuceným čs. komunistické straně v raných 50. letech stalinovsko-berijovským vedením. Odpovídá i stanovisku nejzkrutnějších stalinistů ve stranickém i státním vedení a aparátě, kteří nikdy nepřestali věřit ve správnost teroristických rozsudků 50. let; odpovídá i způsobu myšlení mnoha příslušníků bezpečnostních složek, pro které někdo, kdo byl jednou prohlášen za zločince (třeba nevinně), je zločincem navždy. I dr. Husák: byť udělal sebevíc ideologických kotrmelců, devótních úklon správným směrem a perzekučních opatření, aby se zavděčil, nikdy mu nebude zapomenuto, že byl odsouzen tak jako Slánský, Šling a jiní, byť ne k smrti, že s nimi byl vězněn, s nimi (těmi nepopravenými) propuštěn a s nimi rehabilitován.

Tvrdím, že dostalo-li se do oficiálního (a jaký existuje jiný?) čs. tisku a rozhlasu tvrzení, o kterém každý, tím spíše novinář, ví, že dopadne na nynějšího presidenta stejně jako na Šlinga, není to proto, že nějaký *pouhý* redaktor se dopustil "přeřeku" nebo "tiskové chyby", či dokonce, že využil "svobody tisku". Musil je tam dát, mimo vůli, možná i proti vůli, *pouhých* redaktorů někdo jiný, kdo není novinář nebo není *jenom* novinář, a kdo podléhá disciplině jiné, než je pouhá redakční. Jiné vysvětlení není možné.

A vyplývá z toho jediný závěr: estébácká a Moskvou přímo řízená mafie ovládá nejen nejrůznější jiné úseky státního a veřejného života, ale i tisk, i redakce, má v nich své lidi, kteří si dělají samostatnou politiku, o které je sice *ještě* možné v témž tisku dodatečně napsat, s groteskním odvoláním na "svobodu tisku", že je "zcela v rozporu s platnými usneseními", ale které nemůže režim, rukama nohama přivázaný k Moskvě a ke KGB, čelit ani kdyby chtěl.

Jak je to tedy se svobodou tisku v Československu? Existuje skutečně. Existuje pro KGB, pro státní bezpečnost, pro zastánce "tvrdé linie", pro skalní stalinisty. Padesátá léta se *mohou* opakovat po čtvrtstoletém odstupu, a tedy už na vyšší úrovni perzekuční technologie – vždyť pokrok je ve všem... A snad je dobře, že zastánci návratu padesátých let využili svobody tisku, které oni požívají, aby nás, i svět, varovali.

JAN PATOČKA

Jiří Hájek

"Avšak já jsem byl, jak se ukáže, po celý svůj život takový, i na veřejnosti, jestliže jsem byl nějak činný, i na veřejnosti i právě tak i v soukromí, že jsem nikdy nikomu v ničem nepovolil proti právu".

Platon, Obrana Sokratova

Dne 13. března 1977 zemřel Jan Patočka, člověk velký duchem, občan velký svou statečností. Narodil se 1. června 1907 v Turnově. Od roku 1925 do roku 1932 studoval nejprve na filosofické fakultě university Karlovy, potom na pařížské Sorbonně, a nakonec znovu na universitě Karlově. Po obhájení disertační práce "Pojem evidence" je promován na doktora filosofie. Následující dvě léta tráví jako stipendista na německých universitách, kde

byl zvláště ve styku s E. Husserlem, jehož fenomenologické práce určily jednu ze základních konstant Patočkovy filosofické orientace. Od roku 1934 do roku 1944 byl profesorem na pražských gymnásiích. V této době se stává tajemníkem Circle philosophique de Prague (1935), kolem něhož se soustřeďují utečenci z universit z fašistického Německa a tajemníkem Jednoty filosofické (1936). Roku 1937 se habilitoval na filosofické fakultě University Karlovy spisem "Přirozený svět jako filosofický problém". Jeho působnost jako vysokoškolského učitele přerušila okupace. V roce 1939 dokazuje Patočka, (viz "Česká vzdělanost v Evropě"), že náš duchovní život nebyl odnoží německého hnutí, nýbrž kusem vlastního úsilí o proniknutí do Evropy, o vlastní duši. Svěprávnost a světovou orientaci české kultury ukazuje ve své Máchovské studii: "Symbol země u K. H. Máchy". Snaží se též objasnit ("Dvojí rozum v něme-

ckém osvícenství”) filosofické kořeny onoho nepochopitelného výplodu národa z minulosti duchovně renomovaného, totiž kořeny romanticko-mystický a iracionálně laděné nacionálně socialistické ideologie, odhalit, odkud se tu vzala, kde jsou myšlenková rozcestí, která otevřela cesty tak bludné a zruďné. V nejriskantnější době uveřejňuje jako člen redakčního kruhu České Mysli zprávu o úmrtí prof. filosofie J. Tvrdeho, který zemřel dne 13. března 1942 v nacistickém koncentračním táboře. Patočka pomáhá rodinám zatčených a na sklonku války opouští místo středoškolského profesora na Malostranském gymnasiu když byl nasazen jako dělník tunelář. Po skončení okupace opět působí na filosofické fakultě v Praze a v Brně. Od roku 1946 je mimořádným členem Královské České společnosti nauk. Po roce 1948 je ze svého učitelského místa na universitě propuštěn a zaměstnán v knihovně Masarykova ústavu, a od roku 1954 v pedagogickém ústavu. V roce 1958 přechází do Filosofického ústavu ČSAV. Roku 1964 se stal členem Institute International du Philosophie v Paříži. V roce 1967 získal titul doktora věd na základě obhajoby disertační práce: “Aristoteles, jeho předchůdci a dědicové”. V roce 1968 se opět vrací jako profesor filosofie na universitu Karlovu. V roce 1972 mu byl udělen titul doktor honoris causa Vysokou školou technickou v Cáchách (Aachen). Téhož roku je opět, po třetí, nucen odejít z místa vysokoškolského profesora, tentokrát do pense. Ve své obsáhlé publikační činnosti doma i v zahraničí, a to časopisecké i knižní, ústní i rukopisné, v jazyce českém, slovenském, polském, německém a francouzském byl nejen pouhým přednášečem a předkladačem filosofie, ale filosofem. Výrazná byla jeho orientace na historii filosofie a na velké osobnosti duchovních dějin minulosti i přítomnosti. Svým rozsahem i hloubkou jsou v české literatuře jedinečné jeho práce z antické filosofie. Významné jsou jeho studie Hegelovské, Kantovské, Cartesiánské, fenomenologické a další. Nelze se přitom nezmínit o jeho hlubokém zájmu o duchovní dějiny české. Tu je třeba především upozornit na jeho mezinárodně uznávané zásluhy o komeniologická bádání. Patočka podřizoval veškerou částečnost národu celku. Je třeba, připomínal mnohokrát, sledovat nejen své národní cíle, ale své evropské a obecně lidské poslání, třebaže v tomto zápase byli často obětováni naši nejlepší a nejnadanější představitelé. Je třeba měřit své domácí problémy světovými, a nikoliv provinciálními kritérii.

Patočka je jedním z mužů, s nimiž do našeho prostředí vstoupil svět, a to nikoliv ve smyslu světové úrovně odborné, ale ve smyslu světových měřítek. Je vždy pro pokrok pojímaný obecně lidsky. Velké pokrokařství ovšem kritisoval pro jeho intelektualismus, znehodnocující většinu lidské minulosti a mimo-evropské přítomnosti, vysloviv tak porozumění pro

národy třetího světa. V tomto duchu odsuzuje společenské přežitky minulosti a jejich deformace a přijímá socialismus pro jeho konkrétní ekonomickou odpovědnost za všechny členy společnosti, především za ty, kteří stáli či stojí na jejím okraji. Usiluje zároveň o udržení principu kolektivně nenahraditelné právní odpovědnosti, a tedy o respektování individuálních lidských svobod. Patočka byl výtečným interpretem, ale zároveň tazatelem a problematikem. Kolik otázek položil ke všem interpretovaným reprodukováným, kriticky analysovaným a vzájemně konfrontovaným ideám a systémům, zjevům a dílům, filosofickým, historickým, básnickým i hudebním! Často sahal k extrémně vyhoceným formulacím s vědomím, že taková extremnost má tu dobrou stránku, že dovoluje ostrou formulaci problému a kritiku.

Dnes je jeho životní dílo více méně uzavřeno. Ve světle tohoto posledního historického činu se otvírá nový pohled na všechny jeho složky, jež jsou převážně ryze odborné povahy a samy o sobě dávaly až donedávna nanejvýše tušit svůj praktický morálně politický dosah. I když by bylo smělou konstrukcí tvrdit, že celé předchozí filosofické dílo Patočkovo a celý jeho život programově směřoval k podobnému veřejnému vystoupení, je přece ještě nepodloženější předpokládat, že mezi jeho odborně-filosofickým a kulturně-publicistickým dílem na jedné straně a politickým činem na straně druhé je naprostá diskontinuita, že tu jde pouze o nahodilou situačně motivovanou souvislost. Pozorné přihlednutí k těm Patočkovým projevům, které se zabývají otázkami dějin vůbec a speciálně dějin naší vlasti, jeho pečlivému vyhledávání kulturních a mravních hodnot ukazuje, že každá historicky zjitřená chvíle jeho života, a bylo jich nemálo, ho vedla k pronikavému zamyšlení nad konkrétními ideovými zdroji, k nimž se lze po hlubším porozumění vrátit a z nichž lze čerpat podněty k řešení současných konfliktů a k formulaci nových úkolů. Patočkův filosofický přístup k těmto problémům byl s počátku takřka výhradně filosofický, teprve postupně v něm přibývalo praktických zřetelů. V konkrétních situacích jako člověk, jako příslušník svého národa a občan svého státu dbal však vždy hlasu svědomí a stál za názory, které považoval za mravně správné. Ve všech obdobích tísně podporuje postižené spoluobčany a platí za to ve zlých dobách nejistotou svého postavení, rizikem a skutečností sociálního postižení vlastní rodiny a sebe sama. Postih však nebyl pro něj nikdy argumentem. Svému oboru, své “specializaci” filosofii, zůstal vždy věrný. Po celý svůj život považoval za svou základní určenost nezpro- nevěřit se svému povolání. Nebyl netečný k věcem lidské pospolitosti, nevztahoval se k ní však jako politik, nýbrž jako ten, kdo ji reflektuje jako jeden z hlavních filosofických problémů. Svou osobní existencí zůstával ovšem od-

povědným příslušníkem dané obce ve všech jeho částech i celku. Tak i jeho významný podíl na nejpoličtější orientované události jeho života "Chartě 77" byl a je charakterisován touto jeho obecnou a konkrétní filosofickou i občanskou angažovaností. Nedbaje útrap vzal na sebe úkol mluvčího "Charty 77", v němž obstál nepochybným způsobem. Pro krátké občanské veřejné vystoupení neváhal dát v sázku celé duševní bohatství své osobnosti a všechny myšlenkové vývoje, jejímž hodnocením se budou zabývat další generace. Udržel onu nepartikulární odpovědnost občana za věci obce, nikoliv jen této určité obce, ale též a především za onu všeobecnost, která – a jedinečně – zakládá lidskou morálku. Proto mohla "Charta 77" vzbudit tak všeobecný zájem, neboť, v neposlední řadě díky Patočkově postoji

i formulacím, stavěla a staví do popředí i protikladu jakékoliv partikularitě právě tuto obecnou orientaci, povinnost občana bránit to, co lidskou obec ustavuje a udržuje. Pro Jana Patočku slovo pravdivost neznamenovalo okamžité rozhodnutí, nýbrž trvalou odpovědnost ke všem věcem lidského života, pilnou, nikdy neutuchající věcnost. Také tento nekrolog se držel této zásady. Jeho záměrem nebylo vyzdvižení zásluh a jejich vtesání v paměť dějin, ani vyznání osobní nesmírné úcty k člověku nejen obdivovnému, ale mnohým srdcím blízkému, nýbrž jen a pouze věcně odpovědný pohled na příliš brzo ukončený běh života člověka, jehož jméno se výrazně zapsalo do dějin našeho národa.

Prof. Dr. Jiří Hájek DrSc
mluvčí Charty 77

Co můžeme očekávat od Charty 77?

Jan Patočka*

Mezi početnými otázkami, které nám kladou domácí i cizí (a jež si musíme ovšem klást i sami) je otázka tohoto titulu jedna z nejpálčivějších. Vždyť každý konflikt směřuje k vyřešení a je to výsledek, který nakonec rozhoduje, ať jinak máme sympatie pro tu či onu stranu na základě způsobu, jak si počíná. A sympatií vzbudila Charta dost, nepotřebuje si více přát; čím větší sympatie, tím však bývá větší i starost. A tak se musí vyjadřovat často také způsobem, který na první pohled nemusí být příjemný: vždyť není právě slast být upomenut na iluze, kterým se člověk rád oddává a zejména tehdy, když zřetelně visí na tenkém provázku nad velikou hloubkou, když na opačné straně je veškerá moc a její takřka nespočetné prostředky, kdežto na vlastní straně jsou téměř veskrze jen "ideální" položky. Co může pak Charta očekávat? Jaká je její budoucnost? Mnozí tazatelé jdou až tak daleko, že se ptají: nezhorší Charta situaci naší společnosti? Nezavdá podnět k další represi, k potlačení těch, o kterých se dosud nevědělo, že patří ke kritikům – a k "zvýšené bdělosti" vůbec, která postihne všechny bez rozdílu, pokud měli ještě nějakou volnost pro ruce a lokty? Vždyť tak tomu přece bylo po r. 1968-69: napřed pohovory a všelijaké očištné komise, pak vylučování ze strany a ze zaměstnání, systematický sběr kádrového materiálu, nemožnost pro určité lidi uchytit se kdekoliv, pronásledování i rodinných příslušníků atd atd. až po stále opakované "komplexní hodnocení", u kterých si mnozí slibují, že jednou přestanou a která přestat nemusí.

Odpovězme si však otevřeně: žádná poddajnost zatím nevedla k zlepšení, nýbrž jen k zhoršení situace. Čím větší strach a servilnost, tím více si mocní troufali, troufají a budou troufat. Není žádný prostředek, jak zmenšit jejich tlak, než jsou-li znejistěni, vidí-li, že nespravedlnost a diskriminace nejsou zapomínány, že se nad tím vším voda nezavírá. To neznamena vyzývání k bezmocnému vyhrožování, nýbrž chování za všech okolností důstojnému, neustrašenému, pravdivému, které imponuje prostě tím, jak se odráží od oficiálního.

Kvalitativně a v jednotlivých případech se tedy represe může zvětšit. Lidé mohou ztrácet i taková zaměstnání, která dodnes byla útočištěm: noční hlídačství, mytí oken, topičství, pomocná místa v nemocnicích. Ale ne nadlouho, někdo to nakonec udělat musí. A kvalitativně to všechno není nic nového. Nevyvází to než zdaleka ono znejistění, kterému je sebevědomí mocipánů vystaveno. Nikdy si již nemohou být jisti, koho mají před sebou, nikdy již nebudou vědět, zda ti, kdo je poslouchají dnes, budou k tomu ochotni ještě zítra, až se ukáže vhodná příležitost být zas opravdu sami sebou.

Ať mi je dobře rozuměno: neradíme k neupřímnosti, nýbrž naopak k tomu neříkat a nekonat nikdy nic nevhodného, pokud to není vynuceno; nedělat to ze závidosti a pro svůj větší vlastní prospěch. Takové jednání vynutí i uznání protivníka a solidaritu stejně postižených. Bylo základem dosavadního úspěchu Charty 77 – spolu s opačným jednáním těch, kdo proti ní bojovali.

Fakt, že protivníci Charty v oné divoké kampani rozpoutali vášnivou polemiku bez ohledu na fakta, ve skutečnosti, že operovali neprokázanými tvrzeními, že nás kacěřovali

* Tento text napsal prof. Jan Patočka již v nemocnici, 5 dní před svou tragickou smrtí.

dříve, než svůj názor mohly říci jedině kompetentní instance, že nás nechali utloukat zřejmě zmanipulovanými rezolucemi, získalo nám doma i v cizině více sympatií, než jsme si troufali očekávat. To je již samo důležitým výsledkem: nevina a slušné vystupování je rovněž mocný faktor politické skutečnosti. Zákonnost vystoupení Charty, fakt, že celý její cíl je pěstění zákonnosti bezvýjimečné a veřejně kontrolované, zřejmě nechť protivníků přistoupit na tuto zásadu rovnosti občana před zákonem, uhýbání od věcného k osobnímu-to vše nám získalo mnoho politické půdy a donucuje i protivníka, aby si uvědomil, že musí hledat nové prostředky boje, než je pouhé velkopanské utloukání průhlednými báchorkami o protistátních centrech a odmítání diskuse s domněle zkompromitovanými. Neboť neběží o osoby, nýbrž o věcné argumenty, a těch na straně protivníků dosud vůbec nebylo.

Ale právě zde se dobře s námi cítící tazatel nezastaví. Jak dlouho si myslíte, že budete mít sympatie vlastních lidí, nebudete-li s to jim pomoci něčím jiným než papírovými protesty? A jak dlouho vydrží sympatie ciziny, která nakonec musí přeci počítat s realitami, jak jsou, a která přeci musí jednat s těmi, kdo mají v rukou ty skutečnosti, na kterých závisí reálný život lidstva, odzbrojení, mír, zásobování základními surovinami?

Pokusme se obrátit otázku. Zeptejme se, co čekáme my od Charty, t.j. od podpisu Mezinárodních paktů o lidských právech, o právech hospodářských, sociálních a kulturních. A zeptejme se, co od jejich podpisu čekali ti, kdo je podpisovali na obou stranách bariéry. Nebude potom jasnější, čeho Charta už dnes docílila? Nemýlíme-li se, očekávali podpisovači mnohých zemí Východu, že se na chování mocných k publiku nebude muset nic měnit, že všecko bude jako předtím. Na druhé straně se však vkládalo do paktů mnoho nadějí, obecenstvo bylo ochotno vidět v nich novou, ba jedinou jasnou garancii toho, že se nebudou opakovat události dvacátých a třicátých let v Sovětském svazu a padesátých let u nás, k nimž došlo přesto, že tyto státy se zapřísahaly socialismem, lidskostí a nejsvobodnějšími ústavami na světě. Po ústavní a zákonité stránce v nich přece od těch dob nedošlo k žádným podstatným změnám, ne-li k horšímu! Mezinárodní pakty na základě konference v Helsinkách však přinesly něco vskutku nového a s tím novou nadějí lidstva. Důvod, proč vystoupení Charty a vystoupení proti Chartě, jež nelze nazvat jinak než zběsilým, vzbudilo takovou pozornost a stalo se jednou z velkých událostí, nebyl nic jiného, než toto dvojí očekávání a jeho zklamání. Zde tedy vidíme, že Charta již vykonala, čeho již dosáhla! Ukázalo se, že realizace paktů nebude tak hladkou věcí, jak by se mohlo zdát, že existuje pojetí socialismu, které mu rozumí nikoli "demokraticky", nýbrž spíše despoticky, a že není proto ochotno se svými demokra-

tickými partnery diskutovat, aspoň o všem a bezpodmínečně. Že si mnozí na tento způsob teprve budou muset zvykat. Že sice už dnes se mu hledí na pohled přizpůsobit, ale že je cesta daleká. A že toto bylo odkryto, že svět nezůstal potmě a v nejistotách, v mlhách, je přece kladný výsledek, je pozitivní výsledek Charty! Jsme přesvědčeni, že není nikdo na světě, kdo neví, že helsinské výsledky musí být přijaty, jinak že nevyjdeme z různých modalit válek a skoroválek; že není, kdo by nevěděl, že musí udělat mnoho ústupků. Ale jak hrozně dlouhá je to ještě cesta, víme teprve dnes a díky Chartě! Díky jí víme též, že svět je zklamán, bolestně zklamán ve svých očekáváních! Což si někdo myslí, že důvodem popularity Charty je buď láska k nám (naprosto světu neznámým), nebo nějaké spiknutí těch, kdo intrikují proti uvolnění napětí? Nikoli, je to zklamání z falešného uvolnění napětí, které mluví z hlasů západních socialistů a komunistů, kteří žádají, ba prosí o slušné zacházení se signatáři Charty!

Tak vida, bude znít odpověď, přiznáváte přece: hlavní "pozitivní" výsledek Charty je to, co jeden západní politik označil, "že se východní státy octnou v Bělehradě na lavici obžalovaných". Tato slova ani ten úmysl nejsou od nás. Do Bělehradu je krom toho ještě daleko. Východní země urazily notný kus cesty od padesátých let k realizaci lidských práv; proč se pojednou tak polekaly a poplašily? Přes tvrdá slova a nedobré činy nejsou všechny cesty přece zavřeny. Vidíme dokonce, že jakési, podle nás dost ještě hanebné, ale přece jen uvolňování se děje tak, že by ho nebylo, nebýt Charty; tak např. v přijímání do kulturních svazů, kde ovšem podpis Anticharty byl neslavnou vstupenkou; vedle jiných neméně "slavných". Ale naší věcí není nikomu nahlížet do svědomí, nýbrž pouze pozorovat a konstatovat.

Ale také pozorovat a konstatovat vývoj vnitřních věcí! Konstatovat, že lidé dnes zase vědí, že existují věci, pro které stojí za to také trpět. Že věci, pro které se eventuálně trpí, jsou ty, pro které stojí za to žít. Že tzv. umění, literatura, kultura etc. bez těchto věcí jsou pouhý řemeslný provoz, který to nikdy nepřivede nikam než z kanceláře do účtárny a z účtárny do kanceláře. To všechno dnes víme – nemalou měrou díky Chartě 77 a všemu tomu, co s ní souvisí.

Možná, že mocní tohoto světa budou pomalu volit tu cestu, že si budou předem rozmýšlet, jak přizpůsobit své zamyšlené činy písmenu Paktů. Již to je jistý zisk; stane-li se zvykem, bude ku prospěchu všech. Charta nezamýšlela nikdy působit jinak než pedagogicky. Ale pedagogicky působit – co to znamená? Vychovávat se může pouze každý sám, ovšem často stržen příkladem; též varován špatnými výsledky a poučen rozmluvou, diskusí. Výchova, to znamená pochopit, že je něco

jiného v životě než strach a prospěch a že tam, kde se maxima "úcel světi prostředky" vykládá: "Libovolný úcel světi libovolné prostředky", vede to rovnou do černé díry. Charta by chtěla, aby podřízení jednali samočinně a dobrovolně a nadřízení aby viděli, že stojí zato být uznáván jedině lidmi, kteří jsou si vědomi své důstojnosti. Aby si lidé uvědomovali, že na světě nerozhodují ani peníze, ani síla, ba ani nadání, nýbrž že nejdůležitější je pochopit pravý okamžik a přijít včas.

Krátce: od Charty je možno očekávat, že v náš život vstoupí nová ideová orientace, která sice nijak nestojí v protikladu k orientaci socialistické, která dosud měla monopol tak exkluzivní, že mohla reklamovat svou přednost dokonce i ve formě očividně nedostatečné: orientace na základní lidská práva, na morální element v životě politickém i soukromém; Charta neustane připomínat, co náš život dluží oněm právům, která zákonitě našim občanům patří, neustane to připomínat naší i cizí veřejnosti, ať je riziko této činnosti jakékoliv.

prof. dr. Jan Patočka

Praha, 8. března 1977

Podnět pro prokurátora

Dne 6. ledna 1977 uveřejnilo Rudé právo článek "Stržené masky", ve kterém se uvádí, že čs. bezpečnostní orgány zadržely čs. občana Josefa Grohmana pro podezření z trestné činnosti vyzvědačství.

Uveřejnění tohoto článku je v hrubém rozporu s Ústavou ČSSR, a trestním zákonodárstvím ČSSR, neboť článek píše o Grohmanovi jako o usvědčeném špionovi. Rudé právo si osvojuje funkci, která v naší republice přísluší pouze soudu. Rudé Právo na příklad tvrdí, že "byl chycen při činu špion Grohman, který se za jidášský groš prodával a zrazoval", který "se upsal čertu, upsal se nepřátelské protičeskoslovenské špionáži". § 2, odstavec 2 Trestního řádu stanoví, že "dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen".

Jelikož uvedený článek Rudého práva pomlouvá ing. J. Grohmana, a zároveň vykonává nepřípustný veřejný nátlak na orgány, činné v trestním řízení, žádám Vás, pane Generální prokurátore, abyste zasáhl a donutil Rudé právo k uveřejnění opravy v tom smyslu, že inž. J. Grohman je prozatím pouze ve vyšetřovací vazbě, že na něho dosud nebyla podána ani obžaloba a že o tom, je-li špion nebo ne může v naší republice rozhodnout pouze soud pravomocným rozsudkem.

Advokát chudých

Oprava z Prahy

Škoda, že Vaše Listy se k nám dostávají většinou se zpožděním. Jinak bych na Váš článek Skandál v Římě* reagoval dříve.

Shodou okolností znám několik pracovníků Výzkumného ústavu matematických strojů, a tak mohu opravit zkreslující údaje zmíněného článku.

Skutečně se stalo, že neopatrní (nebo už jen cyničtí) pracovníci Čs. televize navštívili na jaře r. 76 zmíněný ústav, vyžádali si několik "slušně oděných" pracovníků, aby s nimi mohli natočit krátký šot do televizního filmu. Ale: vím přesně, že nikdo z pracovníků ústavu netušil, o jaký šot a o jaký film se jedná. Důvodem toho, že svolili, byla snad spíše legrace, recese, pobavení... Není tedy pravdou to, co píšete: "Jaké však bylo jejich zděšení, když po příchodu do vinárny zjistili, že tam sedí "kapitán" Minařík, jemuž mají dělat partnery. Couvnout se však už nedalo...". Víam určitě, že žádného Minaříka tam zmínění neviděli a nepotkali. Domnívali se, že jde o film reklamní či dobrodružný, byl jim sdělen název toho filmu, ale netušili, že budou statovat ve fingovaném a kamuflovaném "verbování J. Pelikána do služeb CIA". Nebudu raději komentovat, jaký byl jejich údiv, když si pak v novinách (v programu televize) přečetli: "Skandál v Římě, svědectví kpt. Minaříka". Kdo by se taky nedivil.

Také Vaše poznámky o tom, že kádrovák si chtěl přivydělat, nejsou namístě. Kádrovák to u nás totiž nemá zapotřebí.

Chápu, že takovéto a jiné fámy se k Vám asi dostávají cestami roztodivnými (sám jsem se jen v Praze setkal asi se čtyřmi versemi líčení toho směšného podvodu), a že tím občas nutně dochází k jejich zkreslování.

Podstatné je na tom to, že byste měli takovýchto blamáží, podrazů a očividných podvodů na straně současné politické moci v ČSSR lépe využívat k hájení té pravdy, o jejíž prosazení všichni usilujeme. My tady doma i Vy za hranicemi. Ta pravda – že totiž potřebujeme jinou, poctivou politiku a jiné, kvalifikované a humánní řízení svého socialistického státu, a že bude nutno – (dřív nebo později) – skoncovat s tou velikou lží, na níž bylo v letech 69-70 vše postaveno – ta pravda se totiž neobhájí sama. Musíme jí usilovně, krok za krokem, den co den pomáhat. K obhájení oné velké pravdy nelze ovšem používat polopravd či zkreslujících informací. Nelze. Za žádných okolností.

Jako malý příspěvek Vám posílám dvě fotky**. Nejsou technicky dobré. Navíc jsou

* Viz LISTY, srpen 1976, č. 4, str. 11 (pozn. red.).

** Z technických důvodů nemůžeme reprodukovat.

poškozené (hrozilo jim totiž zabavení). Jde o snímky z mé domácí televizní obrazovky. Ten pán braný ze zadu je kádrovák – "alias J. Pelikán". Ten vlevo je opravdu ing. R. Šilhán. Toho třetího neznám.

Teprve při pomítání a bedlivém sledování reprizy Skandálu jsem si uvědomil, jak totálně někdy lžou naše sdělovací prostředky, jak z ničeho vaří své politické senzace, svá špionážní svědectví, a jak uvařit takový film jenom z fotokulis a kamufláží není pro ně asi žádným velkým problémem.

DT (Praha)

Do hlubin podlosti

Do kampaně proti autorům Charty 77 se v třetím čísle letošního ročníku Tvorby zapojil i Tomáš Řezáč alias Karel Tomášek alias A. Lidin.

Literární a životní dráha T. Řezáče je pozoruhodná především svou trapností. Svou prvotinu, útlou knížku povídek z vojenského prostředí, vydal před více jak dvanácti lety pod pseudonymem Karel Tomášek. Z povídek vyzařoval bezprostřední zážitek: Řezáč se právě vrátil z vojny, kde – jak sám občas dával k dobru – sloužil jako "ucho u kontrášů".

Zdálo se tehdy, že do literatury vstupuje talentovaný autor se smyslem pro výrazovou bohatost českého jazyka i pro reportážní žánr. Povídky a trocha známostí mu otevřely cestu do redakce Kulturní tvorby. Brzy se však zjistilo, že Tomáš Řezáč nectí fakta, což je v reportážích prohřešek věru nepřipustný. Redakční kolegové by mu byli rádi odpustili, že až příliš otrocky napodobuje styl Karla Čapka, jen kdyby se byl aspoň trochu přiučil i poctivosti čapkovského řemesla a pustě si nevyvíšlel.

V črtách o povodních na Slovensku napadl T. Řezáč jednoho z organizátorů pomocných akcí, soudruha Pastyříka z Gottwaldova, otce tehdejšího vedoucího odborářského funkcionáře. Neprávem, jak se po ověření ukázalo, a redakce odvolávala. Vylíčil v nich, jak sám vyčerpán nespavostí a intenzivní novinářskou prací při shromažďování materiálů pro reportáže utrpěl vážný úraz. Skutečnost? Opil se, jel na motorce, spadl do příkopu a odřel se.

Sklon k vymyšlení neopouštěl Tomáše Řezáče ani na chvíli. Lhal i v maličkostech, prostě mu to nedalo. Tak třeba v úvodu k interview s nově jmenovaným národním umělcem

Jaroslavem Seifertem vylíčil, jak mu v básníkově domě pod nohama vrzaly dřevěné schody. Sotva byl interview zveřejněn, volal rozmrzelý básník a stěžoval si, co všechno Řezáč z jeho slov překroutil. A ty schody byly samozřejmě kamenné.

Tomáš Řezáč se také vždy rád stylisoval, jednou do protřelého odborníka na kontrašpionáž, podruhé do "chlapce z periferie", jindy do odvážného kritika sovětského systému... V jednom ze svých vznešených převtělení nastoupil koncem prosince 1967 do redakce Zelenkových "Lit-Erárních novin", které tehdy každý jen trochu čestný kulturní pracovník bojkotoval.

V srpnu 1968 nový obrat. V souladu se svým klikatým charakterem odjel T. Řezáč do Švýcarska a dal se na emigrantství. Protloukal se, jak se dalo.

T. Řezáč nabízel svou "literární spolupráci" i "Listům", ale ty neprojevíly zájem. Ve "Zpravodaji" Svazu československých spolků ve Švýcarsku mu otiskli několik fejetonů. Pochvaloval si v nich možnosti svobodného světa, uděloval gurmánské rady a doporučoval, které víno k čemu pít.

A pak přijal pseudonym A. Lidin a exilové nakladatelství Index mu vydalo svěže napsaný špionážní příběh "Trpaslík na houpačce". Knížka je stále k dostání, byl se Lidin, pardon... Tomášek, pardon... Řezáč vrátil do rodné vily na Babě v Praze-Dejvicích.

Vystoupil v Čs. televizi, lidé si odplivli a po Tomáši Řezáčovi se na nějaký čas slehla zem. Až teď mu bylo dáno, aby se vynořil, tentokrát jako odborník na emigraci, pomlouvač Pavla Kohouta a lidí, kteří mu kdysi nějak pomohli. Vyhověl ochotně objednavce a pustil si fantazii na špacír. Řezáč, úředníček luzernského institutu pro obchodní průzkum trhu, jakých jsou v západní Evropě desítky a stovky, "odhaluje" ve svých někdejších zaměstnavatelích agenty západoněmecké špionáže, po letech dopodrobna rekonstruuje "své dialogy" s nimi. Ta paměť! Paměť? Ale kdež, Tomáš Řezáč si opět jednou vesele vymýšlí, aby si dodal důležitosti a aby vyhověl objednavatelům. A objednavatel se ruče přihlásí, cituje ho "v předpremiéře" v Rudém právu, ne ovšem – jak by se slušelo – jako autora fantastických historek, ale jako věrohodného "svědka".

Literární vývoj Tomáše Řezáče alias Karla Tomáška alias A. Lidina se uzavírá. Ze spisovatelského talentu se vyvinul práškač. Až snad příště zase něco napíše, měl by si zvolit nový, přiléhavější pseudonym. Třeba Bretšnajdr.

L23

Kulturní Olšany

(Dopis z Prahy)

Písaři Rudého práva se stále snaží dokazovat nedokazatelné. Kultura v Československu prý jde od úspěchu k úspěchu. Jednou se to dokládá uvedením nějakých čs. filmů v SSSR či v Bulharsku, jindy vydáváním skládanek Jana Kozáka a Jiřího Stana a pak zase pro změnu tím, že lidé ještě nepřestali chodit na koncerty či do knihoven. Všechno je to neobratně popsany fíkovým list, marně zakrývající trvale neutěšený stav.

Před aparátními řidiči a cenzory umění obstojí vesměs jenom ten, kdo přijme vnučená mimoumělecká sudidla, kdo poklonkuje a přitakává. Někdo je ochoten prohlásit a podepsat cokoli, jen aby si vysloužil naději, že jeho tvorba bude moci spatřit světlo světa.

Současní místodržitelé v Praze nahradili totální neznalost české kultury a její někdejší vysoké úrovně její všeobecnou popravou. Množství samostatně a kriticky myslících kulturních lidí a tvůrců zbavili jakékoli možnosti do něčeho mluvit, veřejně působit a publikovat. Na mnohá vedoucí místa a do čela kulturních institucí posadili okresní přeborníky z řad pracovníků a konfidentů StB, kolaboranty, podprůměrné herce, hudebníky a výtvarníky – různé sociální případy a neumětele, čehonovské kancelisty a kariéristy. Každý z nich se snaží utopit na lžici každého. Jen aby se sám zalíbil a udržel v přízni místodržitelského Olympu. Před zájmy společnosti a její kultury dávají přednost pochvalám, povýšením, metálům a hlavně penězům. Jsou ochotni odstranit cokoli a kohokoli. Zahltíli kulturní zařízení a sdělovací prostředky inflací sovětských produktů, bez ohledu na jejich úroveň.

Kultura má dnes jediné poslání být agitačním oleandrem opentlujícím frázovitě samochvalné kampaně a neustálé únavné vrávorání od jubilea k jubileu. Všechny instituce musí ke každé takové kampani slepit zvláštní plán s maximálním počtem nudných titulů, závazků a huráakcí. Poplatníky taková vnucovala sice stojí spoustu miliónů, zato však je tento způsob kultury zanechává příkladně lhostejnými.

Běda některému z podřídičů, vybočí-li, byť nepatrně, z kolony. Stihne ho osud byvalého ministra Brůžka nebo Hájka z Tvorby. Oba tito mouřeníní, kteří dříve splnili všelijaké likvidátorsko-katovské úkoly, byli nakonec odklizeni za neslýchaně liberální tendence. Brůžek naznačil, že nic nesvede, nezíská-li ke spolupráci někoho ze zavržených tvůrců. Hájka na hodinu vyhodili kromě jiného proto, že nesměle opakoval, co ví každý školák, že totiž šikanování a kráglování kultury na

Slovensku není zdaleka tak nemilosrdné jako v českých zemích. Místo obou neúnosných mouřenínů strčili do funkcí povolné nástroje, nemající sice vlastní názory, zato však postrádající páteř stejně jako kulturní znalosti a zkušenosti...

Nuda a podprůměr

Vizitkou celé současné, s odpuštěním, kulturní politiky je televizní program. Nuda, stereotyp, fráze, polopravdy. Výjimečně něco přijatelného, nějaký hodnotný film nebo sportovní přenos. Pečlivě se dbá, aby ani jeden z obou programů neměl svou tvář, aby se například na obou současně vysílaly stejně nezáživné pořady sovětského původu. Různým lidem je nadále zakázáno objevit se na obrazovce.

Televizní nuda zahání od obrazovek nejen normální smrtelníky, ale též mnohé nadávající funkcionáře. V soudobém suchopáru se pocho-pitelně najde dost diváků sledujících sentimentálně agitační seriály několika zručných písmáků, kdykoli ochotných napsat cokoli pro kohokoli.

Manipulátorům záleží na tom, aby se co nejvíc lidí nahnilo k obrazovkám. Vyhovuje jim tato tendence nikoli ke státnosti, ale spíš ke stádnosti. Lidé mlčky konzumují, co se jim servíruje. Do ničeho nemohou a ani nemusí mluvit, nejvýš smějí přizvukovat a nechat za sebe na obrazovce (a nejen na obrazovce) mluvit a jednat někoho jiného...

Rovněž rozhlas nechce zůstat nic dlužen pověsti spolehlivé moskevské filiálky. Přesto však jeho slovenské vedení tuší, že by se měl nějak překonat tvrdošijný odpor masy lidí, zejména mladých. Na rozdíl od televize občas udělá ústupek, vysílá třeba západní šlágry nebo koledy. Češi Fojtík a Müller se asi sotva odváží pohnat na koberec Slováka Rišku. Jinak je pro rozhlas například příznačné, že vysílá písničky Osvobozeného divadla bez vokální složky V+W, o těch se nesmí mluvit ani psát. Kdo konečně o nich a o jejich pokrokové úloze z nynějších řidičů českého národa kdy na Slovensku věděl?

Určité ústupky lze pozorovat také ve filmové distribuci. Uvádí jistý počet západních filmů, nejednou ovšem produktů druhořadné ražby. Motivy jsou tu trochu odlišné. Agitačně provozní standard zhotovování čs. filmů a záplava nepřitažlivých sovětských filmů odrazují mnoho lidí od návštěvy kin. Uvádění návštěvnicky úspěšnějších programů je výsledek neustálého mechanického tlaku finančních orgánů na plnění plánu tržeb.

Úroveň českého filmu nedávno charakterizoval hlavní dramaturg L. Toman: "Z každoroční

produkce asi třiceti snímků je jich jen několik, které obtoji v mezinárodní soutěži". Je jasné, že adjektivum mezinárodní je v současném Československu totožné s adjektivem "vstupitelský". Tedy ani v těch pěti zemích naprostá většina filmových polotovarů pana Tomana neobtoji. O tom, jak jinde, už se vůbec nemluví.

Odmítají vše ruské

V divadelní sféře je hlavním kritériem tvorby počet sovětských a ruských her. Domácích novinek je jako šafránu. Těch pozoruhodných ještě méně. Sovětské hry se vesměs hrají za pověstné přesilovky, kdy jeviště je víc zalidněno než hlediště. Dokonce už i někteří noví divadelní ředitelé pod tlakem finančního plánu s nevolí přijímají vnučování sovětských titulů. Uchylují se k osvědčenému úhybnému manévru: nahrazují sovětské hry ruskou klasikou. V duchu nepsaného hesla "Co je ruské, to je hezké" a hlavně automaticky pokrokové...

Dogmatické aparátní fráze o socrealismu létají tvůrcům kolem uší jako chrousti. Místo nudným Dikobrazem se baví četbou brojení jakéhosi Hroudy v RP proti škodlivému civilismu, přičemž se našemu divadlu klade za vzor teatrální velkoruský prsní patos.

I za této situace se mnohdy podaří znamenitě nastudovat klasickou operu, hru, hudební dílo, v nichž se dýchavičně neagituje a jejichž uvádění plní dům. Je zajisté směšné dělat z toho faktu důkaz kulturního rozmachu a svobody.

Barometrem stavu literární tvorby bývají do určité míry knihkupecké pulty. Hlavně tím, co na nich není. U knihkupectví někdy stávají fronty, nikoli ovšem na Stanův bestseler o hrdinném fízlu Minaříkovi. Lidé čekají na reedice klasiků, na pozoruhodné novinky světové literatury, na detektivky a jiné knihy, o něž projevují opravdový zájem. Dokonce i na zmrtvýchvstání částečně na milost vzatého Hrabala.

V Československu, hlavně v českých krajích, se vždycky hodně četlo. Čte se dál. To zajisté není zásluha ani Husáka, ani srpnových zahraničních armád. V knihovnách si lidé vypůjčují tisíce knihy, bez těch stovek koniášovsky vyřazených, pochopitelně. Vypůjčují díla klasiků, hodnotnou beletrii, naučnou literaturu z celého světa. Ještě pořád je určitá, byť okleštěná, možnost z čeho vybírat, nepřestat kulturně žít. Avšak dál hrozivě vzrůstá propast naplněná tituly, jež se po léta neobjevují v edičních plánech a na pultech, ať už jde o literaturu odbornou, o učebnice, zejména vysokoškolské, o významná díla soudobé světové literatury. A to už nemluvíme o současné domácí literatuře, hlavně té zásuvkové...

V přívalu sovětských věcí zpravidla propadají i vynikající díla sovětských autorů, třeba Šukšina a jiná. Lidé nediferencují, šmahem

odmítají všechno sovětské a ruské. Třináctileté děti se ve škole pošklebují, slyší-li o Puškinovi, Čajkovském, Tolstém. Smutné výsledky vnucovací praxe.

Šolta a Rembrandt

Několik málo výtvarníků se podbízí malováním fabrik, kombajnů a přehrad, vesměs na úrovni roku 1952. Většina výtvarných umělců však nadále stojí mimo ministerský svaz. Klika Grus, Brož, Šolta, Záborský a spol. protěžuje především sama sebe. Někdejší bohatý výstavní život je okleštěn k nepoznání. Množství výstavních a nákupních příležitostí pro výtvarníky mladé a střední generace odpadlo. Cenzura ve výtvarné sféře je dogmatictější než například v SSSR a NDR. V Praze byly vystaveny práce pobaltských nebo berlínských výtvarníků, jež by Müller, Klusák a klika SČVU českým výtvarníkům za hranicemi a možná ani doma nedovolila vystavit.

Za mnohé hovoří dvě výtvarné encyklopedie, vydané v poslední době. První část Encyklopedie českého výtvarného umění údajně shrnuje osobnosti do druhé světové války. Vyházeli z toho přehledu řadu umělců, bez nichž by bylo naše výtvarné umění nemyslitelné. K nevoli RP dokonce vymazali i Famíru! Zato hodně místa věnovali sobě. Celý sloupec se zabývá Kolumkem. Ten se vedle hrstky nevalných sochařských prací z padesátých let vyznamenal tím, že mu v roce 1939 bylo patnáct let. Stejně tolik jako Rudolfo Svobodovi, tomu v encyklopedii dali ještě víc plochy.

Vrcholem je Encyklopedie světového malířství. Do té se zařadilo skoro celé vedení podařeného svazu v čele s Grusem a Brožem. Záborský tam dal o sobě uveřejnit víc textu než poskytl třeba Čchi-Paj-Šovi. Mezi Rembrandta, Dürera a Goyu se s naprostou samozřejmostí začlenil rovněž Vladimír Šolta. Tento výtvarný titan se do dějin světového malířství zapsal zejména zhotovováním armádních agitek a kráglváním českých výtvarníků. Věru, jak je vidět, v současném kulturním rozvoji Bilakova reálného socialismu je v Československu možné skutečně všechno, i masová výroba světových malířů...

Kulturu nelze zničit

Na kulturním životě se podílejí tisíce lidí, většinou nadaných, často nadprůměrných tvůrců. Jsou vesměs nešťastní, cítí se spoutáni. Tma však nikdy není úplná. Kulturní národ, kulturní lidé není možné vyhladit kádrově cenzorní genocidou. I v nynějších podmínkách se zachovala vysoká reprodukční úroveň hudebního umění, občas se objeví znamenitá výstava. Zaslouženou pozornost vyvolávají expozice a výstavy Národní galerie. Nebylo konečně možné

okleštit nebo hodit přes palubu mnohé vymoženosti, jež byly v kulturní oblasti dosaženy v poválečných letech.

Spousta lidí se vrací k prověřeným klasickým hodnotám. Hledají cestu k jiným lidem. Tančí, zpívají, hrají v souborech. Podle RP je taková dobrovolná aktivita a kulturní iniciativa možná jen pod Brežněvem a Husákem. Jakoby ve Francii nebo v USA také neexistovaly tisíce amatérských skupin, klubů, spolků a sborů. Jenže o těch RP pochopitelně nikdy nepíše.

Je možné zakázat lidem hrát, publikovat, zpívat, dělat vtipy, kritizovat, objektivně tvořit a nahlas myslet. Není však možné beze zbytku zničit takovou kulturu, jakou byla a je kultura česká. Kulturu po generace spjatou s kulturním vývojem celého civilizovaného světa. Nelze zničit myšlenky a myšlení, jako se nedá zakázat světlo.

V dobách Novotného se občas volalo po satíře. Samozřejmě provládní, kladné satíře. Takové, jaká se nikdy nenarodila a nemůže narodit. Teď už o satíře nemluví vůbec, ani o humoru. To jsou u nás stejně mrtvé pojmy jako pojem kritiky, jakékoli. Všichni je považují za cosi absurdního, mocní řidiči i bezmocní autoři, diváci a čtenáři. K čemu konečně satira a humor, když máme Bilaka, volby a kádrováky?

A tak divadla hrají, výstavní sítě vystavují, v koncertních sálech a v Národní galerii bývá plno, tiskárny tisknou – a přece celý kulturní život připomíná jediné velikánské Olšany. Prázdno, pusto. Spoutali životu a tvorbě křídla. Degradovali českou kulturu na provinčně protektorátní, agitační rekvizitu. I na Olšanech je, pravda, mnoho krásného: Zeleň, klid, jedinečná sochařská díla, památníky dávné i nedávné kultury, náhrobky připomínající vzácné, tvořivé a moudré lidi. A přece smutek, prázdnota bezživotí. Také nic k smíchu. Civilizovaní lidé se na Olšanech nesmějí, ani jim tam není do smíchu. Kdo chce plakat, prosím, pro slzy je místa dost.

Je otázka, zda za takovou olšanskou kulturu bojovali Václavek, Vančura, Nezval, Halas, Neumann, Olbracht, Šverma. Ti dnes bývají hlučně oficiálně oslavováni. Hlavně proto, že už nemohou mluvit a psát. Kdyby kdokoli z nich žil, stihl by ho stejný osud spoutaných a vyděděných. Mnohý jim závidí, že měli štěstí, protože jim bylo dopřáno odejít včas. Nemuseli se dočkat toho, až je Husák s Bilakem budou vymazávat z učebnic a vyhazovat z knihoven...

ŠIMON DEVÁTÝ *

Praha, jaro 1977

Opera vpravdě národní?

(K uzavření budovy Národního divadla)

JIŘÍ JIRAS*

Od prvního září 1976 začal působit ve funkci šéfa opery Národního divadla bývalý šéf olomoucké opery a dirigent Miloš Konvalinka. Je to v průběhu necelých šesti let třetí šéf opery; takové střídání vedoucích nepostihlo činohru, ani balet divadla. V těchto personálních změnách se hluboce odráží krize opery, jakož i divadla celého.

Konvalinka si ovšem vymínil svůj nástup odvoláním vedoucích pracovníků opery — zástupce šéfa Josefa Janouše a vedoucího odborného útvaru V. Novotného. Zejména Janouš, bývalý klarinetista orchestru, v posledních letech "zatápěl" všem šéfům — prof. Holzknachtovi právě tak jako dr. Šípovi; byl šedou eminencí ředitele Přemysla Kočího, jeho informátorem a prosazovatelem jeho vůle. Za konstelace Kočí-Janouš byla znemožněna jakákoli tvůrčí, samostatnější práce šéfa opery. Kočí, který dosud působí nejen jako ředitel divadla, ale zároveň i režisér a sólista-zpěvák, má eminentní zájem na opeře, na jejím repertoáru a personálním zastoupení, protože zároveň jako profesor AMU prosazuje své ne vždy úspěšné absolventy do souboru opery, a to hned po absolvování (nebo i před)

bez toho, aby se jeho žáci osvědčili v krajských souborech a v menších divadlech. Stará zásada, že členství v souboru opery si umělec musí zasloužit a vydobýt nesmírným úsilím a pracovitostí, zřejmě za Přemysla Kočího již neplatí, jakož za pontifikátu Gustáva Husáka neplatí mnohé zákony, které ještě uznával i Antonín Novotný.

Prof. Holzknacht, který měl v československém hudebním světě nespornou autoritu, byl vážnou překážkou realizování totálního ovládnutí opery Přemyslem Kočím. Proto si Kočí i Janouš, jakož i několik dalších pracovníků opery, kteří se chtěli "zavděčit", vymysleli, že starý profesor nestačí zvládnout nároky tak významného a velkého tělesa (dva orchestry, dva sbory, solisté) a přeřadili ho na jeho původní místo dramaturga. A na místo šéfa opery dosadili dr. Ladislava Šípa, který do té doby vykonával funkci dramaturga, když předtím přišel do divadla z vedoucího místa Gramofonových závodů. Dr. Ladislav Šíp je nesporně nadaný a výrazný hudebník; Kočí s Janoušem v něm však vytušili také jisté charakterové vlastnosti, které souzněly s celkovou konsolidační poli-

tikou systému a prosadili, aby před jmenováním do funkce (pul roku) vstoupil do vládnoucí strany. Šíp to po krátkém váhání (jakožto známý klerikál) uskutečnil, když se mu dostalo záruky, že pro své názory a přesvědčení nebude nijak postihován.

Ale záhy se ukázalo, že dr. Šíp má větší ambice, než být jenom poskokem Kočího a Janouše. K prvnímu konfliktu došlo hned po jeho jmenování, kdy Kočí chtěl ze své funkce najmenovat obsazení Cikkerova Coriolana. Tehdy dr. Šíp radikálně prohlásil, že šéfem opery je on a nikdo mu do jeho kompetence, zejména obsazování oper, zasahovat nebude. Pak udělal další subordinační chyby. Dovolil si napsat Kočímu, jakožto režisérovi, že pro obsazení některých oper, které Kočí režíroval, je nutno jiné obsazení, než Kočí prosazoval. Před plénem opery — později, když už Šípa izolovali — Kočí se rozčiloval, že je to nehoráznost, aby jemu, coby režisérovi, někdo nařizoval, jaké má zvolit obsazení. Ale největším kamenem úrazu bylo, když Šíp s docela kamennou tváří a hlubokým přesvědčením navrhoval, aby v roce 1975, v době 30. výročí všemi tak připravovaných oslav, opera inscenovala — právě k tomuto výročí — Fibichův Pád Arkuna a Smetanovy Branibory. To už byl vrchol provokace, jak prohlásil veřejně Kočí, což vedlo k definitivní roztržce s novým šéfem. První opera již svým názvem musela být v tak slavném jubileu nepřijatelná. Nic, co by naznačovalo jakoukoli destrukci, se nesmělo připomenout ani symbolicky, ani názvem. Jak by si to lidé vysvětlovali, ptal se veřejně Kočí pléna opery. Co mělo padnout? Vzhledem k tomu, že opera s názvem Pád Berlína ještě zkomponována nebyla, Arkunem byla myšlena — Kočí a cenzory — východní metropole osvoboditele. A pokud jde o Branibory v Čechách, to už byl přímo záměr: každému je známo, že tato opera, snad společensky nejobsažnější, obecně nejvíc zaangažovaná, musela být stažena z repertoáru již začátku Gustávova vedení státu prostě proto, že vyvolávala bouře souhlasu s tím, jak pražský lid vyhání cizáky z města a země, konstatováním — cizí vojska přepadla naší zem — evokovala skutečnosti příliš známé a trpce prožité publikem.

Dr. Šípovi by se jistě omluvila předchozí svéhlavost a neopatrnost, ale tento vyložený "politický debakl" byl k neodpuštění. Na jaře 1975 Kočí požádal neposlušného šéfa opery o odstoupení z funkce. Tento zpočátku přislíbil, ale nicméně využil letních prázdnin a vědom si faktu, že byl jmenován do funkce ministrem kultury, nikoli ředitelem divadla, demisi nepodal, ale hledal spojení se stranickými vlivnými osobnostmi, které nepřeji Kočímu. Tak došlo na konci srpna 1975 k bouřlivé debatě, která se stala známá po celém divadle tím, že Kočí, Šíp a Janouš se vzájemně inzultovali. Od té doby se Šíp před plénem opery neukázal, ačkoli do zaměstnání poctivě chodil, operu fakticky vedl Janouš s Novotným za protektorátu Kočího, který v září 1975 plénu opery prohlásil, že osobně přebírá vedení opery.

Pak nastalo horečné shánění nového šéfa. Kandidátů bylo mnoho, ale nikomu se nechťelo spolupracovat s Kočí, o kterém je všeobecně známo, že je hulvát a nekulturní člověk. Nejvážnějším kandidátem byl hudební skladatel Boháč, šéf hudebního vysílání televize. Ale ani on, důvěrně znaje poměry v opeře prostřednictvím své manželky, sólistky opery, nepřijal tuto nabídku. Nakonec přijal nabídku šéfa krajské scény, od Prahy nejdále položené, patrně neznaje poměry; ale i ten si vymínil, že Janouš s Novotným budou odstraněni z vedení opery, což Kočí "na vlastní nekolikrát opakovanou žádost" jmenovaných učinil, poděkovav jim za velkou práci. Tím si nový šéf zabezpečil alespoň minimální pravomoc a zbavil se hrozby, že bude někým soustavně hlídán.

Na pádu Janouše ovšem významně zapracoval dr. Šíp, čímž otrásl také pozici Kočího. Po zmíněných insultacích, nelenil a sepsal obsáhle podání o hospodaření, poměrech v divadle a toto nepodal, jak by bylo pro kádr v ministerské nomenklatuře zvyklostí, Jakešově komisi na ÚV KSČ, nýbrž obvodní stranické kontrolní komisi na Praze 1, kam divadlo teritoriálně patřilo. To, pochopitelně, bylo něco pro zasloužilé soudružky a staré zasloužilé soudruhy, odjakživa naladěné proti inteligenci a kultuře. Když četli, jak se mrhá se statistickými částkami na výpravy, které ani pořádně neoschnou a již jsou dány k demolici, jak se rozdávají honoráře mezi Kočí a Janoušem a několika věrnými, a šlo o částky desetitisícové, a ještě mnoho jiných věcí, včetně sauny divadla, kam soudruzi z nejvýše postavených — Bilák, Jakeš a Štrougal, aby se z iniciativy Kočího obřadovali s baletkami souboru, jejich spravedlivé rozhořčení neznalo mezí. Dr. Šíp postupoval správně: kdyby podání poslal Jakešovi, bylo by se stopilo "suchou cestou". Na obvodě již to nebylo možné. A výsledek? Na městské konferenci před sjezdem strany již Kočímu nebylo obnoveno členství v městském pražském výboru a na obvodní konferenci (Praha 1), Janoušovi nebylo obnoveno členství v obvodním výboru, kde předtím zasedal dokonce v předsednictvu. A dr. Šípovi, jako bdělému soudruhovi, to vyneslo místo ředitele symfonického orchestru FOK.

Na celou aféru doplatil tedy nejvíc "mouření" Janouš a jeho pár kolegů, ale Kočí na svém místě zůstal, k neštěstí divadla vůbec a opery zvláště. Vždyť stačí jenom několik ukázek, jak si tento koryfej Husákova vedení na kulturní frontě vede, abychom pochopili hloubku tragédie, do níž se kdysi slavný soubor opery dostal.

Kočí zavedl tak zvaná "hlášení": Každé představení sleduje pověřený pracovník vedení opery, který o něm podává zvláštní zprávu; takovou zprávu nezávisle na něm musí podat dirigent a sbormistr, režisér-jestli je přítomen — a také inspicient. V těchto několika hlášeních, navzájem nezávislých, se pojednává zejména o tom, kdo jak zpíval, co mu nevyšlo, co spackal. Toto papírové udavačství v opeře nemá obdoby. Bylo do-

brou tradicí, že režisér nebo dirigent vytkli sólistovi, sboru, nebo hráčům orchestru, jestliže neodvedli požadovaný výkon — přímo, osobně, kolegiálně, třeba i tvrdě, jak někdy bývá v divadle zvykem. Ale dotyčný nebo soubor umělců věděli, že tím se to končí. Kočího zprávy však mají docela jiný ráz. Jejich obsah se nesdělí dotyčnému, ale o jejich obsahu rokuje komise, vedou se zákulisní řeči a obviňování; dokonce se nechávaly tajně nahrávat party sólistů a zavedl se systém zákulisního hodnocení, což šokovalo zejména citlivé sólisty. Když v září 1975 národní umělec E. Haken na plenárce sólistů a členů opery se postavil proti tomuto "fízlování" a uváděl, že je to zbytečné kažení papíru, zabírá to skladovací prostory a navíc enervuje sólisty. Kočí mu velmi důkladně, sice znechucen, vysvětlil, že v celém státě se provádí soustavné hodnocení všech pracovníků, pomocnými dělníky počínaje a ministry konče, a ať si žádný sólista nemyslí, že je výjimkou, a nakonec dodal: "Vždyť tyto záznamy jsou neocenitelnou dokumentací pro budoucí historiky!" Už vidím, jak se budou psát dějiny opery divadla podle toho, zda ten nebo onen sólista vytáhl vysoké "áčko" nebo jestli podle režiséra měl jít o metr blíž k portálu a on to neudělal.

Ovšem že na "hlášení" Kočího, které mají věrný předobraz v policejních maršrutách, reagovali svérázně někteří umělci. Když byla nařízena tato nehoráznost zkušenému a dlouholetému dirigentovi Rudolfovi Vašatovi, protestoval tím, že dal na hodinu výpověď. Kromě jiných motivů bylo "hlášení" důvodem k tomu, že divadlo opustil vynikající dirigent národní umělec Jaroslav Krombholc. Když se nedodržování "hlášení" vytykalo talentovanému opernímu dirigentovi Janu Štychovi, který přišel do Prahy z Brna a navíc byl veřejně poučován Kočím, jak má vést orchestr. Štych veřejně před orchestrem prohlásil, že "tomuto sluhovi sloužit nebudu" a vrátil se ihned do Brna. Kočího "hlášení" vyhnala z opery divadla i jiné citlivé umělce, kteří se odmítli podílet na denuncování a nekolegiální praxi vedení operního souboru. Kočí má rozhodující podíl na doplňování stavu opery. Vzpomínali jsme jeho praxi prosazování vlastních žáků, "zelenáčů", přímo do souboru sólistů. Ale když po dlouholeté zahraniční úspěšné reprezentaci se chtěla vrátit do souboru Ludmila Dvořáková, sólistka vítaná pořád v Metropolitní opeře nebo v mnichovské opeře, nebyla — podle Kočího — dobrá pro Národní divadlo pražské. Podobný osud stihl R. Randovou, bayreutskou zpěvačku, sólistku německých předních scén. Za takových poměrů nijak netouží vrátit se do divadla ani vynikající altistka Věra Soukupová, ačkoli v souboru opery dlouho působila. Když do divadla nastoupil mladý tenorista J. Janda, požádal ho Kočí, aby chodil k němu na hodiny, čímž všechny ostatní sólisty "posere", jak řekl doslova, protože svůj tmavý, těžký tenor musí nadlehčit. Když Janda vycítil, že jeho hlas Kočí vysloveně ničí, odmítl jeho vyučování. Vzápětí se

dozvěděl od téhož, že takový hlas patří do "invalidního důchodu". Erfurtská opera tomuto "invalidovi" okamžitě nabídla angažmá s několika předními rolemi, kterých se v Praze nemohl dočkat.

Ale nejde zde jen o kuriozní spravování kádrových otázek divadla. Kočí si svérázně vysvětluje vůbec práci divadla a snižuje ji na úroveň amatérských souborů. Ma závěr měsíce československo-sovětského přátelství si Kočí vymyslel scénář a režii pro "shromáždění pracujících" a zatáhl do této práce nejen prof. Holzknechta jako dramaturga, Milana Malého jako sbormistra, oba soubory pěvecké i zesílený orchestr, který ponechal dirigovat bývalému jazzovému dirigentu Ladislavu Simonovi, ale vůbec celé divadlo. Dotkla se ho zřejmě oficiální kritika, že při slavnostních představeních sólistů divadla neumí zazpívat nic jiného než něco Smetany a Dvořáka a tak Kočí si pro tentokrát vymyslel něco originálního. Závěr večera vyvrcholil podstatnou částí programu, ve kterém dominovalo pásmo sovětských písní — Políčko, pole, Temná noc, Smuglianka, Slavík, Večer na rejdě. Šlágry z konce čtyřicátých let a známé lidové písně měly spravit třídní profil divadla. Kuriozní bylo, že sám Kočí, když zkoušel zpívat a nebylo ho slyšet ani do první řady, nechal si nenápadně namontovat do portálu silný mikrofon, čímž jeho hlas v prostorách Smetanova divadla přímo burácel. K tomu 120 členný pěvecký sbor mu zpíval brumendem a ochkáním i jojkáním až k popukání.

Jinak však na to reagovali členové orchestru, kteří přece jen na poslání opery Národního divadla mají jiný názor; navíc, mnozí z nich učili na konzervatoři a jiných hudebních školách, hráli v jiných souborech — zde poprvé měli hrát šlágry. Na generálce prostě odmítli zkoušet. Jejich důvěrník Pušman oznámil, že členové orchestru se domnívají, že toto není pravdivé umění. Načež se pánům profesorům dostalo dne 9. prosince 1975 od Přemysla Kočího, zasloužilého umělce, profesora AMU, ředitele divadla, tohoto vysvětlení: "V divadle žádná pravda neplatí a nová pravda nastupuje s novými úkoly. Když nám dají hrát Do lesíčka na čekanou, nebo Mařenku u vody, tak to budeme hrát, od toho jsme divadlo. Jsme Národní divadlo a budme si toho vědomi!" Na druhý den, 10. prosince, jazzový dirigent Simon měl k dispozici pro šlágry zesílený orchestr Národního divadla — v životě takový orchestr neměl ke své zamilované muzice. Pan ředitel zpíval do mikrofonu, přímo se rozplýval jak to všechno prožíval. Za nádherné brumendo každý člen pěveckého souboru, nikoliv sólisté, dostal místo původně slíbených 300 Kčs celých 500 Kčs, zatímco se ty dvě stovky navíc strhly z honoráře vzdorujícímu orchestru, aby si zapamatoval credo "nové pravdy". Když členům sboru bylo vytykáno, že na takové hlouposti promrhávají svůj umělecký potenciál a že kdyby to národ věděl, na co se vůbec tento potenciál mrhá, tak by je vyhnal železným koštětem, členové souboru

jen pošustili pěti stovkami a nevinně se usmáli.

Skutečně, na co všechno se plýtvá umělecký potenciál opery Národního divadla? Je dost času a prostředku na zkoušení nejen vzpomínaných šlágrů, ale i jiných nesmyslů, třeba Molčanovovy opery "A jitra jsou zde tichá", (která nepřitáhla diváky ani na premiéru, takže tam na poslední chvíli museli nahnat vojáky a školní dítky) a jiných "angažovaných" potratů.

Ale není čas ke skutečně seriózní práci na stěžejních dílech národní a světové operní tvorby.

Ze zářijového a říjnového programu opery v sezóně 1976-1977 se dovídáme, že opera má nastudováno vcelku 24 oper, při čemž 60% všech představení (40) tvoří národní repertoár, zatímco na světový zůstává zbytek. Ale to by nebylo žádným neštěstím, jestliže se forsíruje domácí tvorba, ve které se podávají nejsolidnější výkony. Ze všech představení domácí tvorby připadá 36% na Smetanu (z toho nejvíc — 7 představení — na Hubičku), zatímco se stále nehrají jeho Braniboři; 16% připadá na Dvořáka, 7% na Janáčka, zbytek na Fibicha. Ačkoli základ operních provedení má vycházet ze smetanovské tradice a soustavného provádění všech děl národního klasika, přičemž jednotlivé opery by měly být zastoupeny rovnoměrně, pražský návštěvník uslyší do nekonečna — dokonce na dvou místech, ve Smetanově i v Národním divadle — Hubičku, za kterou jdou co do počtu hned Dvě vdovy, zatímco jiná díla uslyší sporadicky (Čertova stěna, Libuše) a některá vůbec ne! Návštěvník pražské opery nezná Dvořákova Dimitrije, Armidu, a další jeho čtyři opery, neuslyší Janáčkovy Zápisky z mrtvého domu, Výlety pana Broučka, Věc Makropulská, z Fibicha uslyší jednou za měsíc Šárku a nic víc, a tím se celý — i forsírovaný — národní repertoár vyčerpává! V hlavním městě ČSSR teď návštěvník neuslyší ani jedinou slovenskou operu, ačkoliv Smetanovy, Dvořákovy opery se v Bratislavě běžně dávají. Cikkerův Coriolanus neměl ani deset repríz, Suchoňova Krutňava byla stažena z programu, nákladná dekorace rozebrána. Návštěvník pražské opery si asi dlouho počká na Svätopluka nebo na Vzkriesenie, a vůbec na nějakou slovenskou věc, ačkoliv tady by mělo jít o jistou úplnost, kompaktnost národního repertoáru. Rovněž Jeremiášovi Bratři Karamazovi ve vynikajícím hudebním nastudování J. Krombholce a poslední neméně výborné režii Hanuše Theina byli po několika reprízách staženi s odůvodněním, že "netáhnou". (Přitom "opera" A jitra jsou zde tichá, podobně jako kdysi Deset dní, které otrásly světem, se hrají dále bez jakéhokoli diváckého zájmu). *Kočího opera ND nezná současnou, nebo nedávnou českou a slovenskou operní tvorbu* (Kovařovic, Ostrčil, Novák, Bořkovec, A. a K. Hábové, K. a I. Krejčí, Křička, Kvapil, Pauer a další), což je přímo provokativní negování uměleckých snah 20. století. Přímo skandální je absence děl Bohuslava Martinů.

Jestliže se vyskytují v národním repertoáru

tak velké nesrovnalosti, přímo mezery a bílá místa, ve světovém repertoáru je to nesrovnatelně horší. Z díla velikána světové opery Verdiho, které tvoří kmenový repertoár všech světových scén, se na pražské scéně hraje jediná věc — Rigoletto. Aby mohl být nastudován, stáhly se inscenace Nabucco (prý propagují "židovstva moc" a sionismus), Maškarní ples, Don Carlos a Simon Boccanegra — opery, které ještě začátkem sedmdesátých let byly na programu ND. Aby se nastudovala Pucciniho Bohéma, jediná premiéra začátku sezóny, musela se zrušit opera Turandot. Aby divák mohl vidět jedinou inscenaci Wagnera, navíc v době jeho světového výročí Ringu, Zlato Rýna, musela se zrušit inscenace Valkýry a Lohengrina. Jediný Verdi, jediný Puccini, jediný Wagner — to snad ještě v dějinách pražského Národního divadla nebylo. Ale i to je úspěch, protože se tu nehraje Bizet, Gounod — a vůbec francouzská opera je zde na tom prabídně, nedává se z ní nic! Nehraje se tu Weber ani Gluck, neuslyšíme Lortzinga. Staří Italové, někdo jako Pergolesi, Donizetti, Monteverdi — jsou jen ve snu, a veristé Leoncavallo, Mascagni, jsou prostě nemyslitelní. Samozřejmě, nemůže se hrát všechno, žádné divadlo to "neutáhne"; ale takové díry ve skladbě světového repertoáru strhávají pražskou operu na úroveň provinčních scén a do neuvěřitelného dramaturgického chaosu.

Jedinou věc, kterou ještě stačil prosadit dr. Šíp, byla inscenace Mozartových oper, možná jenom proto, že tu máme to mozartovské divadlo. Pět Mozartových oper, kterým vévodí kongeniální nastudování Dona Giovanniho Jaroslavem Krombholcem, ovšem nemůže zakrýt bezradnost dramaturgie, bezkonceptnost, náhodnost a neohleduplnost: vždyť pražská opera nezná díla sousedních národů — operní tvorby polské, maďarské, rakouské (kde jsou ty doby, kdy se hrál Vojcek?), nezná mnohá jiná díla.

A i když by se zdálo, že ruská a sovětská tvorba budou preferovány, dochází i tu ke krizi, která je zjevná v tom, že opera MD nezná díla Glínky, Rimského-Korsakova, Borodina, ale také ne Šostakoviče nebo Prokofjeva. Jedině Čajkovskij s Eugenem Oněginem a Pikovou dámou, teď obnovenou, a Musorgskij s Borisem Godunovem. Ale i tu, u tohoto stěžejního díla ruské klasiky, jako by se ukázala celá mizerie opery: pozvali si k jejímu nastudování bezvýznamného regionálního režiséra z Doněcka, při čemž po několika reprízách museli inscenaci stáhnout pro katastrofální režijní neinformovanost (Gjaurov si musel sám dělat režiséra, vnučovat během představení autentickou režii i ostatním pěvcům): kulisy z přeplácáného jeviště museli z poloviny vyházet a přikázali K. Jernekovi, aby "zkomornil" dílo, ve kterém běhali roty vojska a desítky statistů bez základní orientace. A přitom si Národní divadlo pozvalo k dvoutměsíčnímu nastudování šéfrežiséra Bolšovova těatru, Pokrovského, umělce nad jiné významného a znalého věci — nepověřili ho ovšem režii klenotu ruské kla-

sické hudby, ale tvůrčího nedorozumění Molčanova A jitra jsou zde tichá. V podstatě jaká neúcta, jaké barbarství ve vztahu k tomuto režisérovi, když o premiéře měl před sebou poloprázdné divadlo?

Pochopitelně, Jernek neudělal z Godunova nic víc, než mohl — na toto dílo si málokdo troufne, a tak zůstalo jen torzo, náznak jiskřivé a hluboce jímavé hudby Musorgského, která zaznívá autenticky jedině v orchestru pod taktovkou Bohumila Gregora.

A jakoby úmyslně těmto zmatkům chtěl nakonec nasadit korunu sám Kočí. Od doby, kdy mu to přestalo zpívat, dal se na režii. Dělal většinou domácí repertoár (Prodaná nevěsta, Čert a Káča, Její pastorkyně a jiné), na jiný si netroufl. Ale stažení Fidelia v době politických procesů v roce 1972, které propuklo v skandál a bylo pranýřováno světovým odborným tiskem (viz "Il Drama"), ho vyprovokovalo, že si umínil režírovat toto jediné operní dílo Beethovenovo. Nastudoval ho k 8. dubnu 1976 a věnoval ho na počest XV. sjezdu KSČ. A podívejme se, jak? Jako Pinochetovu soldatesku, která vězňi intelektuály a dělníky Chile! Doslova a do písmene — od uniforem až po slaměné klobouky chilských zemědělců. Politický teror vládne pochopitelně jenom v Chile, v Československu žádní političtí vězňi nejsou, protože po příkladu velkého východního bratra ani československé zákonodárství politické vězně, jenom zločince proti státu. A tak Pizzarovi političtí vězňi mohou být jedině v Chile. Snad ani Furtwängler v dobách největšího nacistického šílenství si nedovolil znečistit dílo genia tím, že by dona Pizzara a jeho pochopy oblékl do uniforem čezvyčajky s pěticípou hvězdou! Avšak na počest sjezdu vládní strany, z jejíhož pověření Přemysl Kočí ničí umělecký a kádrový potenciál Národního divadla a jeho opery, je to možné bez jakéhokoli ostychu. Tu se skutečně nedostává slov; jestliže člověk nevážený vezme dílo genia do svých rukou, vzejde z něj jedině paskvil. Nehledě k vysokému standartu beethovenovské tradice v Československu, kde hlavní festival hudební — Pražské jaro — každoročně končí jeho devátou symfonií, a kde jsou jeho díla hrána v celých cyklech v pozoruhodné interpretaci.

Snad jakoby intendant významného německého divadla Joachim Herz tušil, co se s tímto dílem stalo, když k premiéře Fidelia 8. dubna 1976 poslal Kočímu telegram: "Ať toto dílo, které právě nám, Němcům, připomíná nejhlubší potupu, dosáhne účinku v duchu humánnosti, která tolik ležela na srdci jeho tvůrce". Jakoby tušil, že s tímto dílem bude naloženo špinavě a barbarsky, zcela v jiné kulturní tradici, již dosud žila tato země. Protože této transplantované tradici asiatsko-orientální plně slouží "v nové pravdě" nejenom ředitel Kočí, ale i všichni jemu mocensky nadřizení, podle toho vypadá i opera Národního divadla, tímto směrem jde její tvorba a umělecké plány; zde se totiž nejcitlivěji projevuje všechno to "nové", co je této zemi předepisováno a čemu se musí podřizovat.

Ale nicméně: jestliže chcete vidět alespoň zčásti tvůrčí operu — běžte se podívat do Liberce, do Plzně, do Brna. Ještě všude to "nedokočírovali" tak daleko, jako v Praze. Tam ještě zůstalo něco, v čem se prosazují vlastnosti národa hudebníků a národa křísícího se hudbou a v hudbě.

Není to veselé povzbuzení na prahu uzavření hlavní budovy Národního divadla v březnu 1977, v předvečer její dlouhé, snad sedmileté rekonstrukce. Nicméně je si nutno uvědomit stav věcí — třeba "pro ty budoucí historiky", o kterých mluvil ředitel Kočí.

Praha, 1977

© Palach Press

Malér Dr. Fulína

Zástupce šéfredaktora televizních novin (zahraniční redakce) dr. Fulín si nepříjemně nadrobil. Byl nakupovat v samoobsluze na sídlišti v Krči a jaksi náhodou se mu dostaly do tašky dvě lahve koňaku. Když se ho pokladní na ony dvě lahvičky zeptala, tvrdil, že je koupil jinde. Jenže byl usvědčen. Paní, která stála u pokladny za ním, přivedla věc na správnou míru: Viděla jsem vás, jak je strkáte do tašky. Fulín se na ni osopil a když přišel vedoucí prodejny snažil se ho uplatit penězi, aby vše tiše urovnal. Ale vedoucí byl neoblomný. Dr. Fulín, když viděl, že nepořídí, dal se na útěk. Ve dveřích se však srazil s příslušníkem VB. Na sídlišti se hned objevily letáky, které na tuto historku upozorňovaly, aby snad nebyla zapomenuta. To ještě v televizi nikdo nic nevěděl, doktor se raději nepochlubil a vysílal své zahraničně politické komentáře dál. Prodavačky v prodejně se však postaraly. Napsaly do Brna autorům pořadu "To nechce klid", že nekradou jen ti o nichž vysílají v televizi, ale také redaktor čs. televize Dr. Fulín. A tak to prasklo nakonec i v Praze. Teď mají starosti všichni kolem. Na Zelenkuv návrh byl totiž dr. Fulín jako talent z Náchoda do televize přijat. Diviš ho jmenoval zástupcem šéfredaktora, aby se Zelenkovi zavděčil. S. Bambašová zas intervenovala aby dr. Fulín dostal přednostně byt a tak byl zařazen na přední místo v pořadníku. S. Davidová, představitelka strany v televizi má plno práce. Osobně odjela do samoobsluhy na okraj Prahy omluvit se za Fulína. Proslýchá se, že Fulín dostane vyhazov z práce i z partaje. Sám do televize momentálně nedochází. Hodil se marod. Jeho průměrný plat za poslední dobu činil 8.000 Kčs čistá ruka.

CHARTA 77 ve světě

Jak jsme již psali v č. 1 Listů z února, uveřejnění Charty 77 a jejich dalších dokumentů o porušování občanských práv v Československu a další zprávy o persekuci signatářů Charty se staly středem pozornosti světového tisku a předmětem jednání parlamentů, vlád, odborových schůzí, veřejných meetingů, debat, rozhlasových a televizních pořadů téměř na celém světě. Tento ohromný zájem o vývoj v Československu v měsících lednu, únoru a březnu, kdy píšeme tyto řádky, se dá srovnat jedině s vlnou sympatií a pozornosti, které byly naší zemi věnovány v době událostí let 1968 a 69. Jde doslova o tisíce stránek novin, projevů a dokumentů, z nichž můžeme na tomto malém prostoru zachytit než malou část. A co je důležité, i teď pozornost neochabuje a zájem trvá, s ním i další články a projevy solidarity i odsuzování represe a zamyšlení nad dalšími perspektivami vývoje u nás a ve Východní Evropě. K mnohým těmto úvahám se ještě vrátíme v příštích číslech Listů. Některá západoevropská nakladatelství již oznámila svůj úmysl vydat ještě letos knížky se všemi dokumenty Charty a s jejím mezinárodním ohlasem.

Bylo by samozřejmě chybné si myslet, že vše ve světě se točí jen okolo Charty 77 a událostí u nás. Každá země má svoje vlastní starosti a svět má celou řadu dalších otevřených ran. Ale už dnes lze říci bez jakéhokoliv přehánění, že Charta 77 vešla do novodobých dějin a stala se důležitou událostí mezinárodního významu. Nejen obrátila pozornost k onomu nenormálnímu stavu, v němž žije naše země již 9 let, ale vystihla jednu z nejvnitřnějších potřeb, které cítí nejen lidé u nás, ale i v mnoha dalších zemích: jak na Východě, tak na Západě Evropy, ale i na ostatních kontinentech. Potřeba svobody a občanských práv je pociťována všude, samozřejmě s různou intenzitou, podle toho, jakého stupně rozvoje dosáhl ten či onen národ a v jakém režimu žije. Je to ale dnes problém mezinárodní.

Proto se režimu nepodaří hlas Charty 77 umlčet, i kdyby použil nejbrutálnějších opatření. Tím méně zdiskreditovat všelijakými podvrhy a manipulacemi, namířenými proti představitelům nebo signatářům Charty.

Není náhodou, že Charta 77 vyvolala takový ohlas a hnutí solidarity v zemích Východní Evropy, kde problém občanských práv se cítí nejnaléhavěji. Projevy souhlasu a sympatií zazněly z Varšavy, Budapešti, Bukurešti, Bělehradu i z Moskvy. To je zvláště cenné pro budoucnost.

Rovněž tak není náhodou, že mezi hlasy solidarity a odsouzení represe se ozvaly síly levice: největší komunistické strany Západu, socialisté a sociální demokraté, t.zv. krajní

levice, pokrokoví umělci a vědci, kteří se angažují pro socialismus-ti všichni, kromě sektářů a nenapravitelných dogmatiků, poznali, že to, co se odehrává nyní v Československu není žádnou "vnitřní věcí", ale že to diskredituje myšlenku socialismu na celém světě a že je proto nutné se od toho distancovat. Poznali v signatářích Charty 77 své spojence, v Husákově režimu naopak spojence světové reakce.

Nedá se popřít, že leckde zazněl i falešný hlas a že ta či ona politická strana chtěla využít tragické situace a velkého činu Charty 77 k tomu, aby získala nějaký hlas navíc nebo zdiskreditovala svého protivníka. Manipulace chyb protivníka je součástí politického boje. Ale bylo by chybou vidět manipulaci v tom, že Charty 77 se zastaly nejrůznější politické směry a osobnosti, od levice až po konzervativní střed, od komunistů po křesťanské demokraty, od sociálních demokratů po trockisty a pod. Samotná Charta 77 je příkladem politické plurality. Proto stejně pluralitní je sympatie s ní. A to je dobře.

Tedy z těch tisíců ohlasů přinášíme dnes aspoň některé, které normalizované informační prostředky režimu zamlčely nebo zkreslily. Pro informaci, že nejsme sami, že náš boj je dnes součástí boje stamiliónů na celém světě.

V Itálii

Ode dne uveřejnění Charty 77 neuplynul jediný den v Itálii, aby se nemluvilo o Československu: v tisku, rozhlasu, televizi, v parlamentě, na sjezdech odborů, na universitách, na zasedáních politických stran.

Mezi prvními, kdo odsoudili negativní reakci pražského režimu na nabídku konstruktivního dialogu ze strany Charty 77 byla "Unità", orgán KS Itálie. V odpovědi na útok Rudého práva proti signatářům Charty 77 píše Unità, 8. ledna, že v Československu existuje od roku 1968 "základní politický problém", vyvolaný "traumatickým přerušením" socialistického experimentu, který "jsme mnohokrát odsoudili a který musíme odsoudit znovu dnes". Článek pak líčí všechna represivní opatření proti těm, kdo nesouhlasí s dnešní politikou a uzavírá redakční poznámku slovy: "My, stejně jako i druzí přátelé socialistického Československa musíme vyjádřit svoje rozhořčení, že nebylo dbáno našeho přání, aby se situace řešila v duchu respektování svobody občanů a jejich práva vyjádřit své názory a naše obavy před takovými stanovisky, jaké nyní zaujalo Rudé právo, jež nesporně otvírají cestu k dalším rozporům a rozdělením spíše než k jejich překonání".

13. ledna 1977 pak uveřejnila "Unità" prohlášení 6 komunistických intelektuálů o Československu, podepsané universitními profesory Nicola Badaloni z Pisy, Biaggio De Giovanni z Napoli, Lucio Lombardo Radice z Říma, Cesare Luporini a Rosario Villari z Florencie, Carlo Smuraglia z Milána (4 z nich jsou členy ÚV KSI). Prohlášení líčí současnou situaci, ve které přední čs. vědci byli zbaveni svých míst, nesmějí publikovat a projevovat svoje názory, jsou pod policejní kontrolou atd a říká: "To je jeden z hlavních příznaků hluboké krize, kterou prochází Československo a která znevažuje samotný ideál socialismu mezi občany". Podepsaní vidí příčinu tohoto stavu ve vojenské intervenci z roku 1968 a v traumatu, který tato vyvolala a v závěru prohlašují: "Odsuzujeme rozhodně tento stav a znovu žádáme jak čs. vedoucí, tak vedoucí těch zemí, které v roce 1968 zvolily cestu intervence, aby učinili vše pro ukončení tohoto stavu. Respektování základních práv na svobodu a vlastní zájem socialismu-dvě věci, které z našeho přesvědčení a v souhlase s historickou zkušeností a s linií KSI považujeme za naprosto neoddelitelné - jsou v hlubokém rozporu se situací a s fakty, která připomínáme".

Aby nebylo pochyb, že jde o stanovisko dohodnuté s vedením KSI, vyslovil první tajemník KSI Enrico Berlinguer - několik dní poté na konferenci kulturních pracovníků v Římě - svou podporu tomuto stanovisku a prohlásil, že "plně vyjadřuje postoj vedení KSI".

Dopis V. Ržounka a spol

K tomuto prohlášení, které bylo ovšem Rudým právem zcela ignorováno zaslala časopisu Unità odpověď skupina profesorů Karlovy University v Praze (V. Ržounek, V. Ráb, Zoja Klusáková, J. O. Fischer, M. Brůžek). V dopise se m.j. říká, že podepsaní "protestují s hlubokým rozhořčením proti prohlášení italských komunistických intelektuálů" a v duchu "argumentace" Rudého práva píší o signatářích Charty 77 jako o lidech, kteří "dávno zradili", že jde o "skupinku, která mluví jen za sebe" a že v Československu je plná svoboda, jak "svědčí široká účast občanů na vypracování volebních programů" a "tvořivý rozmach 40.000 vědeckých pracovníků". Podle Ržounka a spol. prý existují v Československu dnes "nejširší svobody a lidská práva, jaká kdy byla dosažena v historii lidstva".

"Unità" otiskla tento dopis 17. února 1977 (podobný dopis ještě došel "Unità" z Komenského university v Bratislavě a Palackého university v Olomouci-samozřejmě se stejnou argumentací!) s touto redakční poznámkou "Pisatelé tvrdí, že 'nechtějí věřit vlastním očím'. Jejich údiv nás však překvapuje. Prohlášení našich soudruhů intelektuálů plně odráží stanovisko

Komunistické strany Itálie. Sám fakt údivu spíše odhaluje nedostatek znalosti politické linie KSI, pokud jde o rok 1968 a následující vývoj. Jejich dopis-který se částečně týká otázek, jež nebyly předmětem prohlášení a který je v rozporu s fakty, ke kterým denně dochází v Československu-nepřináší žádné nové argumenty, které by mohly způsobit změnu našeho stanoviska. Bylo by ovšem žádoucí, aby tak jako my jsme podle našich zvyklostí uveřejnili názory čs. profesorů, také lid a pracující Československa byli seznámeni se stanoviskem KSI a s textem prohlášení italských komunistických intelektuálů".

Není třeba ani dodat, že čs. tisk se o tomto faktu ani nezmínil a že prohlášení italských intelektuálů zcela ignoroval. Navíc ještě toto číslo-i všechna ostatní, která se zabývala situací v Československu - "Unità" bylo v Československu zabaveno (stejně tak příslušná vydání "Humanité" a "Morning Star": na hlavní poště v Praze je upozornění pro abonenty těchto časopisů západních KS-jež jsou jediné u nás přístupné západní noviny-že následující čísla těchto novin "nejsou k dispozici" (následuje vyjmenování dnů) a že "všechny reklamy jsou zbytečné". Krásný příspěvek k "uvolnění informací" v duchu helsinské konference).

Výzva dělníků

Ale neozvali se jen intelektuálové: komunistický týdeník "Giorni-Vie nuove" uveřejnil 16.2.1977 prohlášení dělníků milánských závodů, podepsané několika sty dělníků, převážně členů KSI. Říká se v něm:

"Drazí přátelé a soudruzi z Charty 77, vyjadřujeme vám naši plnou solidaritu ve vašem boji, který vedete. Zcela s vámi souhlasíme. Učiníme všechno, abychom s vaším bojem seznámili dělníky a získali pro vás podporu.

Milánští dělníci, kteří zaplatili za svobodu a demokracii svou krví a těžkými obětmi a kteří pokračují v tomto boji proti všem, kteří chtějí svobodu omezovat, jsou po vašem boku. Můžete se na nás spolehnout. Poznali jsme na vlastní kůži, že každý ústupek v otázce občanských práv platí v první řadě pracujícím.

Zlepšení našich životních podmínek je nemožné bez rozvoje svobody a demokracie. Nic nemůže ospravedlnit omezování občanských práv. To, co se dnes odehrává v Praze nás zarmucuje i rozhořčuje.

Socialismus musí znamenat svobodu pro všechny, demokracii, sociální spravedlnost. Tak ho aspoň chápeme my. Považujeme zásady helsinské deklarace o občanských právech jako velkou vymoženost celého demokratického hnutí, od níž se nesmí ustoupit. Ze žádného důvodu".

Následují podpisy dělníků ze závodů Breda, Pirelli, Falck, Magnetti Marelli, Olympic, Snam,

Campel, Lepetit, Gibellini a dalších. K prohlášení se připojují postupně další dělníci.

K protestům proti pronásledování a pomlouvání signatářů Charty 77 se připojili také všichni starostové velkých měst v Itálii. Na výzvu starosty města Milána Carlo Tognolli (socialista), který se obrátil s dopisem na primátora Prahy a vyzval své kolegy, aby jeho gesto solidarity podpořili s cílem "zastavit persekuci a zajistit respektování občanských práv a dohod z Helsinek" se ozvali souhlasně starostové Torina, Florencie, Janova, Bari, Livorno, Bergamo, Ancona, Cagliari, Padova, Perugia a stovky dalších měst (většinou komunisté, socialisté i křesťanští demokraté). Seznam signatářů byl předán čs. velvyslanci, aby jej mohl postoupit primátorovi Prahy.

Generální tajemník Socialistické strany Itálie Bettino Craxi odpověděl 27. ledna v deníku strany "Avanti" na dopis Zdeňka Mlynáře: "Milý soudruhu Mlynáři, jménem italských socialistů odpovídám na Tvou výzvu na adresu evropských socialistů a komunistů a chci Tě ujistit, že socialistická strana sleduje s hlubokou sympatií a solidaritou váš boj za občanská práva a za socialismus s lidskou tváří... Protestujeme proti pronásledování signatářů Charty 77 a žádáme čs. vládu, aby přijala dialog, který jste jí navrhli a aby zastavila represi, která může jen ztížit situaci, ale nemůže vyřešit tyto problémy. Budeme usilovat o společné akce sil levice a všech demokratických sil v Itálii a v Evropě v tomto směru".

Také italské odbory-prostřednictvím svých 3 centrál - CGIL, CISL, UIL - vydaly prohlášení 15. ledna, odsuzující "opatření, jež brání ve volné diskusi a vytvářejí nepřekonatelné překážky rozvoji demokratického života, jež je nezbytnou podmínkou pro boj za emancipaci dělnické třídy". Prohlášení končí konstataváním, že "taková opatření nejsou v souladu se závazky, jež přijaly země, které patří mezi signatáře helsinských dohod".

Svaz italských novinářů rovněž odsoudil postoj čs. úřadů vůči signatářům Charty 77 a žádá ve svém prohlášení okamžité propuštění novináře Jiřího Lederera.

Podobné prohlášení vydala také Mezinárodní Federace novinářů se sídlem v Bruselu, která se obrátila na sekretariát MON v Praze se žádostí o vyjádření k zatýkání a persekuci čs. novinářů. Bruselské komuniké uvádí jako příklad Věru Šťovíčkovou a Z. Petránka.

Theoretický měsíčník italské socialistické strany "Mondo Operaio" uspořádal v únoru t.r. veřejnou diskusi na thema "Italská levice a opozice v zemích Východní Evropy", které se zúčastnili za vedení KSI Giancarlo Pajetta, za socialisty Riccardo Lombardi, za skupinu Manifesto Lucio Magri a Jiří Pelikán za redakci "Listů". Diskuse, která měla velký ohlas v italském tisku vyjádřila podporu italské levice hnutí Charty 77.

Ve Skandinávii

CHARTA 77 - a reakce Husákova režimu na tuto kritickou iniciativu - vzbudila ve Skandinávii mimořádnou pozornost. S výjimkou Finska, kde se zachází co nejopatrněji se vším, co by mohlo vzbudit sovětskou nelibost, zabývaly se skandinávské sdělovací prostředky CHARTOU a Československem v rozsahu který se rovnal létům 1968 a 1969. Řada novin a časopisů přinesla plné znění CHARTY, všechny pak přinejmenším podstatné výňatky. Zpravodajství i komentáře vyznačovaly se velkou seriózností a přesností, která svědčila o prudkém vzestupu všeobecné informovanosti o poměrech v evropských socialistických zemích.

Ve Švédsku, Dánsku, Norsku a na Islandě vyjádřily prakticky všechny významnější vládní i opoziční politické strany i mimoparlamentní skupiny podporu CHARTĚ, solidaritu s československou opozicí a protest proti represivním opatřením pražského režimu. Ve Švédsku a Norsku se tak dokonce stalo v parlamentních rozpravách, kde stanovisko vlády tlumočili ministerští předsedové Fälldin a Nordli i ministři zahraničí Söder a Frydenlund, a kde promluvili i všichni předsedové politických stran. Švédský ministr pro přistěhovalectví v té souvislosti sdělil, že i švédská vláda je připravena poskytnout představitelům čs. opozice asyl, jestliže jejich pronásledování stane se nesnesitelným, a jestliže o to sami požádají. V dánském parlamentu interpeloval 16. března předseda Socialistické lidové strany Gert Petersen vládu ve věci jejího postoje k událostem v Československu. Ministr zahraničí K. B. Andersen učinil prohlášení, že vláda důrazně vyjádřila své rozhořčení nad pronásledováním signatářů Charty 77 a nad nerespekováním občanských práv v Československu. Zatímco norská vláda přerušila jednání o norsko-československou hospodářskou smlouvu a odmítla připravenou návštěvu ministra Barčáka, zvolila švédská vláda postup jiný: ministryně zahraničí naopak přijala dávno ohlášenou návštěvu čs. náměstka ministra zahraničí Spáčila, a využila jí k vyjádření protestu švédské vlády proti jednání Husákova režimu. Spáčilův pobyt ve Stockholmu, zejména jeho neomalené pomluvy CHARTY, jen přispěly k další diskreditaci pražského režimu ve švédské veřejnosti. Jen finská vláda pokládala za možné, aby její předseda, agrárník Miettunen, uskutečnil uprostřed ledna oficiální návštěvu v Praze, která také byla čs. propagandou náležitě využita. Se skutečným postojem a city finského lidu to nemělo nic společného.

Předsedové švédské, dánské a norské sociálně demokratické strany Palme, Jørgensen a Steen připojili se k projevu solidarity s CHARTOU, který jménem Socialistické internacionály vyhlásil Willy Brandt. Olof Palme mimoto ostře odsoudil represi proti signatářům

CHARTY ve svém parlamentním projevu, a norská Arbeiderparti přijala stejně odsuzující prohlášení svého vedení. Prohlášením vedení i veřejnými projevy předsedy strany ostře odsoudila postup pražského režimu proti CHARTĚ i švédská Levicová strana komunistů. Stejně ostrý protest přijalo i vedení norské Levicové socialistické strany, které mimoto pozvalo na březnový sjezd strany jako hosta představitele čs. socialistické opozice v exilu Zdeňka Hejzlara. Vedení Islandského lidového svazu – v němž byla před časem rozpuštěna komunistická strana – vyjádřilo svou podporu CHARTĚ oficiálním stanoviskem v listě strany “Tjodviljinn”.

I silně prosovětské komunistické strany Dánska a Norska cítily se tentokrát nuceny ve svých tiskových orgánech a ve výročích svých představitelů odsoudit potlačování svobody projevu v Československu; učinily tak jen málo zřetelně a s výhradami. V dánské straně ovšem vzniklo v této souvislosti napětí, které nezůstane bez účinku na další politiku strany. Přímou podporu Husákovu režimu deklarovaly ve Skandinávii jen stalinistická Sinisalova frakce v komunistické straně Finska, a stejně stalinistická frakce kolem časopisu “Norrskensflamman” ve Švédsku. Ta využila na počátku března vnitrostranického rozporu ve věci CHARTY, opustila VPK, a založila prosovětskou Dělnickou stranu komunistů – již pátou komunistickou stranu ve Švédsku!

Projevy solidarity s CHARTOU a projevy protestu proti pronásledování jejích signatářů byly v celé Skandinávii přijaty nesčetnými odborovými, mládežnickými, studentskými, kulturními i jinými organizacemi. S protesty do Prahy se obrátily skandinávské národní organizace PEN-klubu, svazy spisovatelů, žurnalistů i divadelníků. Norský PEN-klub přijal na svém zasedání uvězněné čs. intelektuály Havla, Lederera, Pavlíčka a Ornesta za své čestné členy.

S výzvou k založení výboru solidarity s čs. bojovníky za občanská práva vystoupila ve Švédsku skupina 29 liberálních, sociálně demokratických a komunistických politiků a kulturních pracovníků. Také “Socialistický výbor solidarity s Československem” z roku 1968, jehož předsedou je komunista Werner (otec předsedy VPK), obnovil svou činnost. V Norsku byl osobnostmi ze všech socialistických stran a předními intelektuály vytvořen “Výbor solidarity s Československem”, který zahájil svou činnost počátkem března. Ve Švédsku, Norsku a Dánsku konaly se v lednu, únoru a březnu četné veřejné demonstrace proti Husákovu režimu, a nesčetné veřejné diskuse, semináře a přednášky o Československu.

CHARTA 77 vyvolala ve Skandinávii obrovský zájem o vnitřní poměry v “normalizovaném” Československu, vedla k posílení solidarity s československou opozicí, a významně zasáhla i do vnitřního vývoje skandinávské levice.

V Anglii

Britská komunistická strana zaujala k pronásledování signatářů Charty 77 ostře kritický postoj, jaký nemá obdoby v historii vztahů mezi KSVB a komunistickými stranami sovětské části Evropy.

Již 11. ledna 1977 uveřejnil stranický deník Morning Star prohlášení zástupce generálního tajemníka ÚV KSVB Reubena Falbera, v němž se pravilo mj.: Jako věrný přítel Československé socialistické republiky doufám, že všichni zadrženi budou urychleně propuštěni a že nedojde k žádným dalším persekucím těch, kteří veřejně vyjadřují jiný názor na řízení socialistické společnosti, než jaký mají československé politické orgány”.

19. ledna přinesl týž list nepodepsaný úvodník, vyjadřující oficiální stanovisko strany. Pravilo se v něm m.j.: “The Morning Star je krajně znepokojen tím, že po prvních persekucích signatářů prohlášení Charty 77 došlo k zatýkání československých občanů. Lze těžko pochopit, jak lze považovat za podvratnou Chartu, jež vyzývá k dodržování Všeobecné deklarace lidských práv OSN a příslušných článků helsinských dohod. Naopak, signatářům byla ve skutečnosti upřena možnost vyjádřit veřejně svůj názor na problémy, jež vznikly v Československu. Československé orgány daly jasně na srozuměnou, že ani Charta, ani výňatky z ní, nebudou v československém tisku uveřejněny. Když se však signatáři pokoušejí zveřejnit svoje názory jiným způsobem, třeba i prostřednictvím zahraničních agentur, jsou za to odsuzováni. Taková situace je prostě nemožná. K tomu ještě přistupuje kampaň v tisku, v níž Chartu a její signatáře odsuzují českoslovenští dělníci, kteří neměli ani možnost si přečíst dokument, který napadají. Tohle není v žádném případě způsob, jak vést demokratickou diskusi, tak životně důležitou pro rozvoj socialismu. Totéž platí o obviňování signatářů Charty 77 – z nichž mnozí dlouhá leta pracovali v komunistickém hnutí –, že jsou “agenty imperialismu”. Jako věrný přítel Československé socialistické republiky Morning Star doufá, že československé politické orgány učiní přítrž persekuci signatářů Charty 77 a umožní, aby názory zveřejněné v Chartě mohly být svobodně diskutovány v klidném a uvolněném ovzduší”.

21. ledna uveřejnil ústřední stranický orgán prohlášení politbyra KS VB, vyjadřující vážné znepokojení nad událostmi v Československu: “Četní signatáři dokumentu, který se staví kriticky ke způsobu, jakým funguje socialismus v Československu, především v oblasti lidských práv, byli vystaveni persekuci a někteří byli dokonce zatčeni”, praví se v prohlášení. Rudé právo z 12. ledna napadlo Chartu 77 nevybíravými slovy jako “protistátní, protisocialistický, protilidový a demagogický hanopis, který hrubě a lživě pomlouvá Československou socialistickou republiku”, jehož autoři hovoří z “kosmopolit-

ních pozic" a který "odmítá socialismus jako společenský systém". Nikde v celém článku, obsahujícím 3000 slov, se dokument ani jedinkrát necituje na podporu těchto tvrzení. Ti, kteří za dokumentem stojí, jsou napadáni způsobem, který se rovná nactiutrhání. Jiří Hájek, dávný komunista a bývalý československý ministr zahraničí, vyloučený ze strany po vojenské intervenci pěti států varšavského paktu, je označován za "oddaného služebníka imperialismu a jeho spolehlivého agenta". František Kriegel, další, který prožil celý život jako komunista a bojoval v mezinárodních brigádách které hájily španělskou republiku proti Francovým fašistům a ozbrojeným silám Hitlera a Mussoliniho, je označován za "mezinárodního dobrodruha". Tito i další signatáři Charty 77 byli rovněž obviněni, že jednájí na "objednávku antikomunistických a sionistických centrál".

Nelze se ubránit vážnému znepokojení nad používáním metod a jazyka, jež byly už dávno zdiskreditovány v celém komunistickém hnutí a vyvolávají vzpomínku na neblaze proslulý zfalšovaný proces proti Rudolfu Slánskému a dalším vedoucím představitelům KSČ, kteří byli v roce 1952 zločinně popraveni nebo odsouzeni k dlouholetým trestům vězení.

Rudé Právo odmítá otisknout názory těch, které napadá, s odůvodněním, že "nebude tribunou junty kontrarevolucionářů". Což znamená, že lidem, kteří mají na rozvoj socialismu jiný názor než československé orgány, je upírána jakákoli možnost vyjádřit jej v československém tisku, a že se na ně útočí, když se pak pokoušejí nalézt jiné cesty, jak svoje názory zveřejnit. Mnozí z autorů těchto útoků dokonce ani nečetli dokument, proti kterému protestují.

Jsme přesvědčeni, že je škodlivé vyrovnávat se s politickými rozpory takovým způsobem, který může jenom zdržet rozvoj socialistické společnosti. Naše strana vždy hájila a bude vždycky hájit socialistické státy proti jejich vnitřním i zahraničním nepřítelům. Když se pracující v Československu chopili v roce 1948 moci ve státě, KS VB i její ústřední orgán vystoupily na obranu mladé socialistické republiky a vyvraceli nepravdy, rozšiřované pravicovými labouristickými ministry, konzervativci, kapitalistickým tiskem a jinými nepřáteli socialismu.

Je zajisté věcí československého lidu a československých komunistů rozhodovat o své politice. To, co se dnes v Československu děje, se však týká komunistů v jiných zemích především proto, že kořeny současných událostí tkví ve vojenské intervenci některých států Varšavské smlouvy v roce 1968, k níž došlo proti přání československé vlády, Národního shromáždění a vedení KSČ. Na ospravedlnění této intervence se tehdy uvádělo, že Československu hrozila kontrarevoluce. Vojenské síly, jež obsadily zemi, nepozatýkali však kontrarevolucionáře, nýbrž vůdce komunistické strany.

Tato vojenská intervence nevyřešila a nemohla vyřešit problémy, jež vyplynuly ze znetvoření socialismu a z porušování socialistické zákonitosti před rokem 1968, a s nimiž se československý lid pokoušel vyrovnat. Pokus řešit dnešní politické problémy persekucí a represí může celou situaci jenom ještě zhoršit.

Vyzýváme proto vedení Komunistické strany Československa, aby učinilo konec této situaci, propustilo zatčené a skoncovalo s persekucí signatářů Charty 77".

* * *

Výbor na obranu československých socialistů v Londýně vydal prohlášení, podepsané předsedou výboru, generálním tajemníkem odborového svazu britských horníků Lawrencem Dalym. V prohlášení se praví m.j.: "Výbor je toho názoru, že tato statečná iniciativa na obranu lidských práv zaslouží podporu britského dělnického hnutí".

* * *

V závěru svého úvodníku, věnovaného Chartě 77, poznamenávají londýnské TIMES z 21. ledna: "Závěrečný akt helsinské konference spojuje otázku lidských práv přímo s problémem mezinárodního uvolnění a dává západním vládám nejen právo, nýbrž i povinnost, protestovat proti jejich tak nehoráznému porušování... Pražská vedoucí místa si sice netroufají dovolit, aby hlas jejich kritiků zazněl nahlas, ale zároveň nechtějí ohrozit politiku mezinárodního uvolnění. Je proto třeba jim jasně vysvětlit, že právě tohle bude však důsledkem každé další persekuce autorů a signatářů Charty 77. Pražská vedoucí místa jsou poslední, jejichž protesty proti vměšování do vnitřních záležitostí svrchovaného státu je třeba brát vážně".

* * *

Mírová nadace Bertranda Russella vydala výzvu na podporu Charty 77 a proti represí signatářů v Československu. Výzvu podepsalo 40 poslanců Labour Party a další významné osobnosti politického a kulturního světa Velké Británie.

23. března 1977 se konala v Londýně manifestace solidarity s hnutím Charty 77 za účasti představitelů politických stran, odborů, kulturních pracovníků, studentů atd.

Navázala na ni tisková konference, pořádaná Palach Press, na níž A. J. Liehm, Jan Kavan a Jiří Pelikán informovali novináře o současné situaci v Československu.

Ve Francii, Belgii a Holandsku

Generální tajemník KS Francie Georges Marchais odsoudil na tiskové konferenci

26. ledna 1977 persekuci signatářů Charty 77: "Hluboce nesouhlasíme se stanoviskem čs. úřadů, vlády a KSČ a se způsobem, jak reagovali vůči lidem, kteří žádají respektování občanských práv aniž obvinili socialistickou legalitu. Normální postoj vůči nim by měla být diskuse a nikoliv používání represivních opatření... Vývoj k socialismu předpokládá aktivní účast mas. Není přece možno usilovat o štěstí občanů bez nich či dokonce proti nim". G. Marchais také vyslovil názor, že systém existence jediné strany je neslučitelný s demokracií a odsoudil "methody, které připomínají minulost, o níž jsme se domnívali, že už je překonaná".

Orgán KSF "Humanité" uveřejnil 25. ledna oficiální komentář k událostem v Československu. Říká se v něm, že "postup čs. úřadů vůči politikům a intelektuálům, vyjadřujícím názory odlišné od oficiálních velmi znepokojuje francouzské komunisty... Nemůžeme zamlčet náš úžas před obviněním, která vůči signatářům Charty vznáší Rudé právo, podle něhož tito "jednají na příkaz antikomunistických a sionistických centrál". Používání těchto method nutně připomíná kvůli dramatické minulosti... Nemůžeme v žádném případě považovat uplatňování práva petice, rozšiřování letáků a prohlášení, vyžadování dialogu a diskuse za přestupky či zločiny, zvláště pak ne v socialistické společnosti. Nemůžeme připustit takové praktiky, které by měly znamenat, že v socialismu každý odlišný hlas bude odsouzen k mlčení nebo předmětem pronásledování... Francouzští komunisté považují nejen za žádoucí, ale přímo za nezbytné pro vývoj socialismu rozvoj demokracie ve všech jejích aspektech – což znamená konfrontaci odlišných názorů, nesouhlas s vedením a boj myšlenek".

Také socialistická strana Francie vyjádřila svoje zneklidnění nad pokračující persekucí v Československu a její první tajemník François Mitterand prohlásil: "Přeji si upřímně, aby čs. vláda zastavila represí, která se znovu rozmáhá v Československu a vyzývám socialisty, aby se mobilizovali k obraně svatého práva na svobodu názorů". Mitterand mluvil současně jménem Socialistické internacionály a zdůraznil, že "nejen helsinské dohody, ale především všeobecné zásady lidských práv ospravedlňují náš protest".

V Paříži byl ustaven Mezinárodní výbor pro realizaci cílů Charty 77 v Československu. Jeho mluvčími jsou tajemník francouzské socialistické strany Gilles Martinet, člen francouzské akademie spisovatel Pierre Emmanuel a spisovatel Pierre Daix. Členy výboru jsou američtí spisovatelé Samuel Bellow, nositel Nobelovy ceny a Artur Miller, předseda francouzských levých odborů CFDT Edmond Maire, známí francouzští herci Yves Montand a Simone Signoret, německý spisovatel Heinrich Böll, švýcarští spisovatelé F. Dürrenmatt a Max Frisch a četní další představitelé politického a

kulturního života. Výbor zaslal protest proti věznění V. Havla, F. Pavlíčka, J. Lederera a O. Ornesta a současně zřídil fond na podporu obětí nynější persekuce v Československu.

V Bruselu uspořádaly Výbor pro socialistické a svobodné Československo spolu s Křesťanským hnutím za mír manifestaci a tiskovou konferenci za účasti Jiřího Pelikána a sovětského matematika Leonida Pljušče.

Mezinárodní konfederace svobodných odborů (CISL), jež má sídlo v Bruselu podala v Ženevě stížnost u Mezinárodní organizace práce (OIT) proti Československu pro znásilňování mezinárodní konvence o občanských a politických právech. Současně CISL ohlásila, že podobnou stížnost podá u UNESCO a v Komisi lidských práv při OSN.

Vyvrcholením velmi intenzivní tiskové kampaně v Holandsku byly četné reportáže holandských novinářů, kteří doprovázeli do Prahy holandského ministra zahraničí Van der Stoel, jež-jak známo-přijal také mluvčího Charty 77 profesora Jana Patočku.

V Německu a Rakousku

V NSR věnovaly všechny sdělovací prostředky Chartě 77 a vývoji u nás mimořádnou pozornost. Kromě vlastních reportáží a zveřejnění textu Charty 77 a dalších dokumentů německá televize a rozhlas přinesly četné rozhovory s Jiřím Hájkem, Pavlem Kohoutem, Ludvíkem Vaculíkem, Karlem Kynclm, Milanem Machovcem a dalšími signatáři Charty 77.

Představitelé všech politických stran vyjádřili podporu Chartě 77 a boji za občanská práva i nesouhlas s represivními opatřeními a lživými kampaněmi čs. úřadů. Předseda sociálně-demokratické strany Willy Brandt napsal v tomto smyslu dopis spisovateli Pavlu Kohoutovi a odsoudil represí i jménem Socialistické Internacionály, jejímž je nyní předsedou. Předseda CDU a představitel opozice Helmut Kohl podepsal – spolu se stovkami dalších politických a kulturních pracovníků – prohlášení solidarity s Chartou 77.

Přední němečtí autoři Carl Amery, Heinrich Böll, Friedrich Dürrenmatt, Max Frisch, Günter Grass, Walter Jens a Siegfried Lenz poslali 21.2.1977 dopis generálnímu prokurátorovi ČSSR, žádající propuštění Václava Havla, Jiřího Lederera, Oty Ornesta a Františka Pavlíčka (tento byl mezitím propuštěn 16. března).

Také západoněmečtí vědci a profesori, sdružení ve Vysokoškolské iniciativě pro demokratický socialismus – mezi nimi Ossip Flechtheim, Johanno Strasser, Fritz Vilmar a další – žádají ve svém prohlášení z 16.2.1977 "zastavení represivní vlny pražských úřadů proti přívržencům hnutí pro občanská práva, jež připomíná stalinskou éru" a propuštění z vězení výše jmenovaných signatářů Charty 77

a také bývalého předsedy Mezinárodního svazu studentstva Josefa Grohmana.

Vedení mladých socialistů (JUSOS) vyslovilo "nerozbornou solidaritu s požadavky a cíly Charty 77", která prosazuje "práva, nezbytná pro skutečnou socialistickou společnost".

Západoněmecké noviny uveřejnily výzvu naší známé zpěvačky Marty Kubišové k západoevropským kolegům, aby podporovali hnutí za občanská práva v Československu. Kubišové byla nabídnuta možnost vrátit se na scénu, když odvolá svůj podpis pod Chartou 77. Rozhodně to odmítla.

Rakouský kancléř Bruno Kreisky nejen odsoudil pronásledování signatářů Charty 77 v Československu, ale nabídl všem těm, kdo o to požádají politický asyl v Rakousku. V četných rozhovorech v rozhlasu a televizi zdůraznil, že nynější postup čs. úřadů je v rozporu se závěry helsinské konference a že ohrožuje politiku zmírnění mezinárodního napětí. Spolu s představiteli ostatních politických stran, odborů a kulturního života se zúčastnil představení Havlovy "Audience" a "Vernisáže", jež bylo uspořádáno rakouskou odbočkou Amnesty International. Při této příležitosti byla zahájena petice na podporu Charty 77, kterou v krátké době podepsalo 20.000 občanů Rakouska.

Názor Oty Šika

Velký podíl na této kampani má rakouský Výbor solidarity s Československem, který také zřídil fond na pomoc pronásledovaných občanů v naší zemi. V rozhovoru s rakouským deníkem "Die Presse" vyjádřil Ota Šik názor, že přes nynější represí má hnutí Charty 77 velký význam a bude asi znamenat v dlouhodobější perspektivě "určité uvolnění nejen v Československu, ale v celém východním bloku, včetně SSSR". Podle jeho názoru přispěla kampaň úřadů proti Chartě 77 jen k její popularizaci mezi obyvateli. V dalším rozhovoru se západoněmeckým časopisem odborů "Welt der Arbeit" rozvedl Ota Šik, proč přisuzuje tomuto hnutí vážné šance na úspěch: vychází ze zájmu sovětské vládnoucí skupiny na ekonomické spolupráci se Západem, z pokroku demokratizace v zemích jako Řecko, Portugalsko a Španělsko, jež podporuje aspirace také východoevropských národů na svobodnější život a z rostoucího zájmu západního veřejného mínění o hnutí za občanská práva. Ota Šik zdůrazňuje, že politika zmírňování napětí – bez falešných iluzí – je podstatnou podmínkou úspěchů tohoto hnutí a lituje, že si to neuvědomují někteří sovětští "disidenti", jejichž boj byl vlastně touto politikou umožněn. "Návrat k politice studené války by posloužil jen zájmům nejtvrďších stalinistů ve Východní Evropě" soudí Ota Šik a pokračuje: "Západní demokratičtí politikové mají usilovat o takový vývoj politiky zmírňování napětí, jež bude cílevědomě

podporovat všechny síly, které usilují o skutečnou demokratizaci systému ve Východní Evropě... Nezbytný boj proti ještě existujícím fašistickým režimům na Západě (na př. Chile) musí být veden současně s bojem za demokracii ve východním bloku. Nakonec bude muset stalinistická byrokracie tomuto společnému a cílevědomému tlaku demokratických sil ustoupit".

V USA, Španělsku, Řecku a jinde...

Kromě známého vyjádření se presidenta Cartera na podporu občanských práv a oficiální demarše amerického Státního departamentu proti pronásledování signatářů Charty 77 jako porušování helsinských dohod, zaujaly četné organizace a osobnosti amerického veřejného života stanoviska sympatie a solidarity. Dá se říci, že poprvé po dlouhé době věnovaly americké noviny a televize tolik pozornosti vývoji u nás a ve Východní Evropě.

Skupina pokrokových amerických umělců a vědců, kteří byli sami v padesátých letech obětí pronásledování v USA poslala dopis G. Husákovi, v němž m.j. píše: "Odsuzujeme věznění, diskriminaci a pronásledování signatářů Charty 77. Nedopustili se žádného zločinu tím, že vás žádali svou peticí, abyste dodržel vaše slovo, dané v Helsinkách 1975. Naopak jste to vy, kdo se dopouštíte přečinu tím, že se vyhýbáte splnění smluvních závazků. Ještě většího přestupku se dopouštíte tím, že svým jednáním se vysmíváte socialistické demokracii. Neříkejte nám, že vaše vnitřní záležitosti nejsou naší věcí! V období maccarthysmu, když jsme byli my sami věznění, diskriminováni a pronásledováni byla to právě mezinárodní solidarita, která nám pomohla získat zpátky naše práva". Otevřený dopis podepsali m.j. Paul Jerrico (autor filmu Sůl země), Dorothy Healey, bývalá členka ÚV KS USA, Linus Pauling, nositel Nobelovy ceny, Albert Maltz, spisovatel, herci Will Geer a Lionel Stander, spisovatelé Alvan Bessie a Jessika Mitford, novinář Al Richmond a řada dalších.

Americký PEN-Klub poslal telegram G. Husákovi, protestující proti zatčení Václava Havla a pronásledování Pavla Kohouta, Ludvíka Vaculíka a dalších spisovatelů a poselství prezidentu Carterovi, žádající ho, aby protestoval u čs. vlády proti porušování helsinských dohod. Telegramy a poselství podepsali prezident amerického PEN-Klubu Henry Carlisle, Arthur Miller, Edward Albee, Allen Ginsberg a další.

Mezi hlasy protestů americké veřejnosti zazněl zvlášť důrazně hlas amerických odborů AF-CIO. Ve svém prohlášení z 28.1.1977 zdraví odbory odvahu těch, kdo podepsali Chartu 77 a žádají americkou vládu, aby navrhla OSN rezoluci, ve které by čs. vláda byla vyzvána, aby složila účty o svém postoji k občanským právům a helsinským závazkům a aby při této

příležitosti Spojené národy vyslyšely jako svědka představitele Charty 77. Únorové číslo odborového časopisu "Free Trade Union News" přináší text Charty 77 s předmluvou dr. Jiřího Horáka, tajemníka Rady svobodného Československa a další dokumenty o boji za lidská práva v Československu, Polsku a Chile.

Světověznámý americký dirigent Leonard Bernstein odřekl svůj původní závazek dirigovat Beethovenovu Devátou symfonii na pražském hudebním festivalu "Pražské jaro" jako svůj projev solidarity s těmi, kdo jsou v Československu pronásledováni pro své názory.

Orgán Komunistické strany Španělska "Mundo Obrero" odsuzuje velmi ostře postup čs. úřadů vůči signatářům Charty 77 a označuje jej za "antisocialistický", zatímco vyslovuje svou solidaritu všem, kdo bojují za občanská práva. Členka vedení KS Španělska Pilar Bravo prohlásila 16. února na madridské universitě, že "dopad hnutí Charty 77 je takový, že může zahájit kritické a obrodné hnutí v celém socialistickém táboře". Kritizovala otevřeně SSSR a země Východní Evropy za to, že potlačením svobody tisku a kontrolou tiskacích a rozmnožovacích strojů "brání lidu, aby se mohl vyjádřit".

235 pokrokových řeckých intelektuálů, mezi nimiž přední umělci, vědci a novináři, členové levicových stran, včetně KS Řecka (t. zv. vnitřní) vydalo v Aténách prohlášení na podporu Charty 77. Praví se v něm m.j. "Socialismus je neoddelitelný od svobody, neboť právě on se zrodil z potřeby respektovat a uplatnit občanská práva a demokratické svobody".

Ve Varšavě, Budapešti, Bukurešti, Bělehradě a Moskvě...

Nebývalý ohlas vyvolala Charta 77 v zemích Východní Evropy přesto, že její text nebyl uveřejněn v tisku těchto zemí. Jménem Výboru pro obranu občanských práv v SSSR vyslovil solidaritu sovětských přátel akademik Andrej Sacharov. Po něm pak podepsalo prohlášení solidarity přes 80 sovětských občanů, kteří jsou známí svým angažováním v boji za respektování helsinských dohod a demokratických svobod.

Také polský Výbor na obranu pronásledovaných dělníků zaslal mluvčím Charty 77 projevy solidarity a podpory. Pavlu Kohoutovi poslalo dopis 32 maďarských intelektuálů, kteří v něm prohlašují, že "obrana občanských a lidských práv je společnou věcí pro všechny národy Východní Evropy". 93 jugoslávských intelektuálů vyjadřují ve svém dopise, zaslaném mluvčím Charty 77 svoji solidaritu a přesvědčení, že hnutí v Československu se nenechá odradit pronásledováním. Mezi signatáři tohoto dopisu jsou známí spisovatelé Cvetkovič, Mojkovič, Kalezič, universitní profesori, mezi nimi také členové skupiny "Praxis" Stojanovič, Golubovič, Životič a Popov, malíři a sochaři, právníci a novináři, mezi nimi členové redakce bělehradského rozhlasu a předních časopisů Politika a Nin. Známy rumunský spisovatel Paul Goma poslal Pavlu Kohoutovi dopis, ve kterém jej ujišťuje, že na straně Charty 77 "stojí v duchu mnozí, velmi mnozí rumunští intelektuálové, i když třeba nemohou připojit svůj podpis k mému".

PALACH PRESS

Čtenáři Listů se často setkávají u mnoha článků se značkou © Palach Press. Jsou to většinou články, které pocházejí od autorů z Československa. Značka znamená, že za jejich autenticitu přebírá ručení tisková agentura Palach Press, která také musí být požádána o práva na přetištění nebo jakékoliv jiné použití dotyčného článku či dokumentu.

Agentura Palach Press byla zřízena v roce 1976 s cílem rozšiřovat ověřené informace, články, dokumenty a jiné materiály o Československu pro západní tisk a ostatní sdělovací prostředky. Její potřeba byla vyvolána tím, že autoři z Československa nemají většinou možnost se bránit proti svévolnému používání jejich článků či rukopisů i proto, že použití takových článků pro západní tisk vyžaduje většinou jejich redigování, překlad, vysvětlující poznámky pro západního čtenáře atd.

V poslední době může agentura Palach Press nabízet také články a dokumenty z Polska i některých dalších zemí Východní Evropy.

Agentura Palach Press vydává pravidelně tiskový bulletin v angličtině, kterým informuje tisk o posledních událostech v Československu a Polsku, o dokumentech, které byly v těchto zemích uveřejněny, o literárních pracech autorů, kteří postoupili svá práva agentuře. Na základě tohoto bulletinu si mohou noviny objednat plný text článků nebo dokumentů v češtině nebo v anglickém či jiném překladu. Kromě toho vydává Palach Press tiskové zprávy o důležitých událostech nebo dokumentech a pro zájemce zařizuje zvláštní služby jako články, analýzy, dokumentaci tiskovou i fotografickou a pod.

S agenturou spolupracují jak čeští, tak angličtí novináři. Její adresa je: Palach Press Ltd, 145 Gray's Inn Road, London WC 1 X8UB, Anglie.

DOKUMENTY:

Oznámení Ludvíka Vaculíka

Obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti
Fr. Křížka 24
Praha 7

Věc: oznámení trestného činu
Praha, 9-1-1977

Dne 9-1-1977 po 21. hodině volal na mé telefonní číslo (377-123) muž, který se odmítl představit a s odkazem na mé jednání, které blíž neurčil, mi vyhrožoval, že poletím na křídle letadla za hranice nebo že si mě najdou a skončím na ulici. Tyto pohrůžky opakoval, i když sluchátko zvedla má manželka a požádal ji, aby mi to vyřídila.

Oznamuju tedy trestný čin vydírání podle § 235 tr. zák.

Nedomnívám se, že ten, kdo volal, může jen ze své vůle a svým letadlem pohrůžky splnit, přesto však upozorňuji na možnost, že je připravován trestný čin vraždy (§ 219 tr. z.) nebo zavlčení do ciziny (§ 233 tr. z.).

Nakonec poznamenávám, že mám důvody považovat svůj telefon za sledovaný; kdyby se to potvrdilo, mohlo by to pomoci při pátrání.

S úctou
Ludvík Vaculík
Veletržní 21
Praha 7

Praha, 9. ledna 1977

Správa Sboru národní bezpečnosti
hl. m. Prahy a Středočeského kraje
Bartolomějská 7
Praha 1

Podávám stížnost proti usnesení o domovní prohlídce v mém bytě, jež mi bylo doručeno den po prohlídce, vykonané 6. ledna t.r. Důvody:

- 1) Nenarodil jsem se v Bruntále, nýbrž v Brumově!
- 2) Bruntál neleží v okrese Gottwaldov, jak se uvádí v usnesení!
- 3) V odůvodnění není odvolávka na zahájené trestní stíhání. Nebylo-li zahájeno, byla prohlídka nezákonná (§ 158, odst. 6 tr.ř.).

4) Byla-li domovní prohlídka nezákonná, je třeba ji považovat za porušování domovní

svobody (§ 238 tr.ř.), případně za vydírání podle § 233 tr.ř., protože byla vykonávána pod pohrůžkou zbraní.

5) V každém případě byla porušena i podmínka, kdy je možno domovní prohlídku provádět bez souhlasu prokurátora: byl jsem zadržen při odvážení legální petice na poštu a ze zjištěných skutečností, z obsahu petice i z mé výpovědi muselo být zřejmé, že tím bylo mé konání vyčerpáno, nic dalšího se už nemělo a nemohlo být. Nehrozilo tedy nebezpečí z prodlení.

Dále protestuju proti tomu, jak byla domovní prohlídka zas prováděna:

1) Zabavené písemnosti jsou v protokolu uvedeny hromadně, bez bližšího označení, např.: pol. 3 – “8 ks různých písemností”, pol. 26 – “5 složek s korespondencí”, pol. 36 – “10 různých obálek s korespondencí”, pol. 21 – “19 ks korespondence”, pol. 31 – “80 rukopisů v plátěné vazbě”... atd. Protestoval jsem na místě, svůj protest opakuju a odmítám odpovědnost za cokoli, co bude z povahy zabavených věcí případně proti mně vyvozováno.

2) Byly zabaveny věci, které i při zběžném nahlédnutí nemají souvislost s trestnou činností: např. složka s přehledem honorářů a daní, složka s označením “Dobřichovice”, která obsahuje doklady týkající se udržování domu a zahrady v Dobřichovicích; dále šest spořitelních knížek, některé se stokorunovými dětskými vklady, atd. Podle zkušeností z roku 1975 vím, že zabavení takových věcí má sloužit jen k vyvolávání psychického nátlaku, k intrikám a vydírání.

3) V protokolu naproti tomu chybí věci, které byly zabaveny. Protože jsem se na nic nesměl řádně podívat ani podat vysvětlení na místě, zjistil jsem rozdíly až dodatečně: např. mi byl podruhé zabaven a v protokolu není zapsán rukopis mé knihy “Cesta na Praděd” (černé desky).

4) Naproti tomu dvě věci určené k zabavení byly zapomenuty. Jednu z nich, protože je to literárněvědní studie, nedám; ale druhou, již je možno z hlediska zabavovatele považovat za protistátní tiskovinu (objektivně jí není), jsem ochoten vyměnit za rukopis “Cesta na Praděd” (černé desky).

5) Byla mi zabavena i složka obsahující Sbírkou zákonů (pol. 12) a na otázku proč, jsem

dostal odpověď: "Nás zajímá, co jste si tam zatrhli." Toto je úplně nezakryté pohrdání zákonem, výsměch právu a nafoukanost velkého pána, který nikomu nepodléhá.

Prosím, aby chyby byly napraveny nebo omluveny a svévole na mně projevená odčiněna. Když se to brzy nestane, budu se bránit všemi prostředky, na které přijdu.

Nakonec poznamenávám, aby si příště každý, kdo mi přijde něco násilím brát, přinesl aspoň svůj měch a nevypůjčoval si na to ode mně ještě kufry.

Ludvík Vaculík

Stížnost novináře Jiřího Rumla

Ministr vnitra ČSSR

Věc: stížnost

14. ledna 1977

Pane ministře,

podávám tímto stížnost na způsob, jakým byla moje žena Jiřina Hrábková a jakým jsem byl já, Jiří Ruml, předváděn ke svědecké výpovědi ve věci Charty 77.

Moje žena byla 13.1.1977 vašimi orgány probuzena ve 4,45 hod., bylo jí doručeno předvolání, které nebylo řádně ve všech rubrikách vyplněno, a bylo jí nařízeno, aby ihned následovala vaše orgány. Jako manžel jsem je upozornil, že moje žena trpí srdeční chorobou, aby na to byl brán zřetel. Vaši příslušníci ji ještě za tmy pěšky odvedli (jeden vedle ní a druhý pět kroků za ní) na obvodní odd. Vršovice, kde ji nechali delší dobu čekat. Pak ji pohotovostním vozem odvezli do Ruzyně, kde opět delší dobu čekala. Po svědecké výpovědi jí nebyl zajištěn odvoz zpět do Vršovic. Opakuji, že jde o ženu ve stáří 52 let a trpící srdeční chorobou, na což byli vaši příslušníci upozorněni. Je-li toto u nás normální způsob předvádění ke svědecké výpovědi, pak promiňte, že si stěžuji.

Já jsem byl 14.1.1977 navštíven vašimi orgány v 5,30 hod. Bylo mi doručeno předvolání ke svědecké výpovědi. Protože opět nebylo ve všech rubrikách řádně vyplněno, odmítl jsem vaše příslušníky následovat a na předvolání jsem vlastnoručně napsal, proč odmítám. Byl jsem vyzván jménem zákona a jestliže neposlechnu, bude proti mně použito násilí (svědkové: rodina). Trval jsem na tom, že musí být v předvolání uvedeno alespoň-kdy se mám

ke svědecké výpovědi dostavit. Bylo řečeno, že ihned. Vzhledem k tomu, že tento údaj na předvolání nebyl, jeden z příslušníků odjel na obvod. odd., kde bylo doplněno: ihned. Tento můj požadavek byl vašim orgánem označen jako obstrukce. Po příjezdu do Bartolomějské ul. při hledání budovy, kam mám být předveden, jsme na schodech jedné z budov potkali mladšího muže v civilu (stáří asi 27 let, výška 170-175 cm, vlnité hnědé vlasy, pod sakem měl svetr nebo nátělník s náplety na rukávech), on se přátelsky pozdravil s jedním z příslušníků mého doprovodu (byl to řidič Volhy, která mne z Vršovic přivezla) a v rozhovoru si postěžoval: "Jsem tu od včerejška od šesti... vzít bič a řezat to". To jsem ještě netušil, koho má na mysli, mohl jsem se jen domnívat, že má na starosti drezúru služebních psů, ale nejsem si jistý, zda se vůči nim používá biče. Po chvílce, v níž stačil prozradit, že se ještě neoženil, se obrátil na mne: "Klient? Taky jeden z té charty? jak říkám: vzít bič a řezat vás!" Řekl jsem, že na takové řeči nebudu odpovídat a že svědeckou výpověď nebudu podávat na schodech a jemu. Vybuchl: "Jste normální protistátní skupina, je mi z vás na blití. Jak říkám: bič na vás..."!

Při předávání do příslušného odd. výslechů, jsem se vašeho příslušníka (řidiče) dotázal, zda je ochoten dosvědčit, co mi bylo řečeno na schodech protější budovy jeho přítelem. Odpověděl, že ho zná jen podle vidění a že už se na to nepamatuje (bylo to zhruba 5-10 min. poté). Druhý příslušník mne předvádějící, který nebyl rozhovoru na schodech přítomen, protože hledal příslušnou kancelář, na mou adresu řekl: "On od samého začátku dělá samé obstrukce". Řekl jsem, že trvám jen na svých právech.

V kanceláři, kde jsem byl vyzván k výpovědi, jsem požádal, zda mohu přednést své stížnosti, o kterých je řeč výše, a zeptal jsem se, zda to bude též zaprotokolováno. Korektní odpověď (ppor. Kinkala?) zněla, že to není předmětem mého předvolání. Když byl dodiktován protokol, ještě před podpisem, jsem se znovu dotázal, zda bude brán zřetel na mou stížnost, protože jednání neznámého (?) muže na schodech považuji za zastrašování svědka a vyhrožování násilím, jsem byl opět korektně odkázán, abych stížnost podal jinde a někomu jinému. Řekl jsem, že si budu stěžovat písemně u ministra vnitra, což tímto činím.

Nejsem si bohužel jistý, zda se mezi vašimi příslušníky najde někdo čestný, kdo by tohle všechno byl ochoten dosvědčit a taky nečekám, že si tímto něco "vystěžuju", ale píšu Vám to proto, abyste si uvědomil, koho ve svých orgánech také zaměstnáváte, zatímco mně je to po těchto zkušenostech již jasné.

Jiří Ruml
Kremelská 104
Praha 10-Vršovice PSČ 100 00

Prohlášení Z. Mlynáře

Pronásledování občanů, kteří se hlásí k Chartě 77, se v Československu stupňuje. Zvedá se vlna státně organizovaného pogromu proti lidem, kteří nechtěli nic jiného, než aby vláda pro všechny občany uznávala Mezinárodní pakty o lidských a občanských právech, které sama vyhlásila za platné i v Československu. Tato žádost skupiny občanů je vydávána za protistátní a kontrarevoluční čin, za zradu socialismu a národa, za službu imperialismu a válce.

Jsem komunist, který je přesvědčen, že socialismus musí dát lidem více politických a občanských práv i svobod než kapitalismus. Sdílím tedy politické přesvědčení, zastávané dnes mnoha evropskými komunistickými stranami a jednám podle toho. Jsem však za to veřejně prohlašován za zrádce socialismu a agenta imperialismu.

Mezi signatáři Charty 77 jsou desítky a desítky lidí, jejichž celý život byl spjat s bojem za osvobození dělnictva a pracujícího lidu. Národní umělec, básník Jaroslav Seifert stál celý svůj život na straně dělnické třídy v jejím boji proti kapitálu. Antifašista, svědek z norimberského procesu i z dalších procesů proti válečným zločincům, lékař prof. František Bláha byl celý život socialistou a komunistou. Generál Vilém Sacher byl jedním z velitelů československé vojenské jednotky v SSSR a po válce budoval naši lidovou armádu. Ti všichni spolu s desítkami a desítkami dalších však podle dnešní oficiální pražské propagandy "slouží imperialistům a válečným štváčům".

Ve skutečnosti je jejich proviněním však jenom to, že odmítli a odmítají uzнат potlačení demokratického vývoje v Československu vojenskou intervencí v srpnu 1968 za oprávněné, že odsuzují potlačování demokratických práv, jež po této intervenci v naší zemi zavládlo.

Záleží tedy dnes na tom, zda evropské demokratické a socialistické síly dovolí, aby v Československu po druhé v jediném desetiletí byli brutálně umlčováni obhájci mezinárodně uznaných závazků jako jejich narušitelé a škůdci. Politická moc v Československu má stále ještě možnost zastavit represálie a věcně jednat o problémech porušování mezinárodně zaručených práv, postupně překonávat a odstraňovat toto porušování.

Prosím proto demokratické veřejné mínění i demokratické vlády v Evropě, aby svým vlivem napomohly k takovému řešení situace. Prosím zejména všechny, kdo stojí na straně evropské levice, aby v této věci účinně pomohli. Prosím o takovou pomoc evropské komunisty a jejich představitele – jmenovitě pak E. Berlinguera, G. Marchaise a S. Carilla. Stejnou prosbu adresuji F. Mitterandovi, B. Craximu, B. Kraiskému a O. Palmemu.

Pomozte dříve, než množství demokratů, socialistů i komunistů v Československu bude uštváno, dříve než prestižní a zpupný postoj moci zplodí nové nezákonné politické procesy s vyhanými obviněními! Pomozte, aby rozum, který zvítězil nad mocenskou zpupností v Helsinkách 1975, zvítězil také v Praze 1977!

Zdeněk Mlynář

V Praze dne 16. ledna 1977

Charta 77 a křesťané

Všude tam, kde je člověk vymaňován z útlaku, vykořisťování, z nouze sociální i duchovní, z otroctví strachu a pověr, kde se stavějí hráze lidské bohorovnosti a zvráceným choutkám dvojediného lidského srdce, kde jsou poníženi povyšováni, tam vidíme odlesk spásné Boží moci, která přemáhá síly nicoty a hříchu a vysvobozuje z nich.

Charta 77 vychází z důležitých dokumentů (Charta OSN, Všeobecná deklarace lidských práv), a z obou známých paktů, které vstoupily i v naší zemi v právní platnost od 23.10.1976.

Jsme přesvědčeni, že je promyšleným výrazem kritiky bezpráví, páchaného na bezmocných a ohlasem nářku plačících, ukřivděných a zoufalých (II. M. 3).

Charta 77 je prodchnuta duchem solidarity s utištěnými a odhodláním napravit křivdy.

Otázka lidských práv a jejich vyjádření v zmíněných dokumentech vyrůstá z duchovních kořenů sahajících až k reformaci a non-konformním hnutím církví v anglosaském světě. Spolu s důrazem naší reformace na svobodné hlásání Slova Božího a myšlenkou náboženské tolerance i úctě k přesvědčení, jsou nám tyto motivy velmi blízké.

Domníváme se, že v ní ožívá něco z pro-rockého zápasu proti zlu. Zaznívají v ní pozitivní tony, jejichž cílem je náprava společnosti; volá po rozhovoru s politickou mocí i za cenu nepochopení, rizika a oběti.

Jeden z mluvčích Charty 77, profesor dr. Jan Patočka, vyjádřil myšlenku, že nad svědomím jednotlivců i nad světem politiky existuje svrchovaná mravní a duchovní autorita. Rozumíme tomu ve světle svědectví Ježíše Krista před reprezentantem politické moci (rozhovor s Pilátem) a přijímáme tento svrchovaný nárok pravdy nad sebou.

V minulosti i současnosti křesťané ponechávali politickou moc napospas jí samé a nepřipomínali nároky nadpolitické závazné i pro ni. Opomíjeli jsme ukazovat na služebné poslání moci a meze její kompetence. Vztah

kritické odpovědnosti jsme nahradili konformitou.

I když Charta 77 nemluví o Bohu, království Božím, zápasí o svobodu ve věcech víry, a v tom je přejná Boží věci. Přivolává pozornost k dalším bolestným problémům ve společnosti a vidí je v celé šíři a naléhavosti. V tom spatřujeme záblesky budoucí universality království Kristova, k němuž budou patřit nespočetné zástupy ze všech pokolení země.

V tom, že jsme se k Chartě 77 připojili, nespátřujeme nic vyjímečného. Věříme, že je podobným projevem služby spolubližním, jako hluboký osvobozující rozhovor, odpovědná biblická práce, svobodné kázání, přímluvné modlitby, pomoc potřebným ve sboru i za jeho hranicemi. Radujeme se z toho, že i v temnotách přítomné chvíle můžeme spatřovat kolem sebe dílo Ducha Kristova.

Chceme Vás ujistit, že v těchto dnech myslíme intenzivně na obecenství církve. Věříme, že křesťané u nás i ve světě podpoří i naše úsilí modlitbou a činem.

Podepsáni: Milan Balabán Alfréd Kocáb
Miloš Rejchrt Jakub Trojan
Svatopluk Karásek Jan Šimsa
Aleš Březina

© Palach Press, 1977

Dotaz vládě ČSSR

V Praze dne 23.1.1977

V souladu s čl. 29 Ústavy ČSSR obracíme se k vládě s dotazy:

1) Platí v Československé socialistické republice Mezinárodní pakty o lidských právech, podepsané vládou 7.10.1968, schválené federálním skromážděním a po ratifikaci prezidentem republiky 23.12.1975 uveřejněné ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976, a to v plném rozsahu i se všemi důsledky všech jejich článků pro všechny občany i státní orgány?

2) Jestliže ano, je každý občan ČSSR oprávněn jednotlivě i spolu s jinými občany upozorňovat státní orgány (v souladu s čl. 29 Ústavy) i své spoluobčany a veřejnost (čl. 28 Úst.) na případný nesoulad mezi zásadami a normami vyslovenými v uvedených Paktech a skutečnostími života i praxe naší společnosti, jakož i předkládat podněty a návrhy k překonání tohoto nesouladu?

3) Je v takovém případě kdokoli v ČSSR oprávněn bránit občanům ve výkonu tohoto práva, potvrzeného m.j. i v Závěrečném aktu konference o bezpečnosti a spolupráci v Helsinkách 1.8.1975, po př. je za tento výkon

jejich práva stíhat akty represe či diskriminace, jakož je i veřejně napadat, pomlouvat a křivě obviňovat, pokoušet se ve veřejnosti vyvolávat projevy nepřátelství vůči těmto občanům, aniž je jim poskytnuta možnost veřejně vyhlásit a obhájit své názory a podněty?

Tyto dotazy činíme jménem několika set občanů, kteří podepsali "Prohlášení Charty 77" z 1.1.1977 a kteří očekávají na ně odpověď v souladu s Ústavou naší republiky i uvedenými Mezinárodními pakty.

Prof. Dr. Jiří Hájek
Prof. Dr. Jan Patočka

CHARTA 77 - Dokument č. 3

Předsednictvu Federálního shromáždění,
Vládě ČSSR,
tiskovým kancelářím.

V Prohlášení Charty 77 z 1.1.1977 obrátilo se 248 občanů naší republiky k nejvyšším státním orgánům i k veřejnosti, aby jim sdělili své odhodlání usilovat o uskutečnění norem mezinárodních paktů o lidských právech, které se staly součástí našeho právního řádu, jak bylo stvrzeno i jejich uveřejněním ve Sbírce zákonů pod č. 120/76. Toto jednání občanů bylo v souladu s čl. 28 a 29 Ústavy ČSSR a čl. 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Dne 6.1.1977 byli Státní bezpečností nezákonně zadrženi občané, kteří jeli předat uvedený dokument s průvodními dopisy vrcholným státním orgánům ČSSR. Dokument byl proto těmto orgánům vzápětí poslán poštou. Jedinou odpovědí dodnes je však rozsáhlá represivní akce bezpečnostních orgánů a urážející, hrubá pomlouvačná kampaň proti signatářům Charty 77 ve všech československých sdělovacích prostředcích. Urážky, obvinění a pomluvy užívané v této kampani nemají u nás obdoby od dob podobných kampaní v letech nezákonných politických procesů. Podobně jako tehdy je také organizována na pracovištích, v závodech, v úřadech a ve školách i jiných institucích kampaň, v níž kolektivně nebo individuálně mají lidé odsoudit něco, s čím nebyli vůbec seznámeni. Odsouzení Charty 77 je vymáháno tak, že odmítnutí existenčně ohrožuje každého, kdo se ho odváží, někde jsou podpisové archy proti Chartě 77 předkládány k podpisu autoritativně při výplatě mzdy a pod. Text Charty 77 je však přitom občanům utajován, a jak výslovně píše Rudé právo dne 15.1.1977, nikdy zveřejněn nebude.

V noci na čtvrtek 13.1. byly předváděny desítky signatářů a u řady z nich byla pro-

vedena domovní prohlídka; ačkoliv formálně jsou slyšeni jako svědci, byli bezdůvodně předváděni a svázení policejními vozy v době mezi 4. a 5. hodinou ráno, s mnohými bylo jednáno jako s potenciálními zločinci, hrubě a bezohledně. Mluvčí Charty 77 byli prakticky celý týden vyslýcháni a propuštěni na svobodu jen na noc. Dne 13.1. byl zatčen na základě domovní prohlídky novinář Jiří Lederer, dne 14.1. se z výslechu nevrátil mluvčí Charty 77 spisovatel Václav Havel. Ráno dne 15.1. bylo jeho manželce na telefonický dotaz sděleno, že V. Havel se "vzdal bezpečnosti" a byl zadržen z jiného důvodu, než je Charta 77. Dne 13.1. byli docenti pedagogické fakulty dr. F. Jiránek a dr. K. Palouš usnesením kolegia university zbaveni funkce výhradně proto, že podepsali Chartu 77. U řady dalších signatářů se čeká výpověď z práce z těchto důvodů.

Domníváme se, že toto všechno v dostatečné míře potvrzuje, jak naléhavé je řešit zcela věcně v naší zemi problémy související s uplatňováním práv k jejichž respektování se náš stát mezinárodně zavázal.

Prohlášení Charty 77 výslovně zdůrazňuje, že smyslem této občanské iniciativy není politická činnost. Celá kampaň proti Chartě 77 je však vedena v heslech politické propagandy. Mluví se o kontrarevolučních a protisocialistických snahách Charty 77 a pod. Z této kampaně vyplývá, že vláda považuje pro své zájmy za nebezpečné, aby se důsledně dodržovala práva občanů, k jejichž respektování se sama zavázala. Domníváme se, že je věcí politických organizací, politických stran, odborových organizací a pod. ve všech evropských zemích, aby samy posoudily, zda respektování těchto občanských a politických práv je či není požadavkem protisocialistickým, protilidovým a kontrarevolučním. Signatáři Charty 77 vycházeli z přesvědčení, že tomu tak v žádném případě není a nemůže být.

Vázání odpovědností, kterou jsme jako mluvčí Charty 77 na sebe vzali, žádáme:

Zastavit policejní represálie proti signatářům Prohlášení Charty 77 a propustit na svobodu občany zadržované v souvislosti s tímto prohlášením.

Zastavit všechny formy nátlaku – zejména existenčního – proti občanům, kteří požadují uskutečňování závazků z mezinárodních paktů o lidských právech.

Umožnit pravdivou informaci československé veřejnosti o obsahu Prohlášení Charty 77 a započít ze strany orgánů politické moci jednání o tom, jak řešit věcné problémy uplatňování těchto práv v Československu.

K takovému jednání jsme zcela ochotni a připraveni.

Mluvčí Charty 77: prof. PhDr. Jan Patočka
prof. JUDr. Jiří Hájek DrSc

V Praze 26. ledna 1977

Výpověď

Jihočeský KNV v Českých Budějovicích – odbor školství.

Jan Urban, středoškolský profesor
Gymnázium Prachatice

Věc: Okamžité zrušení pracovního poměru

Odbor školství Jihočeského KNV v Českých Budějovicích ve smyslu ustanovení § 53 odst. 1 písm. b) zákoníku práce s Vámi ruší okamžité pracovní poměr, sjednaný pracovní smlouvou ze dne 3.12.1975 z těchto důvodů:

Na společné poradě všech pracovníků gymnázia, konané dne 19. ledna 1977, byla m.j. projednána otázka Charty 77, kterou se snaží její signatáři znehodnotit výsledky naší společnosti za uplynulé období. Na závěr této porady byla schválena rezoluce na podporu politiky KSČ a proti Chartě 77.

Vy jako mladý učitel, kterému společnost dala důvěru vychovávat naši mládež v duchu marx-leninského světového názoru, jste se svým odmítnutím podpisu schválené rezoluce vážně provinil proti Pracovnímu řádu pro výchovné a ostatní pracovníky škol a výchovných zařízení – směrnice MŠ ČSR z 19.7.1971 č.j. 16300/71-132 (dále jen PŘ). Dále jste se provinil proti čl. 5 PŘ – základní povinnosti pracovníků, který mimo jiné stanoví, že předpokladem úspěšného plnění úkolů škol a výchovných zařízení je politicko-odborná úroveň pracovníků, socialistická kázeň, založená na vztazích soudružské spolupráce. Svým postojem jste se provinil nejen proti plnění PŘ, ale Váš postoj nezaručuje plnění další povinnosti, to jest vychovávat a vyučovat žáky tak, aby byli platnými a oddanými členy socialistické společnosti.

Odbor školství Jihočeského KNV Vaše odmítnutí podepsat souhlas na podporu politiky strany a proti Chartě 77 hodnotí jako ztrátu důvěry socialistického učitele. Vaše zdůvodnění nepodepsání rezoluce tím, že jedním ze signatářů je i jeden Váš dobrý známý – Věnek Šilhán – který by nic špatného nepodepsal, jen dokresluje Váš skutečný postoj k Chartě. Svým kladným postojem k signatářům Charty 77 jste se hrubě provinil i při plnění slibu učitele, který jste podepsal.

Slibem jste se m.j. zavázal, že budete vždy pracovat v zájmu dělnické třídy a uskutečňovat politiku KSČ, že budete věrný ČSSR a budete obhajovat a uplatňovat její socialistické zřízení. Dále se ve slibu uvádí:

“Jsem si vědom toho, že svým osobním životem, postoji a jednáním, účastí ve veřejném životě a vystupováním podstatně ovlivňuji jako socialistický učitel i nejbližší okolí”.

Z tohoto důvodu Váš současný postoj negativně ovlivňuje nejen nejbližší veřejnost,

ale i spolupracovníky a žáky školy a proto není žádoucí, abyste nadále zůstal jako učitel a vychovatel mladé generace naší společnosti.

Z výše uvedených důvodů Váš pracovní poměr končí dnem 28.1.1977.

ZV ROH dal k rozvázání pracovního poměru okamžitým zrušením předchozí souhlas dne 27.1.1977.

Razítko:

Jihočeský KNV – odbor školství
České Budějovice

Vedoucí odboru školství
Jč. KNV:
Frant. Michálek
v zast. St. Straka

Proti tomuto rozhodnutí se můžete odvolat v zákonné lhůtě u okresního soudu.

Dopis Světové odborové federaci (SOF) v Praze

Vážení soudruzi,

obracím se k vám s žádostí, abyste zaujali stanovisko k tomu, že v Československu jsou propouštěni z práce lidé, kteří projeví kritické názory vůči oficiální politice moci.

V posledních dnech bylo v Praze propuštěno z práce asi deset občanů, kteří podepsali "Prohlášení Charty 77", požadující, aby vláda plnila závazky, které na sebe vzala schválením Mezinárodních paktů o lidských a občanských právech. Jde zatím jen o jednotlivé případy, ale o dalších propouštěních z práce se jedná. Obávám se, že jakmile oslábne mezinárodní pozornost k těmto otázkám, budou pod různými záminkami a z různých formálních důvodů masově propouštěni z práce ti, kdo se odváží projevit své názory, odlišné od názorů politické moci.

Se mnou osobně byl dne 17.1.1977 rozvázán pracovní poměr s okamžitou platností (podle § 53 odst. c) čs. zákoníku práce, který to připouští, jestliže pracovník prokázaně ohrozil bezpečnost státu / s odůvodněním, že jsem porušil povinnost pracovat ve prospěch socialistické společnosti. "Svým připojením se k pomlouvačné akci, zvané Charta 77, namířené proti ústavním principům a základům společenského a státního zřízení republiky jste tuto povinnost hrubě porušil. Pobouření veřejnosti nad tímto činem je takové, že vaše další setrvávání na pracovišti narušuje dělnou atmosféru pracovního kolektivu". To se doslova a do písemene uvádí jako důvod okamžitého propuštění z práce.

Lidé, kteří jsou v Československu propuštěni z práce z politických důvodů, jsou stavěni do následující situace:

– tito lidé nedostanou žádnou další práci (kromě zcela nekvalifikované nárazové práce, jako na př. vykládání vagonů a pod.) ani krátkodobou pracovní smlouvu ani souhlas k výkonu svobodného povolání bez pokynu příslušných politických aparátů;

– tito lidé nemají nárok na jakoukoli podporu v nezaměstnanosti (která v Československu vůbec neexistuje, neboť tu přece není nezaměstnanosti);

– tito lidé nemohou žít ani z podpory, kterou by jim ze solidarity poskytli jednotlivci nebo skupiny občanů. protože tím by se dopustili trestného činu příživnictví; také ti, kdo by podporu poskytovali a organizovali, by byli vystaveni různým formám perzekuce.

Tito lidé a jejich rodiny jsou tedy zcela vydáni na pospas libovůli mocenských aparátů, z jejichž podnětu byli zbaveni práce. Známé "černé listiny" soukromých podnikatelů, proti nimž vždy bojovalo dělnické hnutí, měly vždy jen omezenou platnost ve sféře, do níž sahal vliv soukromého kapitalisty. "Černá listina", organizovaná potají státem, platí absolutně pro všechny pracovní příležitosti v zemi.

Odbory v Československu nejenom že k tomu všemu mlčí a mnohými svými funkcionáři tomu aktivně asistují, ale navíc někdy zbavují pronásledované i poslední formální opory – členství v samotných odborech. Tak např. inženýr Jiří Judl z velkého pražského závodu ČKD byl v minulých dnech vyloučen z odborů proto, že prý podpisem Charty 77 se stal rozbíječem jednoty odborů. Je tím míněna skutečnost, že Prohlášení Charty 77 se dovolává článku 8 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a konstatuje, že stav, kdy odbory jsou ve všem zcela závislé na direktivách jiných politických aparátů, "brání dělníkům a ostatním pracujícím zakládat bez jakýchkoli omezení odborové a jiné organizace k ochraně svých hospodářských a sociálních zájmů a svobodně využívat práva na stávkou".

Žádám vás, vážení soudruzi, o několik konkrétních kroků:

1. Ustavte komisi (nebo jiný pracovní útvar) SOF, která prošetří praxi československých odborů jako členské organizace SOF při pracovní perzekuci a diskriminaci občanů za jejich politické názory; komise nechť jedná jak s oficiálními představiteli čs. odborů, tak také s těmi, kdo jsou obětí pronásledování.

2. Vyslovte veřejně své stanovisko k tomu, zda dovolávat se čl. 8 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech může být v kterékoli zemi považováno za rozbíjení odborů a zda může být důvodem k vyloučení z odborové organizace.

3. Žádejte zrušení výpovědí, daných v Československu z politických důvodů. Zasadte se za to, aby českoslovenští občané takto

propouštění z práce nebo diskriminování v pracovním zařazení měli ke své obhajobě stejné možnosti a stejná práva, jako mají občané Německé spolkové republiky, postižení zákazem výkonu některých povolání (tzv. Berufverbot).

Pokud vím, obrátil se již roku 1975 na SOF Alexander Dubček, když byl vyloučen z čs. odborů za svou kritiku současného režimu osobní moci v československu. Protože na tento jeho dopis není dodnes známa odpověď, je možné, že adresátovi v Praze nikdy nedošel. Chci předejít opakování podobné situace a tento svůj dopis zasílám jako dopis otevřený, tj. dávám jeho text k dispozici tiskovým agenturám v Praze.

V Praze dne 27. ledna 1977.

Se soudružským pozdravem
Zdeněk Mlynář

Federálnímu shromáždění

V Praze dne 3-2-1977

Dne 31-1-1977 bylo nám na Generální prokuratuře jakožto mluvčím petiční pospolitosti občanů – signatářů “prohlášení Charty 77” z 1.1.t.r. sděleno ústně stanovisko Generální prokuratury k tomuto prohlášení. Toto stanovisko, v hlavních tézích opakované v informacích čs. sdělovacích prostředků 31.1. a 1.2. tr., obsahuje tvrzení, že uvedené prohlášení, jakož i činnost na ně navazující jsou v rozporu s platnými čs. zákony a podléhají příslušným trestním sankcím. Přitom není však uváděno, ani v ústním rozhovoru nebylo naznačeno, která ustanovení kterých zákonů jsou napadenou činností porušována. Z ústavy i ze zákona o prokuratuře ovšem vyplývá, že prokuratura je povinna jasně stanovit, který zákon, v čem a čím je porušován. Namísto toho v uvedeném stanovisku převažují všeobecná tvrzení politického rázu spojená s poukazy na některá ustanovení Ústavy ČSSR. Podle našeho právního řádu nepřísluší však prokuratuře podávat závazný výklad Ústavy. To je podle zákona o čs. federaci číslo 143/1968 (ústavní zákon) věcí ústavního soudu. Poněvadž pak příslušná ustanovení citovaného ústavního zákona (hlava šestá) dosud nevstoupila v život, může výklad ústavy příslušet jen Federálnímu shromáždění.

Generální prokuratura ve svém stanovisku tvrdí, že právo svobody projevu podle článku 28 a právo petiční podle čl. 29 Ústavy mohou občané využívat jen, dbají-li “ve všem svém konání zájmů socialistického státu a společnosti pracujících”, jak to obecně stanoví čl. 34. Podle jejího názoru neodpovídá prý “prohlášení Charty 77” tomuto požadavku.

Toto tvrzení však není nijak dokazováno, neboť generální prokuratura se ve svém stanovisku vůbec věcně nezabývá podstatou a obsahem “prohlášení”. Tím je, jak vyplývá ze sebezřejmějšího čtení textu, otázka, jak jsou v našem státě uvedena v život ustanovení Mezinárodních paktů o lidských právech, jež po ratifikaci vstoupily u nás v platnost dnem 23-3-1976, jak zřetelně vyplývá z jejich publikace vyhláškou č. 120/1976 ve Sbírce zákonů ČSSR. Prokuratura nevysvětluje, proč je v rozporu se zájmy státu a společnosti pracujících, upozorní-li občané příslušné státní orgány i veřejnost na skutečnosti, jež podle jejich názoru, opřené o zkušenosti, neodpovídají duchu ani literě těchto Paktů, a hlásí-li se k spoluzodpovědnosti a spolupráci při jejich dodržování a uskutečňování. Podotýkáme, že takováto občanská iniciativa odpovídá mj. také výzvě Konference evropských komunistických a dělnických stran v Berlíně konané 29. a 30.6.1976, jež mobilizuje pracující a pokrokové lidi Evropy k boji za “ratifikaci a přímé dodržování ‘těchto Paktů’ všemi evropskými státy” a dodává, že to odpovídá “zájmům boje dělnické třídy a všech pracujících”, jak je doslova řečeno v závěrečném dokumentu této konference, přijatém též vedoucími orgány KSČ. Místo věcného rozboru vyslovuje prokuratura paušální politické soudy, z nichž některé nelze ničím doložit, jako např. tvrzení o tom, že autoři a signatáři “Prohlášení” – “nenávistně pomlouvají naše státní a společenské zřízení” a “znevažují výsledky revolučního zápasu a dlouholeté obětavé práce našich dělníků, rolníků a inteligence při budování socialismu v ČSSR”. Neopodstatněnost těchto tvrzení lze na první pohled ověřit konfrontací s textem “Prohlášení”, jež naopak považuje naše státní a společenské zřízení za samozřejmou základnu i rámec úsilí o dodržování Paktů o lidských právech. Právě v tom vidí jeho signatáři svůj příspěvek k pokrokovému rozvoji naší socialistické společnosti. Jen ignorováním a zamlčováním těchto podstatných skutečností a názorů dospívá prokuratura k povážlivému závěru, že totiž čl. 28 a 29 Ústavy platí jen pro takové petice a projevy, které orgány moci považují za přijatelné pro sebe a které jim nejsou nepříjemné. Domníváme se, že takový výklad Ústavy omezující a potlačující kritiku, je nesprávný a že generální prokuratura jeho vyhlášováním překračuje svou zákonnou pravomoc.

K otázce přímo nastolené “Prohlášením Charty 77”, zda a jak jsou u nás plněny uvedené Pakty, jež se staly součástí našeho právního řádu, se ani prokuratura ani jiný orgán nevyslovily. Je to otázka závazná, kterou je třeba řešit v zájmu společnosti samé i v zájmu četných občanů, kteří mohou předložit konkrétní důkazy o nedostacích či o přímém porušování zásad i ustanovení těchto Paktů. Pokud se snaha občanů dodat takové důkazy odmítá a předem

prohlašuje za trestnou, i stíhá rozličnými formami represe a diskriminace, je to jen potvrzením oprávněnosti a pravdivosti jejich kritiky, vyslovené také v Prohlášení.

V politické argumentaci prokuratury (a v celé kampani sdělovacích prostředků proti "Prohlášení Charty 77") má významné místo tvrzení, že text "Prohlášení" byl publikován v zahraničí a stal se podkladem k jakési "nenávistné antikomunistické a protičeskoslovenské kampani". Při tvrzení, že čs. orgány dostaly "Prohlášení" teprve poté, co se o něm psalo v cizině, je zamlčována skutečnost, že právě zásahem orgánů bezpečnosti bylo zabráněno řádnému předání "Prohlášení" jak Federálnímu shromáždění, tak vládě republiky a že právě tento zásah i další represivní kroky proti signatářům vyvolaly zvýšený zájem a zostřenou kritiku v zahraničí. Ne tedy zveřejnění "Charty 77", ale tyto skutečnosti a opatření, jakož i hlučná a nevěcná kampaň v ČSSR vedená proti "Chartě 77" mají odpovědnost za rozruch v zahraničí, přičemž je dobře známo, že kritika přichází také od přátel ČSSR a od pokrokových kruhů, mj. od některých významných komunistických stran.

Ukazuje se tak, že nikoli "Prohlášení Charty 77" a jeho zveřejnění v zahraničí, nýbrž především skutečnosti, jež kritizuje a jež jsou i bez něho dostatečně známy, a především způsob, jímž na toto prohlášení reagovala moc a oficiální propaganda v ČSSR, poškozují dobré jméno republiky ve světě, obzvláště v pokrokových kruzích. Nesdílíme názor, že kritika těchto skutečností ze strany demokratické veřejnosti za hranicemi má být považována za nepřátelskou kampaň, či za projev nepřijatelného vměšování. Dodržování mezinárodních závazků v oblasti lidských práv je, jak ukazuje i citovaný závěrečný dokument konference komunistických a dělnických stran Evropy, součástí úsilí o prohlubování procesu zmírňování napětí a mírového soužití, a proto i naše vláda a oficiální sdělovací prostředky neváhají kritizovat v jiných státech jevy, které považují za odporující těmto cílům. Také zveřejnění "Charty 77" v zahraničí není v rozporu s naším právním řádem, neboť odpovídá čl. 19 Paktu o občanských a politických právech.

Z těchto důvodů nepovažujeme stanovisko generální prokuratury k "Prohlášení Charty 77" za odpovídající Ústavě, ani právnímu řádu ČSSR; z politického hlediska je výrazem podjatého neobjektivního přístupu k věci. Žádáme Federální shromáždění o jeho přezkoumání.

Pokud jde pak o celou kampaň vedenou proti "Prohlášení Charty 77" ve sdělovacích prostředcích a oficiálních kruzích u nás, zejména pak o obviňování jeho autorů a signatářů z nečestných úmyslů, chceme podotknout: signatáři Charty své stanovisko vyložili, předložili je ústavním orgánům své země i její veřejnosti. Nemají se s čím skrývat a také nemluví za nikoho jiného než za své osoby, proto se také

podepsali plnými jmény – jak signatáři původní, tak ti, kdo právě v posledních dnech své podpisy připojili. Tím se liší od těch, kdo v srpnu 1968 podepsali jiný dokument, uveřejněný jen za hranicemi ČSSR; dokument, v němž, ač nepověřeni, hovořili jménem lidu, napadali tehdejší politiku vedení státu i KSČ a ospravedlňovali mocenský zásah zvenčí do záležitostí Československa. Je příznačné, že signatáři tohoto dokumentu dodnes zůstávají v anonymitě a jejich jména ani právní a politické zhodnocení jejich jednání nebylo zveřejněno.

Prof. Dr. Jiří Hájek
Prof. Dr. Jan Patočka

Na vědomí:
Předsednictvu vlády ČSSR
Generální prokuratuře ČSSR
ČTK

Provolání Marty Kubišové

Adresované všem zpěvačkám a zpěvákům zemí, které podepsaly "Závěrečný akt helsinské konference" a "Mezinárodní pakty o lidských právech".

Světová veřejnost je v těchto dnech československými úřady ubezpečována, že jsou v ČSSR plně respektována lidská práva. Už pouze můj osud vyvrací toto tvrzení.

Neztratila jsem ani hlas ani sympatie svých diváků, a přesto jsem musela opustit jeviště. Tehdy bylo bezohledně popřeno, aniž bych se čehokoliv dopustila, mé právo zpívat. Bylo mi dvacetsedm let.

Obracím se na vás, jako na idoly mladých lidí, přesvědčena, že cítíte svou odpovědnost. Potlačování lidských práv především je nesmatatelně poznamená. Je třeba tento proces zastavit. Každé sebemenší bezpráví může přerůst v nenapravitelnou křivdu.

Victor Jara neubráníl své právo na život. Podepsala jsem "Prohlášení CHARTY 77" s přesvědčením a vírou, že se všechny případy nerespektování lidských práv v Československu dají napravit – a byla jsem označena za zrádce vlastního národa.

Čekala jsem sedm let na spravedlnost – dočkala jsem se jenom další nespravedlnosti.

Jednejte, dokud je čas. Dopustíte-li, aby spravedlnost definitivně splynula s bezprávím, pak už nás nikdo neuslyší.

Marta Kubišová
zpěvačka

Praha, únor 1977

CHARTA 77 – Dokument č. 4

Diskriminace v oblasti vzdělání

Palčivým problémem v oblasti lidských práv je již léta trvající diskriminace při výběru mládeže na střední a vysoké školy. Každým rokem je možnost studia odmítnuta velkému počtu mladých lidí, kteří svými studijními výsledky, povahovými vlastnostmi, zájmem o vzdělání a úspěšně složenými přijímacími zkouškami prokázali způsobilost ke studiu.

Jde o diskriminaci, uplatňovanou již po řadu let proti dětem občanů nejrůznějších kategorií, do nichž režim dělí podle nevyhlášených, ale tvrdě uplatňovaných směrnic nepohodlné členy české a slovenské národní pospolitosti, a tím je nazákonně, ale o to účinněji zbavuje řady základních lidských práv, mezi jinými i práva na svobodné vzdělání pro jejich děti. Dříve to byly zejména rodiny tzv. kulaků, rodiny politických vězňů z různých procesů padesátých let, rodiny příslušníků západních armád druhé světové války, rodiny emigrantů, rodiny praktikující to či ono náboženské vyznání, atp. Dnes to jsou – a v masovém měřítku – zejména rodiny občanů, kteří se během roku 1968 angažovali ve veřejném, politickém, vědeckém, uměleckém životě.

Výtky, vznášené proti těmto občanům, neobstojí ani po věcné stránce, neboť k demokratickým principům, které hájili, se dnes hlásí mj. i podstatná část mezinárodního komunistického a dělnického hnutí, a ostatně je rozvíjela r. 1968 i vláda ČSSR, jejímiž místopředsedy byli v té době i dr. G. Husák a dr. L. Štrougal. Navíc zastánci demokratických principů nikdy nebyli a ani nemohli být za tuto svoji činnost otevřeně postaveni před soud a řádně odsouzeni, takže jejich diskriminování je často věcí libovůle a mnohdy i čirého vyřizování osobních účtů. Ale i kdyby šlo okutečně o osoby souzené a odsouzené, nemůže se jejich trest vztahovat i na osoby prokazatelně zcela nevinné, na jejich děti. Trestání těchto dětí v nejcitlivější oblasti – v oblasti jejich vzdělání a přípravy na život – je tedy nejen naprosto nezákonné, ale také se přiči všem představám o řádné, humánní společnosti, zejména o společnosti, která se prohlašuje za socialistickou. Je to jen akt msty, zastrásování a korumpování jak rodičů a učitelů, tak těch, kteří se do života teprve připravují a kteří se mají stát už v mládí poddajným nástrojem státní moci.

Osm let po vyhlášení politiky normalizace nejsou na střední školy v ČSSR přijímány děti, kterým v roce 1968 bylo 7-8 let a na vysoké školy studenti, kterým v roce 1968 bylo 10-11 let, a jejichž rodiče se zasazovali o demokratizaci našeho veřejného a politického života.

V dnešním systému přijímání na střední a

vysoké školy nejde o objektivní oceňování schopností, nadání a předpokladů uchazečů o studium, o správné využití, růst a rozmístění talentů, ale především – na jedné straně – o odměnu za politickou “angažovanost” a konformitu, a – na druhé straně – o trest rodičům za jejich politické názory, jestliže nejsou v naprostém souladu s dnešní politickou praxí.

Politicky motivované diskriminační sankce tak postihují nejcitlivější oblast lidských vztahů, oblast vztahů rodičů a dětí. Zastrášují rodiče i děti, vyžadují vnější poslušnost a pokrytecké postoje. Deformují charakter rodičů a dětí a mravně mají povahu podobnou té, v níž se ocitají lidé, kteří svým jednáním mohou ovlivnit osud rukojmí. Nutí rodiče i děti hrát ponižující komedii v zájmu získání studijních možností.

Diskriminace v přístupu ke vzdělání, nikdy plně veřejně nepřiznaná, ale o to důrazněji státním a politickým aparátem prosazovaná, je v rozporu s proklamacemi, že socialistická společnost si váží schopností všech svých občanů a že jim dává možnosti plně je rozvinout a uplatnit.

Místo nadaných a talentovaných uchazečů jsou dnes ke studiu přijímáni i uchazeči s podprůměrným až vyloženě špatným prospěchem, jestliže se oni nebo jejich rodiče angažují opravdově nebo předstíraně a jestliže jsou ochotni trpně přijímat a slovy schvalovat vše, co dnešní vedoucí politická garnitura hlásá.

Jako doklad diskriminace a současně protekcionismu lze uvést oficiální písemný pokyn ministerstva školství pro přijímací řízení ve školním roce 1976/77:

Podle tohoto pokynu například i uchazeč, který měl u maturisty i na střední škole všechny známky 1, složil v přijímacím řízení písemnou zkoušku na 1 a ústní na výbornou, ale nesplňuje “třídně politická kritéria”, má při přijímání na vysokou školu horší pořadí než uchazeč, který měl u maturity a na střední škole průměrné známky 2,7 (tedy např. žádnou jedničku a více trojek než dvojek), v přijímacím řízení složil písemnou zkoušku na nedostačnou a ústní zkoušku měl jen průměrnou, ale splňuje “třídně politická kritéria”.

Takovýto oficiální pokyn ministerstva školství nepodněcuje studenty střední školy ke studiu, ke zvyšování vědomostí, k píli – spíše naopak.

Kromě toho přispívají k nezákonnosti přijímacího postupu další faktory:

1) Pokyny a pravidla jsou tajná, a tak se vymykají veřejné kontrole, nemluvě o tom, že neinformovanost zmenšuje možnosti většiny žadatelů.

2) Celý postup přijímání je rovněž tajný a bez jakékoliv veřejné kontroly.

3) Nezveřejňují se ani skutečná čísla o počtu studijních míst a jejich obsazování, umělým snižováním počtu těchto míst v některých oborech, zejména v netechnických oblastech, se dále snižuje možnost přijetí pro politicky handicapované děti, což postihuje řadu skutečně speciálně nadaných jedinců, např.: jazykových, výtvarných, hudebních talentů atd. Je nutno mít na paměti, v řadě oborů je k vykonávání určité činnosti zapotřebí – podle našich zákonů a zvyklostí – nejen skutečného nadání a případně i pracovních výsledků, nýbrž zejména vysvědčení (např. při provozování hudby, výtvarných umění, ale i literární a překladatelské činnosti, atd.). Povážlivý je zde také moment celospolečenský, totiž to, že se zde uměle ochuzuje národní společenství o řádně školenou inteligenci v oblasti humanitních věd a umění.

4) Tajné je také v některých případech otvírání některých ročníků na určitých oborech, např. konkrétně studia dějin umění, kde se jeden rok oficiálně nepřijímaly ani přihlášky, ale pak byl ročník otevřen a obsazen výlučně dětmi, zejména dcerkami, z dnešních "prominentních rodin".

5) Je i řada případů, kdy se přijímají studenti z těchto kruhů bez obvyklého přijímacího řízení.

6) Možnost řádného studia politicky handicapovaných mladých lidí je zmenšována dále neopodstatněným podporováním dětí nenadaných, ale politicky "žádoucích". Tito studenti zabírají totiž místa zejména v prvních ročnících a později odpadají – přes různé další výhody, které se jim poskytují. Svědčí o tom vysoká "úmrtnost" studentů prvních ročníků, zejména u těch oborů, kde přece jen nelze zkoušky tak snadno obejít (medicína, technika). To je nejen mrhání finančních a jiných prostředků, které zatěžují nás všechny, ale také jedním ze způsobů, jak omezit přístup ke studiu mladým lidem z jiných kategorií občanstva.

7) To vše s sebou přináší všeobecnou degradaci lidských hodnot ve školství a vytváří příhodné podmínky pro protekcionářství všeho druhu. Šíří se pověsti i o úplatkářství. Tuto skutečnost lze ovšem jen obtížně prokázat. Ti kteří přiznají, že za úplatek dostali své dítě na vysokou školu (někteří se tím téměř pochlubí), současně prohlašují, že to veřejně nikdy nedosvědčí. Ministerstvo školství by ovšem mohlo a mělo najít cesty, jak tyto případy zjistit a přešetřit.

Demoralizující důsledky dnešního výběru na studium těžce poskožují morální profil mládeže. Mladí lidé se rychle učí účelově rozeznávat mezi krásnými oficiálními politickými proklamacemi a skutečností, která je s nimi v rozporu. Týká se to jak těch, kteří jsou nespravedlivě

diskriminováni, tak i nespravedlivě preferovaných.

Ve svých demoralizačních důsledcích postihuje celá praxe přijímání na školy také učitele, jimž tento vynucený postoj žáků znemožňuje kvalifikovaný pedagogický přístup. Zároveň je vhání do podobného mravního dilematu jako rodiče postižených dětí, neboť nerespektování citovaných postupů a pokynů by je ohrozilo existenčně.

Kromě svého příspěvku k všeobecné devaluaci morálních hodnot, k masovému pokrytectví a protekcionářství, má dnešní praxe výběru na studia ještě další závažné důsledky pro odbornou úroveň středních a vysokých škol. Má vliv i na odbornou úroveň absolventů škol v jejich budoucím působení i v praktickém životě. Celá společnost je ochuzována o tvůrčí síly, o talenty. Pro ekonomický a kulturní rozvoj státu, chudého na suroviny a ostatní extenzivní zdroje růstu, je zvláště závažné a alarmující. Ti, kdo jsou dnes odpovědni za hospodaření s naší nejcennější národní hodnotou – tvůrčími schopnostmi lidí – by si měli uvědomit, jaké obrovské a často nenahraditelné ztráty jsou tím působeny celé naší společnosti.

Ti, kdo rozhodují o způsobech přijímání na střední a vysoké školy, nejen nerespektují slavnostní mezinárodní přísliby našich nejvyšších státních funkcionářů, ale hrubě porušují i československé zákonné normy.

Jako signatáři CHARTY 77 žádáme:

1) aby byla zrušena všechna dosavadní diskriminační nařízení, směrnice, pokyny apod. školské správy o přijímání na studium, pokud jsou v rozporu s citovanými normami Charty o lidských právech, které po zákonném schválení a publikování Charty jsou dnes součástí čs. právního řádu. Zvláště aby byl uveden v život článek 26. Charty "Zákon zakáže jakoukoliv diskriminaci a zaručí všem osobám stejnou a účinnou ochranu proti diskriminaci z jakýchkoli důvodů".

2) aby bylo veřejně oznámeno v tisku, že ČSSR splnila závazek, který převzala podle článku 40. Charty: "Státy, které jsou smluvními stranami Paktu, se zavazují, že budou podávat zprávy o opatřeních, přijatých k uvedení práv uznaných v tomto paktu v život, a o pokroku, jehož bylo při užívání těchto práv dosaženo do jednoho roku ode dne, kdy se staly účastníky Paktu.

Pro ČSSR tedy nejpozději do 23. března 1977.

3) aby byla zřízena komise kvalifikovaných pedagogů a školských pracovníků, nezatížených diskriminační praxí při výběru na studia, která by vypracovala a uveřejnila objektivní analýzu dosavadní situace při přijímání na střední a vysoké školy a zhodnotila jeho důsledky pro vzdělanostní potenciál našeho národa i pro jeho další ekonomický, technický, vědecký, kulturní a morální vývoj.

4) aby – podle výsledků šetření uvedené komise – byla dána nespravedlivě diskriminovaným uchazečům možnost studovat.

Charta 77 považuje za účelné a prospěšné shromažďovat údaje o konkrétních případech diskriminace v oblasti vzdělání a seznamovat s nimi odpovědná politická a úřední místa s žádostmi o jejich přešetření a nápravu.

Signatáři Prohlášení Charty 77, vedeni upřímnou snahou konstruktivně a pozitivně přispět k řešení tohoto palčivého problému, aniž by si kladli jakékoliv jiné cíle a nároky politické a jiné, považují za svou morální a občanskou povinnost nabídnout svou pomoc při odstranění diskriminace při přijímání studentů na střední a vysoké školy.

Tento dokument považují za první podnět ke kvalifikovanému jednání, které by odstranilo nedostatky stávající praxe a uvedlo přijímání studentů na školy do souladu s Chartou o lidských právech, československým státem zákonně přijatou.

prof. PhDr. Jan Patočka DrSc dr. h.c.
prof. JUDr. Jiří Hájek DrSc

Příloha dokumentu č. 4: *Dodatek k "pokynům"*
Ministerstva školství

Na základě dodatečných pokynů Ministerstva školství žádáme, aby v souhrnném archu bylo u každého posluchače v rubrice "pozn." vyjádřeno příslušným písmenem zařazení každého posluchače do jedné z následujících skupin:

A – posluchači, kteří:

- 1) splňují třídně politická kritéria;
- 2) celkový prospěch u maturity a ze střední školy mají lepší než 2,00;
- 3) výborně vykonali ústní zkoušku a z matematiky lépe než s prospěchem 4 (1, 2 a 3).

B1 – uchazeči, kteří:

- 1) splňují třídně politická kritéria;
- 2) celkový prospěch u maturity a střední školy mají v rozmezí 2,00-2,70;
- 3) průměrně vykonali ústní zkoušku a z matematiky s prospěchem včetně známky 4.

B2 – uchazeči, kteří:

- 1) nesplňují třídně politická kritéria;
- 2) celkový prospěch u maturity a ze střední školy mají lepší než 2,00;
- 3) výborně vykonali ústní zkoušku a z matematiky složili lépe než s prospěchem 4 (tzn 1, 2 a 3).

C1 – uchazeči, kteří:

- 1) splňují třídně politická kritéria;
- 2) celkový prospěch u maturity a ze střední školy se pohybuje v rozmezí 2,00-2,70;
- 3) u ústní zkoušky neprospěli a matematiku složili na známku 4.

C2 – uchazeči, kteří:

- 1) nesplňují třídně politická kritéria;
- 2) prospěch u maturity a střední školy je vyšší než 2,70;
- 3) neuspěli u ústní přijímací zkoušky a matematiku složili na 4.

Policejní sledování

Dr. J. Obzina,
Ministr vnitra ČSSR,
Praha

Vážený pane ministře,

jsem nucen obrátit se k Vám jako ke kompetentnímu ústavnímu činiteli s dotazem, na jakém zákonném podkladě jsem od 25.II. t.r. obtěžován několika osobami, dávajícími najevo, že patří k státní bezpečnosti, aniž ovšem se mi jakožto takoví představili či legitimovali. Od 25.II. asi od 7.15 hodiny ranní až do noci stojí těsně před vrátky domu č. 11 v Kosatcově ulici, kde bydlí má rodina vůz Tatra 603, st. pz ABB-86-38, s posádkou obvykle tří osob. Kdykoliv vyjdu na ulici jsem sledován v těsné blízkosti dvěma z těchto osob a navíc jezdí za mnou celý vůz, ačkoliv jde o vzdálenosti několika desítek nanejvýše sta metrů – nákupní středisko, pošta, poliklinika. Pokud se omezují na tento doprovod, nestěžuji si, jakým dojmem to působí na okolí – není mou odpovědností. Zdá se však že zmíněné osoby se nemíní omezit uvedenými úkony. Možná, že k tomu mají i příslušné příkazy a proto můj dotaz. V oprávněné snaze udržovat své zdraví podnikám již 25 let téměř denně procházky, spojené s kondičním během několika kilometrů po trati mezi Zahradním městem a hostivařskou přehradou, kudy ostatně podobně chodí či běhají desítky jiných občanů. Když jsem se 25. února odpoledne asi v 17.00 vyšel na tuto obvyklou procházku, byl jsem sledován jak autem a pak pěšky dvěma osobami, které později nastoupily do zmíněného auta. Několikrát na trati během asi dvou kilometrů mě předjeli, pokoušeli se mně zabránit v pokračování běhu a kategoricky mi zakazovali běhat. Na můj dotaz po zákonném podkladě takového svévolného zákazu odpovídali, že se musím podříditi jejich příkazům, vyhrožovali "podražením nohou" či "něčím co uvidím" a nakonec mi jeden z nich, mohu jej identifikovat, stříkl do obličeje jakousi pálivou tekutinu, zanechávající nepříjemný pocit na oční sliznici, jež je v mém případě dosti citlivá vzhledem k tomu, že od mého věznění nacisty (1940-1945) jsem několikrát onemocněl silným krvácením sítnice. Toto chování osob, vydávajících se za orgány StB sledovala řada náhodných chodců a automobilistů na silnici Zahradní Město-Hostivař. V sobotu 26 a v neděli 27 února pokračovalo sledování. Jel jsem s rodinou do

rekreačního domku, jež mám v Krhanicích, okres Benešov. Kromě doprovodu ve vlaku stálo totéž auto, s výjimkou noci, u vchodu na pozemek, patřící domku.

V sobotu odpoledne mě v tomto domku navštívil dánský turista, odvolávající se na doporučení mých bývalých dánských a norských spoluvězňů odbojářů z let 1941-1944. Krátce po jeho příchodu objevilo se u vchodu na pozemek auto VB, a dva příslušníci VB vnikli bez mého povolení na pozemek, domáhali se vpuštění do domku aniž byli s to předložit příkaz prokurátora či jiný dokument takové vniknutí ospravedlňující. Přes protesty mé a mého hosta jej po identifikaci zadrželi a odvezli pryč do Prahy k výslechu, aniž byli s to uvést jakýkoliv zákonný důvod zadržení. Pokud tím měl být zahraničnímu publiku a zastupitelskému úřadu země zadrženého hosta podán názorný příklad toho, jak se u nás dodržuje mezinárodní

pakt o občanských a politických právech, článek 12 a 13, i příslušná část závěrečného paktu z Helsinek, popřípadě ukázáno, jak mírná je vůči skutečnosti kritika vyslovená v Chartě 77, nemohlo to snad být učiněno výrazněji. Považuji to za politováníhodné, informuji Vás o tom a opakuji svůj dotaz po zákonném podkladě uvedených aktů bezpečnostního aparátu. Ti, kdo tyto akce provádí, zůstávají v anonymitě a ne reagují na dotaz po zákonném důvodu svého jednání. Proto jsem nucen toto jednání považovat za svévolné a protizákonné a žádat o ochranu proti této zvěli a bránit se všemi zákonnými prostředky, zaručenými mi naším právním řádem.

Dr. Jiří Hájek

Kopie: Předsednictvo vlády ČSSR,
Předsednictvo Fed. Národního shromáždění

Praha, 6. března 1977

Charta 77 – dokument č. 5

K Prohlášení Charty 77 ze dne 1-1-1977 se připojili další občané*.
Uvádíme ty, kteří souhlasili s tím, aby jejich jména byla zveřejněna.

Prof. PhDr. Jan Patočka DrSc. dr.h.c. v.r.
Prof. JUDr. Jiří Hájek DrSc. v.r.

Edmund Bauer, duchovní
Jan Bednář, studijící
Josef Bednařík, dělník
Jindřich Belant, zámečnick
Jarmila Belíková, psycholožka
dr. Václav Benda, filozof a matematik
Marie Benetková, v domácnosti
Ivan Binar, učitel
Tomáš Bísek, duchovní
Zbyněk Benýšek, výtvarník
Pavel Blatný, akademický malíř
Antonie Botová, programátorka
Zdeněk Bonaventura Bouše, duchovní
Helena Bukovanská, výtvarnice
ing. Jaroslav Bureš, ekonom
Daniela Brodská, duchovní
Petr Brodský, duchovní
Tomáš Brunclík, filozof
Daniela Cíhová, úřednice
Miloš Čečrdle, dělník
dr. Stanislav Čihák, filozof
Věra Daněčková, dělnice
Blanka Dobešová, knihovnice
Josef Doležal, býv. státní zaměst.
Růžena Drozdová, novinářka

Jan Fábera
Jaroslav Fic, technik
Antonie Fischerová, důchodkyně
Miluše Fischerová, býv. pol.
Miloš Fládr, sociolog
Karel Freund, dělník
Milena Ceussová, úřednice
Jan Glanc, dělník
Václav Hejda, býv. státní zam.
Vilém Hejl, spisovatel
dr. František Helešic CSc, věd. prac.
Pavel Heřman, dělník
Pavel Hlaváč, duchovní
Věra Hlaváčková, studující
Milada Horáková, pracovnice služeb
Emil Horčík, pomocný dělník
Vladislav Horný, dělník
Miroslav Hraban ml., pomocný projekt.
Jan Hrabina, lepič plakátů
ing. Tomáš Hradílek
ing. Alena Hromádková, socioložka
Karel Hruška, dělník
František Chalupecký, dělník
Petr Chudožilov, spisovatel
Přemysl Janýr, dělník
Rudolf Jaroň, novinář
Tomáš Jína, technik
Miroslav Jirounek, dělník
Libor Junek, dělník
Jan Just, dělník
Jaroslav Kabelka, dělník
Jindra Kadlecová, knihovnice

* Původní seznam signatářů Charty 77 byl uveřejněn v Listech č. 1 z února 1977 (str. 3-4). Další seznam byl uveřejněn v Praze v dokumentu Charty 77 č. 7 ze dne 15. března 1977. Přineseme jej v příštím čísle Listů.

Eva Kantůrková, spisovatelka
Jan Kapek, technik
Olga Králíková, malířka
Jakub Kaše, úředník
Ludvík Kavín, býv. politický pracovník
Milan Kayser, dělník
Jan Keller, duchovní
Marta Kellerová, v domácnosti
Jan Kindl, expedient
Mojmír Klánský, novinář
Vilma Kohsová, dělnice
Alexandr Komaško, geofyzik
Petr Kopta, překladatel
Vladimír Jos, úředník
Petr Kouba, malíř
Jan Koudela, úředník
Alena Koudelová, úřednice
Bohumil Koutný, úředník
Karel Kovářík, býv. politický pracovník
Václav Kozák, technik
Jan Kozlík, revizní technik
Milan Král, dělník
Alexandr Kramer
Bohumil Kratochvíl
dr. Jaroslav Krejčí CSc, historik
ing. Petr Krejčí, výzkumný pracovník
Jan Křelina, dělník
doc. ing. Karel Kříž CSc, ekonom
Lumír Kučera, dělník
Jaroslav Kukal, elektromontér
doc. dr. Miroslav Kusý CSc, filozof
doc. dr. Václav Lamser, DrSc, sociolog
Karel Lánský, novinář
ing. Karel Lánský
dr. Vasil Latta, právník
ing. Jan Litomiský, agronom
Andrej Lukáček, duchovní
Vladimír Macák, automechanik
Richard Macek, dělník
prof. dr. Josef Malický, matematik
František Mareček, dělník
Karel Marek, dělník
Jiří Mareš, dělník
Jan Mařík, dělník
Petr Mašek, dělník
Michal Matzenauer, dělník
Jitka Matzenauerová, knihovnice
Marie Matzenauerová, duchovní
František Maxera, výtvarník
Marta Mazánková, akadem. malířka
Vladislav Merhaut, technik
Otakar Michl, programátor
doc. dr. Karel Michnák, filozof
Stanislav Milota, kameraman
ing. Ivan Miluška, programátor
Ervín Motl, novinář
Věra Münzová, duchodkyně
Rudolf Münz, duchodce
Helena Němcová, novinářka
Jiří Novák, topenář
Jiří K. Novák, akademický malíř
Jaroslava Nováková
Zuzana Nováková, zahradnice
Josef Opočanský, dělník

Petr Ouda, topenář
ing. Zdeněk Pacina, úředník
ing. Jiřina Pacinová, úřednice
ing. Blanka Pavlů, úřednice
Jan Pellant, topenář
Pavel Pěkný, dělník
Miroslav Petříček, technik
Irena Petřinová, novinářka
dr. Zdeněk Pinc, sociální pracovník
Bohdan Pivoňka, duchovní
Dana Podobská, zdravotní sestra
Rudolf Poláček, řidič
Jiří Polma
Jiří Popel, dělník
ing. Václav Povolný, programátor
Karel Prášek, novinář
Petr Prokeš, filmový laborant
Helena Proková, chemička
Václav Pulda, dělník
Petr Ragan, lodník
Marie Raganová, technická pracovníce
Miroslava Rektorisová, novinářka
dr. Vladimír Richter, býv. polit. prac.
Milan Roček, konstruktér
ing. Pavel Roubal, technik
ing. Věra Roubalová, technička
Jan Ruml, skladník
dr. Tomáš Růžička CSc, fyzik
ing. Pavel Ryba, agronom
Alena Rybová, v domácnosti
doc. dr. Marie Říhová CSc, lékařka
ing. Naděžda Sáblíková
Stanislav Sadílek, fotoreportér
Hubert Sádlo, dělník
dr. Pavel Seifert, historik
dr. Aleš Sedlák CSc, pedagog
Ivo Semorád, lesní dělník
Naděžda Schulzová, odborná asistent.
Miroslav Skalický, dělník
Květa Slabá, kadeřnice
Miroslav Slavík, prodavač
Otakar Slavík, výtvarník
ing. Marie Soukupová, technička
Karel Stach, kameraman
Andrej Stankovič, básník
Josef Steklý, výtvarník
ing. Stibic CSc, vědecký pracovník
Jarmila Stibicová, učitelka
Rudolf Straka, býv. polit. pracovník
Antonín Svárovský, akadem. malíř
Hana Svobodová, vyučující
Xenie Svobodová, úřednice
Vojen Syrovátka, duchovní
Dorka Syrovátková, zdrav. sestra
Anna Sabatová st., novinářka
Jan Šafrata, technik
František Šilar, abs. Komenského bhl.
ing. Karel Šling, ekonom
Vlastislav Šnajdr, měřič
dr. Stanislav Štěrba
Věra Šubrťová, dělnice
Olga Šulcová, novinářka
Zdislav Šulc, novinář
Jaroslav Šváb, dělník

Jiří Švejda, dělník
Petr Taťoun, dělník
Jan Thoma, dělník
Tomáš Toulec, technik
Jana Toušková, tlumočnice
Ladislav Uruba, býv. politický pracovník
Luisa Urxová
Pavel Uxa
Zdeněk Vaculík, instalatér
Vlastislav Valtr
Miloslav Našina, absolvent Komenského bohosl.
fakulty
Jan Velát
B. Verner, fyzik
Jan Vít, novinář
Václav Vlk, učitel
Josef Vondruška, malíř pokojů
Květa Voříšková, dělnice
dr. Tomáš Vrba, sociální pracovník
Josef Vydrář, profesor v.v.
Robert Wittmann, hlídač
Vladimír Zavadil, dělník
František Zavadil, dělník
dr. ing. Artur Zdráhal, dělník
Marie Zdráhalová, dělnice

V Praze dne 1. února 1977

Dopis komunistickým stranám Evropy

Vážený soudruzi,

obracíme se k Vám jako k účastníkům konference komunistických a dělnických stran, která se konala v červnu minulého roku v Berlíně, neboť jsme jako komunisté v situaci, kdy v rozporu s duchem i výslovně formulovanými závěry této konference musíme čelit nespravedlivým a lživým obviněním, která vůči nám vznáší současné vedení KSČ.

Berlínská konference vyzvala všechny komunisty k důslednému uskutečňování principů, obsažených v Závěrečném aktu helsinské konference z roku 1975 a výslovně prohlásila, že úspěch tohoto úsilí závisí na tom, "jak důsledně a přesně budou všechny zúčastněné státy dodržovat deset dohodnutých principů a uvádět do života všechna ustanovení Závěrečného aktu, která tvoří jediný celek". Mezi tyto principy zcela nepochybně patří i zásada dodržování mezinárodně uznaných lidských a občanských práv v kterékoli zemi. Berlínská konference výslovně vyzvala komunisty a všechny pracující, aby bojovali za "ratifikaci a přísné dodržování mezinárodních smluv o lidských právech, vypracovaných OSN, všemi evropskými státy". Všichni účastníci souhlasili s formulací v závěrečném dokumentu berlínské konference, kde se výslovně říká, že to "odpovídá zájmům boje dělnické třídy a všech pracujících za reálná sociální a politická práva".

Tento postoj k problému lidských práv uznalo

tedy i vedení KSČ na berlínské konferenci za postoj, odpovídající třídním zájmům pracujících. Přesto však totéž vedení KSČ pod heslem třídního přístupu k věci rozpoutalo nyní v Československu represivní a pomlouvačnou kampaň proti komunistům i dalším občanům, kteří se v "Prohlášení Charty 77" dovolávají mezinárodních paktů o lidských a občanských právech, jež měla berlínská konference na mysli a které ČSSR ratifikovala a v úřední Sbírce zákonů (č. 120/1976) vyhlásila za platné i v Československu.

Signatáři "Charty 77" poukázali – zdaleka ne poprvé – na to, že v Československu existují po roce 1968 velké skupiny občanů, kteří jsou nejrůznějšími způsoby pro své přesvědčení diskriminováni. Nejčastěji proto, že nikdy neuznali za správnou vojenskou intervenci pěti států Varšavské smlouvy v srpnu 1968 a naopak jsou přesvědčeni, že politika KSČ před srpnem 1968 byla v souladu se zájmy a potřebami rozvoje socialistické společnosti v československých podmínkách. Trvají zejména na tom, že socialismus musí vedle ekonomicko-sociálních práv zajistit občanům i větší míru politických a občanských svobod než kapitalismus.

Komunisté, kteří byli za takový postoj v roce 1970 zbaveni členských legitimací KSČ, se aktivně podílejí na snaze ostatních občanů o praktickou realizaci mezinárodně uznaných politických a občanských práv a proto se mnozí z nich také podepsali pod "Prohlášení Charty 77". Boj proti jakékoli diskriminaci občanů za jejich přesvědčení považují za oprávněný právě z hlediska potřeb rozvoje socialismu. Naopak kroky politického vedení – policejní represe, propouštění z práce, šikanování rodinných příslušníků, veřejné označování signatářů "Charty 77" za zrádce lidu, agenty imperialismu a kontrarevolucionáře – považují za praxi, která vážně diskredituje socialismus nejen v Československu, ale v celé Evropě, a poškozuje tedy i zájmy stran, které představujete. Taková praxe nemůže být proto jen vnitřní záležitostí KSČ, ale je to záležitost celého komunistického hnutí.

Protesty proti politické diskriminaci v Československu jsou plodem politiky, která zatvrzele odmítá po léta věcně a demokraticky jednat o některých vážných politických rozporech v zemi. Namísto řešení problémů potlačuje a zastrahuje ty, kdo na problémy poukazují. To však je politika, která stále znovu končí ve slepé uličce. Domníváme se, že jediným východiskem je vytvořit podmínky pro věcné a demokratické jednání o doposud zastíraných politických problémech v Československu.

Vyjadřujeme svůj dík těm bratrským stranám, které již v evropském komunistickém hnutí aktivně podporují toto stanovisko. Je to stanovisko, které je v souladu s duchem i politickým smyslem závěrů berlínské konference evropských komunistických a dělnických stran.

Žádáme Vás, vážení soudruzi, abyste užili všech prakticky účinných prostředků, jimiž můžete pomoci k tomu, aby i vedení KSČ postupovalo v souladu s politickým smyslem závěrů této konference. Aby byli propuštěni na svobodu občané, uvěznění v souvislosti s policejními zásahy vůči signatářům "Charty 77", mezi nimiž je i člen ÚV KSČ z roku 1968 F. Pavlíček. Aby byly zrušeny výpovědi z práce, zastaveno existenční pronásledování, pracovní i občanská diskriminace z politických důvodů. Aby černé nebylo vydáváno za bílé, aby naše politické úsilí o dodržování závazků z Helsinek nebylo vyhlašováno za službu imperialismu a válce; aby naše úsilí o respektování zvláštních, československých podmínek pro rozvoj socialismu nebylo vydáváno za snahu o kontrarevoluci.

Jsme hluboce přesvědčeni, že jestliže se v Československu nenajde pozitivní východisko v nynějším sporu mezi politickou mocí a občany v otázce lidských práv, poškodí to znovu a velmi vážně zájmy socialismu a komunismu v celé Evropě.

V Praze, v únoru 1977.

Členové Ústředního výboru KSČ do roku 1969:

Jiří Hájek, Jiří Judl, Oldřich Kaderka, Vladimír Kadlec, František Kriegel, Zdeněk Mlynář, Václav Slavík, Bohumil Šimon, Josef Špaček, František Vodsloň, Jiřina Zelenková.

Dopis Jiřího Müllera

Brno, 23.2.1977

Politický výbor

Komunistické strany Velké Británie

Vážení soudruzi,

dne 20.2.1977 jsem byl po předchozím sledování zadržen na 3 hodiny čl. bezpečností, fyzicky napaden a podroben osobní prohlídce, při níž mi mimo jiné byly odebrány i 4 výtisky deníku Morning Star ze dne 9, 10, 11 a 12.2.1977, dále překlady několika dopisů čtenářů týkající se kampaně čl. úřadů proti signatářům Charty 77 a překlad Prohlášení Politického výboru KS Velké Británie k těmto.

Zmíněné dokumenty byly zabaveny pro jejich "státobezpečnostní charakter" tj., jak mi bylo vysvětleno, protože jsou v rozporu s politikou KSČ.

Jsem signatář Charty 77, propuštěný v prosinci 1976 po pěti letech věznění za svoji politickou činnost. Cítím svou povinnost, sdělit Vám, že dokumenty Vaší strany jsou předmětem persekuce čl. občana.

Jiří Müller

Jiří Müller
Jana Babáka 3-5
616 00 Brno

ČERSTVÝ VÍTR

Rádi uveřejňujeme obecnou část dopisu mladé osoby v ČSSR o tom, jak prožívá léta "normalizace" i náhlý vpád Charty 77 do života její generace. - Red.

"Drahá přítelko,

tak, jako vlky z lesů žene hlad, existují snad i závany třeskuté zimy, které dlouho mlčící přátele nutí po dlouhé době se ozvat, dát vědět o sobě a svém bytí ve světě.

Začínat něco takového po několikaletém odmlčení s sebou přináší touhu říci všechno, touhu hned vzápětí zmařenou nereálností toho blouznivého přání. Ozývám-li se teď, není to tedy z potřeby sdílet s někým vzpomínky na vlastní osudy, ale spíše z nutnosti narušit vnucenou izolaci.

* * *

Letos v lednu zaválo opět vlaze a čerstvěji. A hloupá reakce zdejších sdělovacích prostředků na Chartu 77 vzbudila v mnohých zadupaných občanech (kteří ani zdaleka netušili, že by mohli být subjektem jakýchsi práv) škodolibou radost nad hystericky prskajícími redakturky, kteří ani za sedm osm let nepřiřostli nikomu k srdci. A vzhledem k tomu, že i v očích lidu existuje ztotožnění redakturčích výtvorů s oficiální politikou, týkala se tato škodolibost hlavně těch pánů, co tentokrát zůstali za bukem, odkud (snad) napovídáním řídili tu monstrózní kampaň. Místy se i zazdalo, že maličko opadly kalné vody strachu. Stalo se, že někdo promluvil nahlas v tramvaji a druhý reagoval vtipnou furiantskou poznámkou. Někdy narážka v knihkupectví mohla přinést úsměvnou odezvu. A pokud jste si půjčovali v knihovně Zákon o SNB, Trestní řád a "Stodvacítku" (dva mezinárodní pakty o občanských právech) - která samozřejmě není ("Bylo jich nějak málo, co vytiskli") - dočkali jste se sympatizující odezvy, neboť z výběru četby je zcela jasné, co jste zač. Jak se i tady potvrzuje, že život je komunikace, a že právě ta nám už tak dlouho chybí i mezi námi!

Stupňující se zuřivost výpadů oficiálních sdělovacích prostředků spolu s psychickým terorem organizovaným nejspíš odkudsi ze smrduté stoky uprostřed Prahy některé právě vzhlednuvší zarazila, jiné podnítila právě svou nehorázností k aktivnějšímu projevu nesouhlasu. Někdy to znamenalo dodatečný podpis pod Chartu, jindy skromnější spolupráci v jejím rozšiřování.

Chceme-li využít českého přísloví o kameni, hejnu hus a té potrefené, potom třeba říci, že koncem ledna se stalo kejhání rozhlasu, televize, novin i časopisů nesnesitelným. Bylo příliš hlasité, příliš nechutné a příliš hloupé. Začali se pokoušet zapůsobit na nejprimitivnější složky davu – závist, pruderii, senzacechtivost a zvrácenou romantiku. Tady už je také třeba začít mluvit o metodách mafie, i když zkušenost nám říká jasně, kdo zde vlastní sdělovací prostředky, policii, železnice a pracovní síly. Bylo by však možno vyvodit z toho logický závěr, ve kterém by se asi hovořilo o gangsterských metodách nové vládnoucí třídy. Nicméně by mělo každého udivit, proč tak silný stát, jako je tento (a on skutečně silný je), se cítí nucen uchýlovat se k takovým metodám jen proto, aby umlčel skupinku jednotlivců. (Přestože sám do omrzení opakuje, jak bezmocná a slabá tato skupinka je, musí mu být také zcela jasně, že mlčet se nebude).

Musí být cosi prohnílého v tomto státě, když ho tak mírně zákonné upozornění natolik vyvede z míry. Mnozí si dnes říkají, že jsou pánové z Hradu v koncích: tím, že spustili kanonádu na Chartu, prošvihli jedinou rozumnou reakci – zalézt do Daliborky a být potichu. Švejkovská škodolibost lidu pošeptává (poněkud nahlas) dole v podhradí, že se šeredně zapletli: ať teď udělají co udělají, vždycky to bude špatně.

Odpůrci Charty vládnou toliko *hrubou* silou. Jestliže uveřejní ve víkendovém plátku fotografie, které mají zostudit známého spisovatele, signatáře Charty, svědčí to právě o jejich slabosti, jež je vede k užití nejspinavějších způsobů boje. Potizákonné zabavování fotografií, negativů, písemností a jiných předmětů při nezákonných domovních prohlídkách – to je gangsterství. Držet jiného spisovatele svévolně několik dní ve vězení, aniž je obviněn z trestného činu, je gangsterství. Držet ve vězení jako rukojmí dramatika Václava Havla, mluvčího Charty, bez jasného obvinění a s omezenou možností obhajoby – gangsterství, ale běda tomu, kdo by chtěl zvat věci pravými jmény. Případy Ludvíka Vaculíka, Karola Sidona, Václava Havla, Jiřího Lederera, Františka Pavlíčka, Otty Ornesta a dalších jsou ty nejkřiklavější. Další jsou oběťmi “papírových perzekucí” (odebírání řidičských průkazů, telefonních linek, propouštění ze zaměstnání atd.) a opakovaných výslechů. Zastrásování, vydírání, anonymní teror – to už je zřejmě na denním pořádku.

Až dosud zde mnozí žili v domnění, že se alespoň dodržují naše natahovací gumové zákony. Teď nás přesvědčili, že nikoliv. Bude-li rozšiřování Charty například kvalifikováno jako pobuřování, může to být sazba do tří let; dají-li si víc práce a vysvětlí to jako podvracení, bude to až pět let. A když jim to bude v nějakém lahůdkovém případě stát za to a “dokáží” vám, že to bylo “ve spojení s cizím

činitelem” nebo ve větším rozsahu, pak těch let může být i deset.

* * *

Kdo a kolik z československých občanů si stále uvědomoval srpen 68? Kdo se zatěžoval tím, že si chce být každým okamžikem vědom světa, v němž žije, se vším všudy? Tedy i s tím vědomím, kdo je právě ve vězení, na jak dlouho, a co teď asi cítí. I s tím vědomím, že před osmi lety už několik dní nežil Jan Palach. Proti tomuto vědomí působí onen strach zahrnutý v lidech. Nedefinovaný, často jen tušený. Tušený strach ze ztráty dobrého či relativně dobrého místa. Strach, že nebudou-li se řádně přetvařovat, ohrozí eventuální studia svých dětí nebo si výrazně zhorší své vlastní pracovní možnosti; strach z toho, co všechno je na ně připraveno v jakémsi podzemním skladišti represí kdesi za Prahou.

Nabylo to už obludných rozměrů. Nespasí tě dnes ani naprostá pasivita, musíš být naopak aktivní, aspoň zdánlivě a neupřímně, na druhou stranu, *proti* sobě, nebo... Jen to “nebo” málokdo vyzkouší. A najde-li se takový, může se stát terčem výčitek svého okolí, které se domnívá být jím ohroženo, ale jemuž ve skutečnosti jde i o obranu té pokřivené “rovnováhy” osobnosti, těžce nabyté v ovzduší psychického teroru a nyní *skutečným* postojem bližního znovu rozkolísané. Ten, kdo odmítá hrát pokryteckou hru ustrašenců, stává se nebezpečím pro falešnou integritu jejich osobností, neboť ukazuje onu staronovou možnost občanského postoje, kterou každý z nich vytěsnil, ale dosud o ní ví. Tak se ze všech stran snesou “ohrožení”, a celou škálou argumentů, od výčitek, přes opatrnické nabádání k vyčkávání, po pohrdání “fanfaronstvím” vysvětlují chybnost rovného stanoviska “Čeho tím dosáhneš?! Jsi slabý; vždyť všichni to dělají tak jako my; jsi sám; co to má za smysl? Dělej a mysl si svoje; podepiš a mysl si svoje...”. Nastupuje masová zmanipulovaná pasivita. Z této zkušenosti vzniká dojem, že rozhodne-li se národ už předem k *pasivní* rezistenci, jak se zřejmě stalo u nás po srpnu, zbývá mu z ní po několika letech už jen ta *pasivita*, což byl náš případ ještě před několika měsíci. Vždyť i tato proměna přídavného jména v podstatné nám nepřipadá neznámá v klimatických podmínkách brdské pahorkatiny.

Snad tedy dnešní zvýšený zájem o aktivní společenské dění, rozšíření okruhu lidí usilujících o vymanění sebe i druhých z vlády strachu a o formulaci alespoň těch nejzákladnějších vnějších předpokladů rozvoje jednotlivce i společnosti napomůže občanům této země k znovudosažení vědomí lidské důstojnosti. To je možno zatím, přes všechny represálie, považovat za jednu ze zásluh Charty 77.

Praha, únor 1977

Zkušenosti s petičním právem v Říši Velkomoravské

Jiří Hochman

K zajímavým etapám našich dějin patří ta, kdy na území říše Velkomoravské dočasně prodlévala vojska kumánská.

Kumáni se chovali po svém. Na začátku sice poněkud pobořili Velehrad, avšak později se zajímali hlavně o kuřinec. Celá říše sbírala pro Kumány kuřinec. Na co to potřebovali, můžeme se jen dohadovat. Kdožví, bylo-li to vůbec radioaktivní.

Velkomoravská veřejnost nebyla Kumánům nakloněna. Aby u nás měli příznivě nakloněného aspoň někoho, vybrali nám Kumáni vládu. Kdo v ní byl, to se již zapomnělo. Hlavní je, že si pamatujeme aspoň Kumány.

Tato vláda, aby se Kumánům zavděčila, jednoho dne nařídila, aby každý, kdo nemá Kumány rád, se šel i s rodinou oběsit.

Na tomto opatření si zaslouží pozornost jeho přímočarost, neboť tehdejší vláda po nikom nechtěla, aby pomalu chcípala hlady, nýbrž nařídila, aby se rovnou odkrouhnu, což bylo relativně humánní.

Kumány sice neměl rád nikdo, ale těch, kteří na tom veřejně trvali, zbylo nakonec málo. Soudobý časopis napsal, že to byla hrstka ztroskotanců, kteří nenašli cestu ke spolupráci. Věru zajímavě řečeno.

Pod dojmem své blízkosti se kontumace sepsali ztroskotanci supliku, v níž prosili, aby aspoň jejich děti do desíti let se nemusely vešet s celou rodinou, nýbrž odděleně.

Pak se obrátili na své spoluobčany, zvláště významné, aby supliku podepsali. Budete-li s námi solidární, možná, že nás i ušetří, pravili ztroskotanci.

Významní Velkomoravané však projevíli rozvahu.

Jen žádný radikalismus, řekl jeden. Na to jsme nedávno doplatili. Pak se omluvil, že nemá čas, potože ho předseda vlády pozval na podzimní lov baletek na Konopišti.

Určité oběti jsou nezbytné, řekl jiný, po němž Kumáni zatím nechtěli, aby se šel oběsit. Hlavní je zbytečně ten ksindl nedráždit, dodal však se solidárním úsměvem. A nepodepsal.

Jeden populární pěvec, když ho prosili, aby se za ně vzal, řekl, že hlavou zeď neprorazíš a že nutně potřebuje ještě jednoho mercedesa.

Jedna pěvkyně, rovněž populární, poukázala v té souvislosti na to, že už je jí skoro čtyřicet a že si staví v Jevanech barák za dva miliony.

Požádali také jednoho hudce, proslaveného až v Samarkundu. Hudec se zamyslel a řekl, že nemůže udělat nic, čím by utrpělo umění,

a že má z Rakouska objednané originál stradivárky.

Jednoho kulturního činitele zastihli při oslavě 60. narozenin, ale ani on supliku nepodepsal. Mám fungl novou devatenáctiletou manželku, řekl jim. Uznejte, pánové, že v případě náhlé finanční tísně by mi mohla utéct s nějakým kolaborantem. Uznali to.

Nejvíce čekali ztroskotanci od jednoho, o jehož moudrosti se většinou nepochybovalo. Když mu řekli, oč jde, řekl jim: Pánové, představte si, že se vám chce na záchod. Ale ten je na dvoře, a tam pobíhá rozzuřenej bejk, a vy máte navíc červeně župan. Polezete tam?

Když mu řekli, že někdo musí, zabouchl dveře, viditelně rozhodnut po... se přímo doma.

Tak zbyli ztroskotanci sami, a podali supliku.

Jak se očekávalo, Kumáni a jejich domorodá vláda měli pěnu u úst. Jednomu tajemníkovi z toho prasknul žlučník.

V té chvíli přišel jeden snaživý policejní úředník na nápad, sepsat antimanifest, který by žádal, aby se ztroskotanci oběsili dvakrát za sebou, a vyzvat obyvatelstvo, aby to podpořilo.

Tehdy se ukázalo, že již v říši Velkomoravské, a zvláště pod Kumány, bylo mnohem jednodušší sbírat podpisy pro vládu než naopak. Děti jako argument nemají tu váhu jako nemovitosti, což ovšem formuloval do poučky již dr. Ladislav Rieger.

Velkomoravané jako jeden muž podepisovali antimanifest, jen to hučelo. Podepisovali, a druhou rukou brali honoráře, gáže a prémie. Někteří nedostali na ruku nic, ale doufali, že se na ně bude pamatovat příště. I důchodci podepisovali, sypající přitom ptáčkům. Nejznámější osobnosti byly přitom filmovány, aby je bylo možné ukázat celému národu v televizi.

Tak podepisoval jeden operní pěvec, zpívaje přitom svým slavným hlasem slavnou árii, že náš drahý národ nezhyne. Za ním ukázali toho, který varoval před rozzuřeným býkem. Jeden běžec dlouhých tratí přitom dopředu odvolal všechno, co by případně mohl v příštích patnácti letech říci ošklivého o Kumánech. Jeden boxer si přitom dal závazek, že přeplave finskou zátoku. Kterým směrem, to neřekl.

Kumáni, bohužel, k této dobré vůli lidu velkomoravského, a zvláště jeho elity, později nepřihlédli. Tradici však v nás, naštěstí, nepotlačili.

(1977)

STŘÍPKY OKOLO CHARTY 77

STRYPTÝZOVAT je nový pojem normalizační praxe v Československu. Znamená odhalit a zdiskreditovat osobně politické odpůrce vytažením pomluv, osobních poměrů, stavu majetku atd. Tento pokyn byl dán tisku na poradě šéfredaktorů na ÚV KSČ dne 9. února a začal být realizován ve sprostých útocích na Pavla Kohouta, Ludvíka Vaculíka, Václava Havla, Zdeňka Mlynáře, Františka Kriegela a další. Další pokyn zněl obviňovat signatáře Charty 77 ze "sionismu" a navodit atmosféru, aby lidé žádali jejich vystěhování do Izraele.

ZINA KOČOVÁ studentka, signatářka Charty 77, která pracovala doma na diplomové práci byla obviněna z příživnictví a odvezena násilím na venerologii k testům.

KONTROLA dopisů signatářů Charty 77 se nyní provádí docela bezostyšně pod záminkou, že prý lidé jako Šilhan, Vaculík a další musí být "chráněni před zlobou lidu". Kontrola se však vztahuje i na řadu lidí, kteří podepsali prohlášení proti Chartě 77, na př. na herce Vinkláře, prý proto, aby se těmto "obětavým lidem nervově ulehčilo".

PROKOP DRTINA bývalý ministr, dnes 84-letý, nepodepsal Chartu 77, jak tvrdilo Rudé právo. Napsal však do redakce RP, že sice dokument nepodepsal, ale že s ním souhlasí.

NA BURŽOASNÍ POZICE prý sklouzly některé západní komunistické strany, jako na př. Itálie, Francie, Španělska a Anglie, které nechápou, že za Chartou 77 je třídní boj a zastávají se signatářů Charty 77. Říká se to v brožuře o Chartě 77, která přichází do základních organizací KSČ jako dokument "pro interní potřebu".

LUBOMÍR ŠTROUGAL je sice stále v čele vlády, ale bezpečnost mu věnuje stálou pozornost. Při výsleších na zatčeného ing. Josefa Grohmana (viz Listy č. 1/77) se pracovníci bezpečnosti vyptávali také na předsedu vlády. K tomu zřejmě museli mít souhlas z vyšších míst.

ING KAREL ŠLING syn popraveného Oty Šlinga napsal 17. ledna 1977 v Praze otevřený dopis šéfredaktorovi Rudého práva O. Švestkovi, ve kterém protestuje proti obsahu a stylu článku "Ztroskotanci a samozvanci". Rovněž tak jeho matka, Marian Šlingová, vdova po popraveném Otě Šlingovi a jeho bratr Jan, oba žijící nyní v Londýně, protestovali proti pokusu čs. rozhlasu obnovit platnost zločinných rozsudků z t.zv. Slánského procesu.

VILÉM SACHR generál poručík v záloze, napsal 4. února prezidentu republiky G. Husákovi dopis, ve kterém vysvětluje, proč podepsal Chartu 77 a jak represe postihla celou jeho rodinu. Svůj dopis končí: "Vím, že můj osud je kopií osudů desítek dalších a možná i stovek, o kterých ani nevím. Přál bych si, aby se už nikdy neopakovala hrůzná padesátá léta a aby se skončilo se vším, co mnohé postihuje po roce osmašedesátém. A Vy, pane presidente, máte možnost tomu všemu zabránit". Jako odpověď na tento a další dopis V. Sachra vydal G. Husák rozkaz č. 004/1977, kterým se degraduje generál-poručík V. Sachr na vojáka v.v. a odnímají se mu všechna udělená vyznamenání.

V GYMNAZIU JANA NERUDY v Praze přijali svazáci a učitelé tuto krásnou rezoluci "Přečetli jsme si s rozhořčením články Rudého práva a odsuzujeme ty, co podepsali Chartu 77. Žádáme důsledné plnění dohod, podepsaných naší vládou v Helsinkách". Z jakýchsi důvodů tato rezoluce v tisku citována nebyla.

LISTY (řídí Jiří Pelikán s redakční radou) vycházejí jako dvouměsíčník a jsou určeny především čtenářům v Československu. Přečtěte a předejte známým!

V ZAHRANIČÍ je možno časopis objednat za roční předplatné

20, - DM (nebo ekvivalent v cizí valutě) pro evropské země

25, - DM pro USA, Kanadu, Izrael a j. zámořské země (letecky)

27, - DM pro Austrálii, N. Zéland, Jižní Afriku a Již. Ameriku (letecky)

Předplatné a příspěvky na tiskový fond posílejte na

LISTY, PSchA München 112 76-802 složenkou nebo.

LISTY, Konto No 112844, Bayerische Vereinsbank, Leopoldstrasse, München.

Objednávky časopisu a knih (Tanky proti sjezdu, Zakázaný dokument) a ostatní korespondenci posílejte na adresu redakce:

LISTY, Via Torre Argentina 21, 00186 ROMA